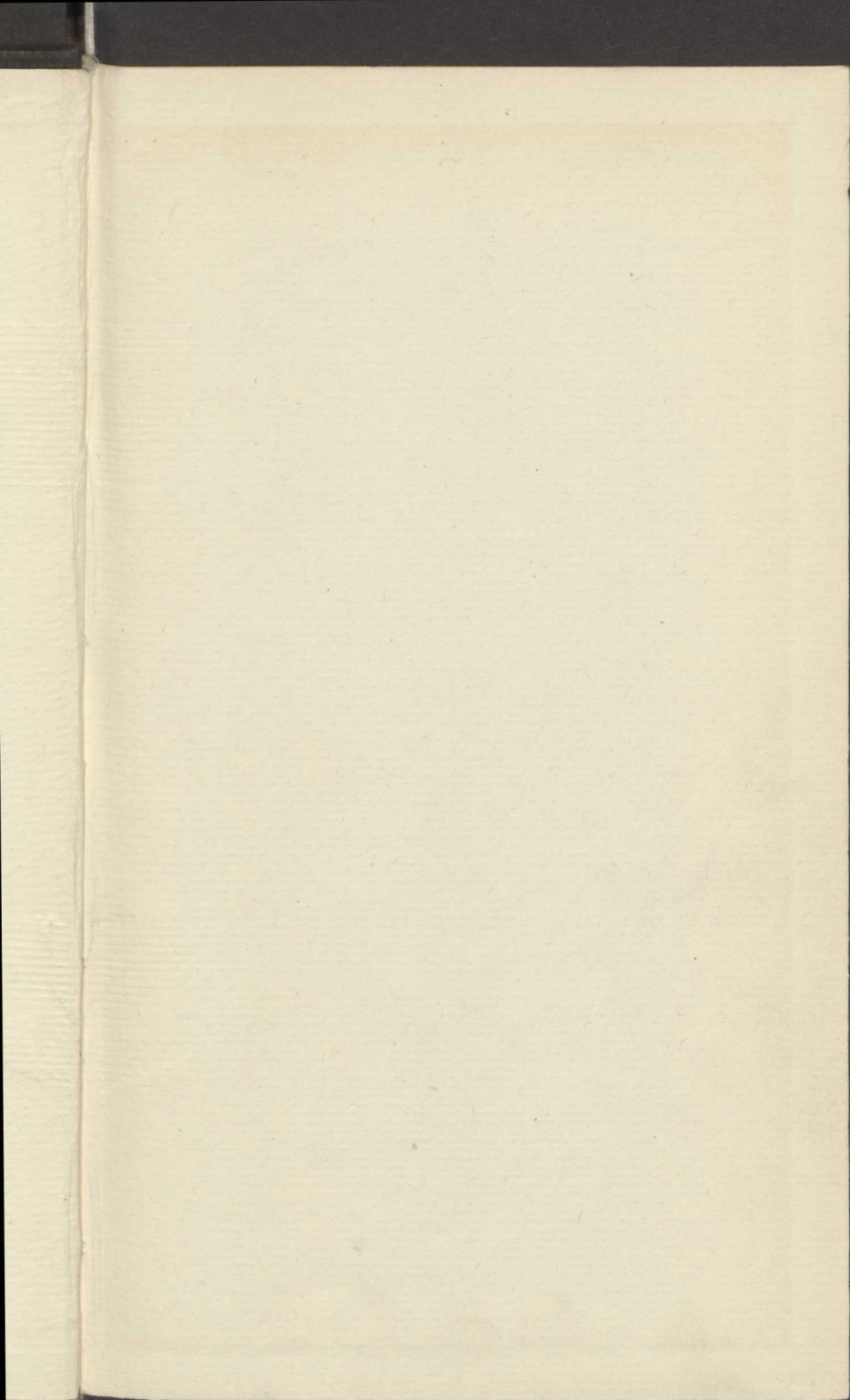
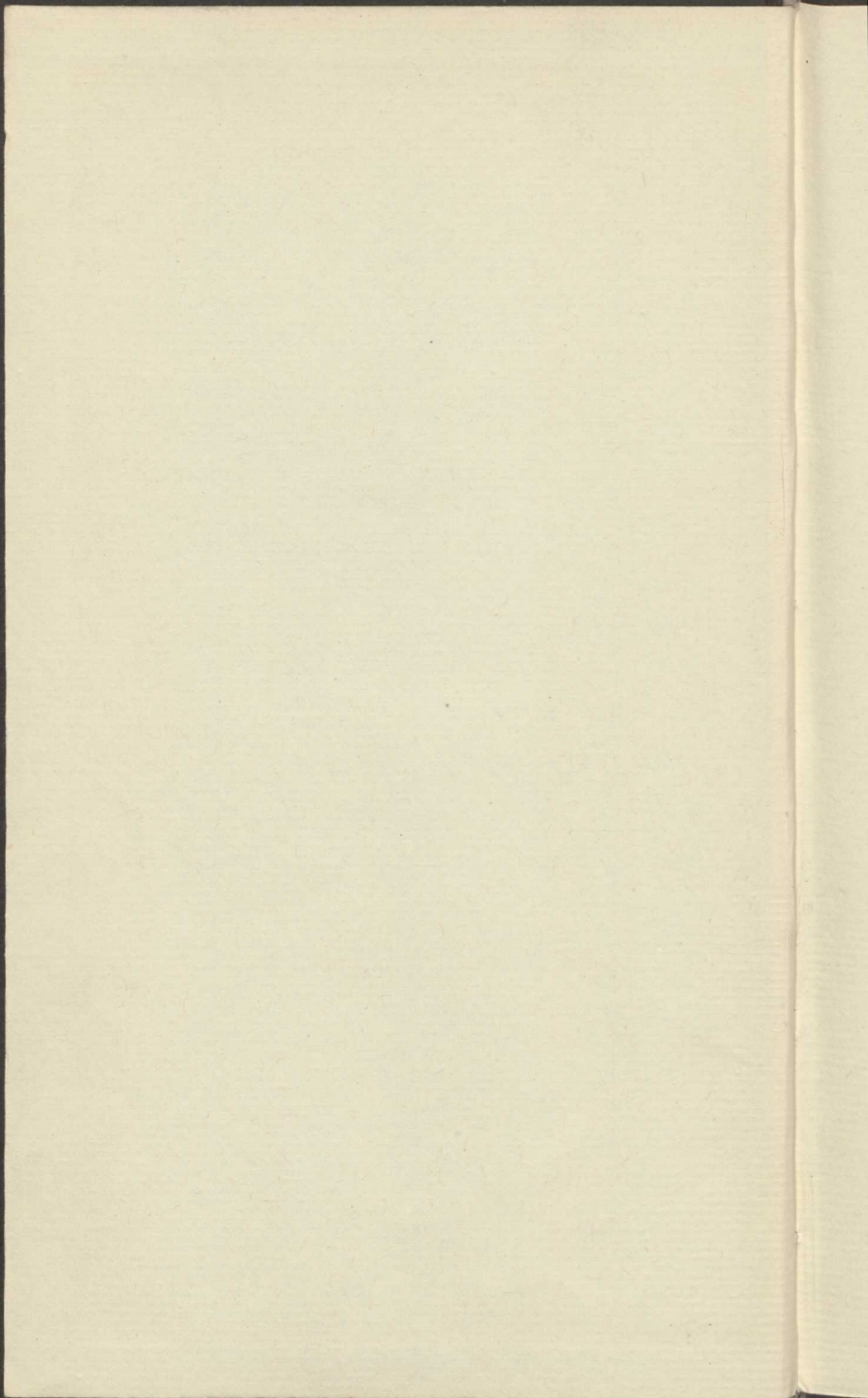

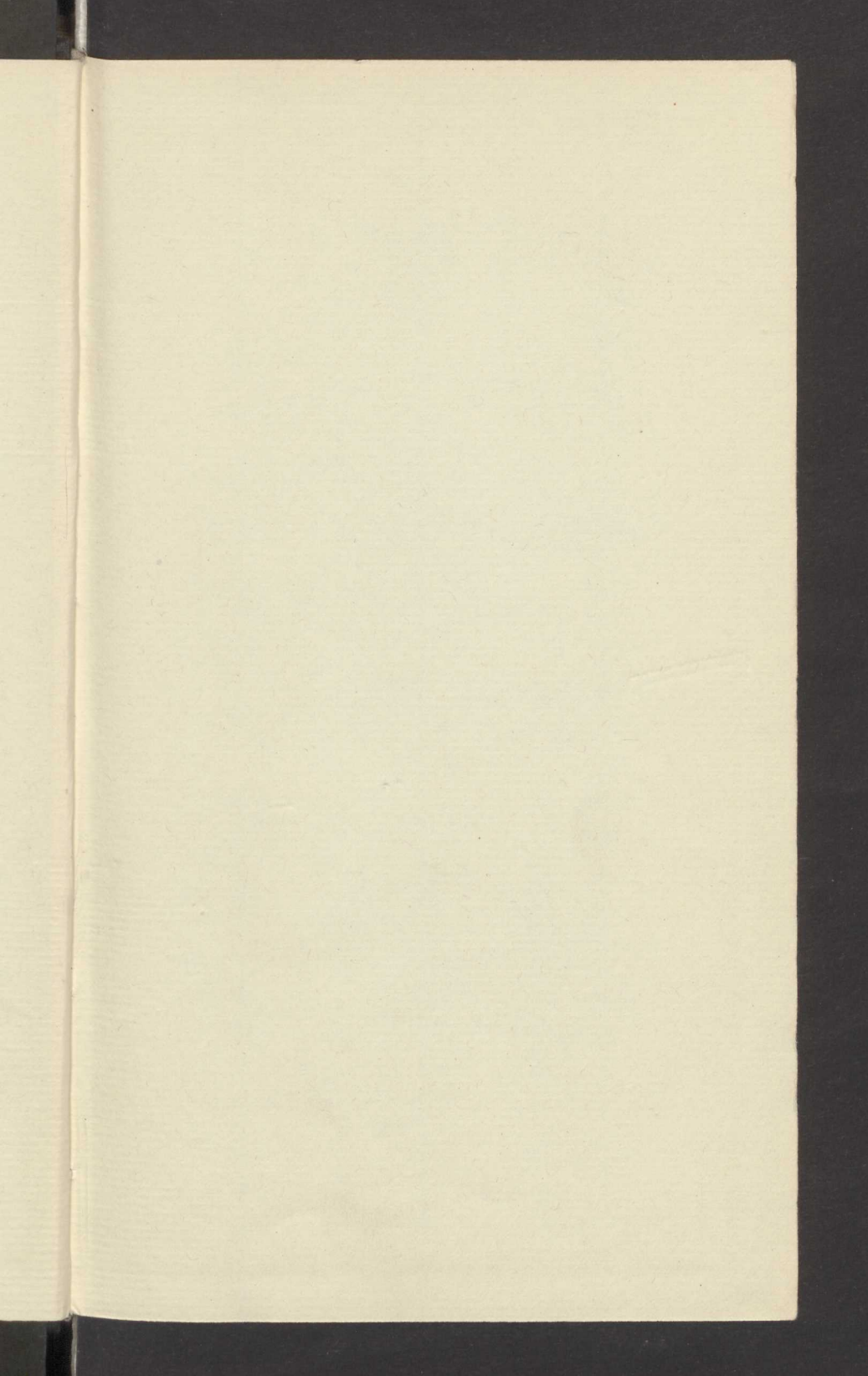
207613

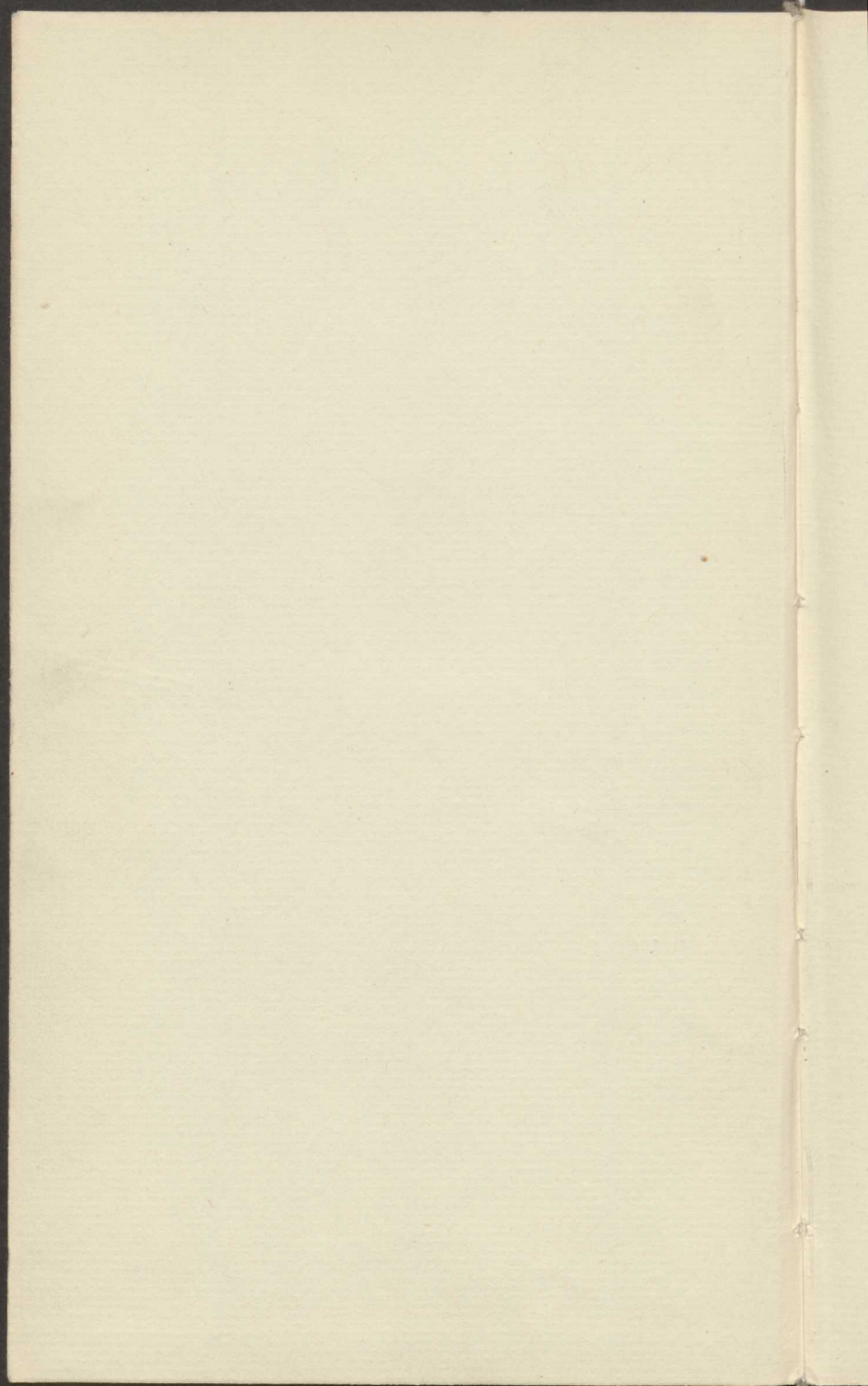

Ans. Lh.
3733 c

BEETHOVEN

M
3

Mus. thr.
3733c

ANDRÉ DE HEVESY
BEETHOVEN
EEN MENSCHENLEVEN

BIJ HIJMAN, STENFERT KROESE
& VAN DER ZANDE
BOEKVERKOOPERS TE ARNHEM
MCMXXVII

Beethoven, Een Menschenleven, geautori-
seerde vertaling door A. Greshoff—Brunt
van „Beethoven, Vie intime”, door André
de Hevesy werd, in opdracht van Hijman,
Stenfert Kroese & Van der Zande, boek-
verkoopers te Arnhem, gedrukt door G. J.
van Amerongen & Co. te Amersfoort, in
het voorjaar van 1927.

z. o. 25/1927.

207613

EEN WOORD VOORAF

Wat al boeken over Beethoven! Enkele bevatten documenten, andere fantasieën. Toch is er niets aangrijpender dan de ontroering die uit de werkelijkheid van dit groote smartelijke leven tot ons komt. Om deze weer opnieuw op te bouwen hebben wij uit twee bijna onbekende bronnen geput: de archieven van de Weensche politie, tot nog toe uitsluitend gebruikt met 't oog op de zakelijke processen door Beethoven gevoerd en de papieren van Thérèse Brunswick, die wij zoo gelukkig waren in de archieven van het kasteel Palfalva te ontdekken.

A. d. H.

HOOFDSTUK I

DE ORGANIST VAN BONN

Vroeger ontmoetten de wegen uit de vier hoeken van Europa elkaar te Weenen, het punt van samenkomst der volkeren. Naar deze hoofdstad leidden de wegen van Italië, die omzoomd waren door populieren die den olijfboom en den wijnstok overheerschten, de harde wegen van Hongarije en Polen omgeven door het hoge gras, dat door de onstuimige troepen half wilde witte ossen werd afgerukt, de rustige wegen uit Duitschland, stoffig tusschen de groene appelboomen.

De weg uit Duitschland liep langs den Donau die zijn breede gelige golven langs den voet van de met wingerd begroeide heuvels en de door kloosters bekroonde rotsen deed stroomen.

Op de imperiaal van de diligence wuifde men met den zakdoek als de cathedraal van Sint Stephanus aan den horizont opdoemde. Bij de stadsmuren van Weenen klauterden de grooteforsch gebouwde douane-beambten in hun witte uniform op de wielen en doorzochten de koffers op zoek naar phosphorlucifers of verboden boeken.

Daarna ging 't met een goed vaartje de voorsteden door.

De hoeven van de paarden deden de houten brug die over de grachten der vesting geslagen was, weerklinken.

Op den machtigen vestingmuur achter de zwart en geel geschilderde borstwering stonden een menigte nieuwsgierigen te kijken naar de aankomst van de „Zwabben” zooals men de menschen uit West-Duitschland betitelde. Bereidwillige handen maakten zich meester van de bagage van den reiziger, die langs de hooge gewelven van de Burg-Thor binnen drong in de nauwe straten van Weenen — de rustigste van alle hoofdsteden.

Zij had de reseda als haar bloem, de pot-au-feu als haar geur, de muziek als haar poëzie verkozen.

Het was om deze laatste dat een jonge man uit de Rijnprovincie, Ludwig van Beethoven, 22 jaar oud, in November 1792 naar deze wereldstad kwam. Hij kwam er niet door een achterdeurtje binnen.

Gelukkige toevallige omstandigheden openen hem den toegang tot de Weensche groote wereld.

Hij stamde uit een familie van handwerkslieden, die uit de buurt van Leuven naar Antwerpen verhuisd waren. Er waren in

zijn geslacht geestelijken, verscheidene art-
tisten, zelfs een meester-kleermaker die in
de Nieuwstraat in Antwerpen woonde.
Eén van de twaalf kinderen van dezen
kleermaker Louis van Beethoven behoorde
in 1733 tot de hofhouding van den keur-
vorst van Keulen, waar hij het vak van
musicus beoefende, tegen een jaarlijksch
inkomen van 100 guldens. Hij besloot zijn
loopbaan als keurvorstelijk dirigent.

Op zijn door Radoux geschilderd portret
zien we Beethoven gewikkeld in een man-
tel met brandebourgs, op 't hoofd een met
bont omboorde fluweelen muts, terwijl hij
muziekboeken onder den arm houdt. Dit
welgestelde personnage bezat een weelde-
rig appartement in Bonn, mooi linnengoed,
en ten slotte een kapitaal dat hij in wijn
belegde. Hij voerde zijn Rijnwijn naar Hol-
land uit.

De dirigent had een meisje uit het land
getrouwd: Maria Josephine Pall. De jonge
vrouw had 't ongeluk verscheidene kinderen
te verliezen. Zij had de sleutels van den
wijnkelder en zocht daar haar troost.

Maria Josephine eindigde haar leven in een
klooster in Keulen. Deze Ludwig van Beet-
hoven stierf in 1773. Hun eenige kind dat
hen overleefde, Johann, erfde de neigingen

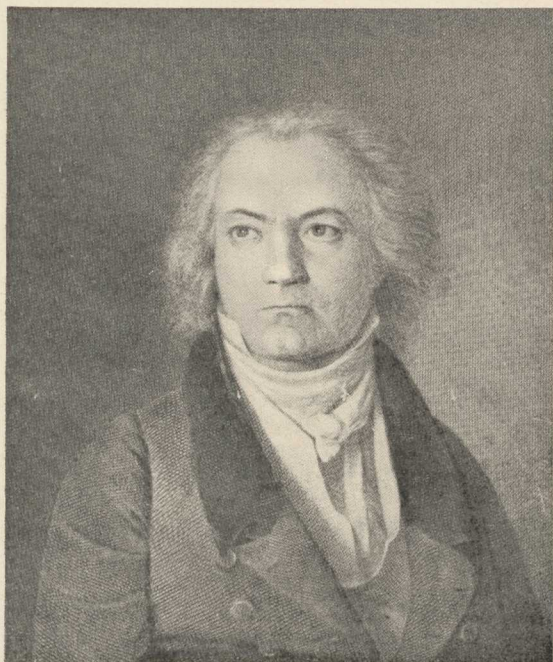
van zijn moeder. Hij vervulde ondergeschikte baantjes als musicus, was dan zanger, dan violist bij de kapel van den keurvorst. In 1767 trouwde hij met Magdalena Laym, dochter van den opperkok van den keurvorst, die weduwe was van den eerste kamerdienaar van dien prelaat.

Uit dit huwelijk stamden drie zonen: Ludwig, Johann-Nicolaus en Karl-Casper. De tenor, een groote knappe man, had een vroolijken dronk. Dikwijls gingen de drie kleintjes hem bij den caféhouder halen en namen hem al fluisterend: „kom vaders, kom vaders,” mee.

De oudste, Ludwig, in 1770 geboren, was een kleine jongen met een dik hoofd en een bos zwart, eenigszins krullerig haar, en een bruinachtige gelaatskleur. Zijn vrienden noemden hem de Spanjaard.

Dank zij zijn vroegrijpe virtuositeit, werd hij op 14-jarigen leeftijd in 1784 benoemd tot plaatsvervangend hof-organist.

Dit eenvoudige huisgezin bewoonde de bijgebouwen van een patriciërshuis in de Bonngasse. Wanneer de jonge Ludwig de groene koetspoort opende die met guirlandes en vazen en relief versierd was, sloop hij onder het gewelf door dat toegang gaf tot het appartement van den heer

BEETHOVEN

Naar een schilderij van Waldmüller

D. P. Salomon, musicus aan het hof en tot dat van den passementwerker van den keurvorst.

Dan liep hij het tuintje door; de houten trap kraakte onder z'n voeten en hij moest het hoofd buigen om onder de hanebalken te komen, want z'n haren streken langs de balken.

In dit kleine, frissche en vredige stadje werd alles belangrijk gevonden behalve de tijd en het genie.

Op het stadhuis sloeg de klok door twee steenen saters geschoord de eentonige uren. Maar, een ontwikkeld en kunstzinnig vorst bracht leven en luister in het vreedzame leven van de provinciestad.

De keurvorst, Max-Franz, broeder van Marie Antoinette — die in het minst niet vermoedde dat eens het geroffel van den tamboer de laatste kreet van zijne zuster zou smoren — bevorderde de vrijheid van gedachten en ging zelfs zóó ver dat hij een zekere welwillendheid betoonde ten opzichte van de verlichte geesten en de Jacobijnen. Eén van zijn raadgevers sprak er met hem vol afgrijzen over. En de keurvorst antwoordde: „Ik kan er hier en daar wel een gebruiken, 't is nog zeer donker in mijn land.” Naar aanleiding van een klacht over

een wat fantastisch ambtenaar zei Max-Franz: „Die jongeling geeft zich over aan droomerijen, laat hem rijpen, dan zal hij meer waard zijn dan gij.”

Deze humanitaire vorst behandelde zijn organist goed. Toch was de werkelijke beschermer van Beethoven die een beslissende invloed op zijn loopbaan uitoefende, een Oostenrijksch edelman, graaf Ferdinand Waldstein.

Graaf Ferdinand, vierde zoon van Emanuel-Philip Waldstein en prinses Maria-Theresia Lichtenstein behoorde tot de orde van de Teutoonsche ridders.

Hij verbleef dikwijls te Bonn, bij Max-Franz, grootmeester van deze orde. Toch hield hij er meer van de wereld rond te reizen om zijn nieuwsgierigheid te bevredigen.

De Waldsteins — geparenteerd aan den prince de Ligne — hadden goede connecties in Parijs. Emanuel-Philip, hartstochtelijk minnaar van de wetenschap der Kabala, kende Casanova en nam de beroemde avonturier mee naar zijn kasteel te Dux. Ferdinand interesseerde zich in 't geheel niet voor dergelijke dingen. Hij had zich daarentegen tijdens zijn veelvuldige bezoeken aan Frankrijk aan de studie van het dialect

gewijd, een onschuldige manie, die hem het leven zou redden; tijdens de Revolutie gelukte het hem Parijs te verlaten en vermomd als paardenkoopman de grens te bereiken.¹⁾

Deze origineele geest beminde de schoone kunsten en wist persoonlijke karakters te waardeeren. Hij stelde belang in den jongen pianist, die hij bij Bonnsche patriciers: de Breunings, jeugdvrienden van Beethoven, leerde kennen.

Z'n aangeboren gaven, de traditie van het muzikale handwerk en ten slotte een onverdrotene ijver hadden van den wees een ware virtuoos gemaakt. Hij was reeds een meester op de piano en het orgel, maar als de laatste accoorden hadden geklonken werd hij weer een onhandige jongen. Z'n ongekamde haren deden z'n pruik in de hoogte staan.²⁾ En onder z'n watergroene livrei was hij alles behalve een hoveling, maar een man, kinderlijk, onbedorven, achterdochtig en oprecht.

Waldstein vereerde hem met zijn vriendschap, gaf hem raad en hulp. De keurvorst had juist een beurs gegeven aan twee jonge schilders uit Bonn, de gebroeders K gelgen, om hen in de gelegenheid te stellen Italië te bezoeken. Waldstein haalde de prins

over Beethoven in 1787 naar Weenen te zenden om zijn studiën bij Mozart voort te zetten.

Dit was niet de eerste reis die Beethoven maakte. In de herfst van 1781 nam zijne moeder hem mee naar Rotterdam. In de trekschuit — 't was ijsig koud — had mevrouw van Beethoven de voetjes van den kleine op haar schoot moeten warmen. Hoe kon hij op die manier een prettige herinnering aan Holland behouden? Daarentegen voelde hij zich in de stad van Haydn en Mozart goed op z'n gemak. Over het eerste verblijf van Beethoven in Weenen bezitten we geen enkele bijzonderheid. Toch kan het niet anders of na Bonn, een lief lommerrijk stadje, moest de levendigheid en de vrijheid van de hoofdstad de jonge student, die zijn schuwe behoefte aan onafhankelijkheid onder verlegenheid verborg, wel bekoren. Zijn verblijf in Weenen was evenwel niet van langen duur. Zijne moeder stierf — nog maar veertig jaar oud — aan de tering. Zijn vader gaf zich meer en meer aan den drank over. Ludwig keerde dus naar Bonn terug en kwam juist nog op tijd om bij 't sterfbed van zijne moeder aanwezig te zijn. •

De wees werd weldra genoodzaakt pen-

sionneering van zijn vader aan te vragen. Hij kreeg gedaan dat de helft van diens inkomen hem werd toegewezen teneinde zijn broeders op te voeden.

Zoo was hij dus op negentienjarigen leeftijd kostwinner van zijn familie. Hij had zelf een zwakke gezondheid. De zorgen ondermijnden hem. O, die afschuwelijke laatste dagen van de maand, als hij aan de deur van de Bank van Leening moest kloppen. Op een dag was hij verplicht — omdat hij geen ander voorwerp van waarde meer bezat — het portret van zijn grootvader te beleenen. Ries, een musicus van de troep van den keurvorst, redde hem dikwijls uit de nood.

Om zijn geringe inkomsten wat te vergrooten speelde de hoforganist de eerste viool in het theater-orkest te Bonn.

Zijn jeugdjaren gingen voorbij met harde arbeid, muziekavondjes bij de Breunings, die de wees broederlijk ontvingen en ten slotte met eenzame wandelingen langs de oevers van den Rijn. De tuinen daar, de boschjes, de oevers waar de legenden rondwaarden brachten hem aan 't droomen. Maar het was niet alleen het geluid van de stroom, die de onrustige en reeds gepijnigde ziel van den jongeling in slaap wiegde.

De wind woei de verhitte geest uit Frankrijk over. Hoe schoon was de Revolutie voor hen die haar uit de verte aanschouwden.

Op zijn met klimop begroeid zolderkamertje in de Bonn-gasse, zoowel als midden in 't orkest, waar hij ten gerieve van mooie dames en heeren de strijkstok hanteerde, droomde de kleine violist van een vernieuwde wereld waar de antieke deugden weer opbloeden. Het contact met de werkelijkheid verzwakte de indrukken van zijn jeugd, zonder ze echter geheel uit te wisschen.

Een miniatuur toegeschreven aan Gerard van Kùgelgen beeldt hem uit met haren die tot het midden van zijn gewelfd voorhoofd vielen, met mooi geteekende wenkbrauwen, grijsblauwe omsluerde oogen en een mond met een droefgeestige glimlach.

In de herfst van 1792 ontrukte de keurvorst hem aan zijn lessenaar, zijn wandelingen en zijn droomen, en stond hem toe verlof te nemen met behoud van vol traktement, om zijn studies bij Haydn voort te zetten. Beethoven keerde terug naar de Oostenrijksche hoofdstad. Dáár zou hij leven en sterven.

HOOFDSTUK II

EEN GROOT MAN VAN BUITEN IN DE WERELD

Gewoonlijk vonden de bewoners van de Rijn-provincie, die in Weenen fortuin kwamen zoeken bij hunne landslieden die in deze hoofdstad gevestigd waren, open tafel, raad en steun. Dank zij hunne opvoeding en hunne volharding in de arbeid, wisten de nieuw aangekomenen spoedig een betrekking te vinden; ze trouwden met een lieve Oostenrijksche en eindigden met te versuffen in hun vredig huiselijk geluk.

Wél een ander lot wachtte Beethoven. Bij zijn aankomst begon hij met een zolderkamer-tje te huren en een piano te koopen. Maar dank zij de brieven van Waldstein vinden we hem spoedig, reeds in 1794, geïnstalleerd in het paleis Lichnowsky. Deze familie zei dat ze stamde uit het Bourgondische huis van de Gransons en droeg als devies: „A petite cloche grand son.”

Karl Lichnowsky was een van die groote heeren die zich uit anglomanie bij voorkeur het uiterlijk en de houding van een lord geven; daarentegen was zijn jongere broer — graaf Moritz — van een zuidelijke leven-

digheid. Beiden hadden een gemeenschappelijke hartstocht: de muziek.

Aldus kwam de groote man van buiten in de wereld. En wat een zonderlinge wereld was Weenen op 't einde van de 18e eeuw. De zware deuren, geflankeerd door cariatiden met logge lichamen gaven toegang tot deftige trappen. Het pleisterwerk van de gewelven, gemodelleerd als of het rotsen waren, had vormen die niet minder pompeus waren dan het ijzerwerk dat zich om de trapleuningen slingerde. Zie in de luidweerklinkende zalen de meubelen met bokkepooten, de Chineesche behangsels, de oude menschen die men zou denken dat zij uit het Hemelsche rijk kwamen, zoo hoffelijk, afgemeten, en onbewogen waren zij. Deze oude lieden, tijdgenooten van Maria Theresia, lieten iederen morgen hunne kinderen bij zich komen om van hen de handkus te ontvangen en de zoon zei tot zijne moeder „genadige vrouwe”.

De volgende generatie, die van Jozef II, opgevoed door de encyclopedisten, bewoog zich daarentegen met het gemak van geesten die zich bevrijd voelen van oude wetten, hield er van met oneerbiedige woorden te spreken en beleed een rationalisme dat niet zonder goedmoedigheid was.

Kort nadat Beethoven zich in Weenen vestigde schafte de nieuwe keizer Franz I de pruik af en voerde de gekleede jas in, de eenige verandering die hij zich verwaardigde aan te nemen.

Hij probeerde de tijd met kracht en geweld tegen te houden en was bang voor het krachtig intellect, dat hij achteraf hield.

Deze keizer had de mentaliteit van een kapitein van kleeding.

Hij administreerde zijn enorm rijk als een boekhouder. De opeengestapelde dossiers gaven hem de voldoening van zijn volbrachte plicht. Hij was één van die mannen die zoo veel schrijven dat zij nooit tijd vinden om te denken. De politie was zijn voornaamste regeerings-instrument. Deze was alwetend, almachtig, peuterig precies en pietluttig, maar toch ontbrak 't haar niet aan een zekere gemoedelijkheid.

Men denke zich de inquisitie in, getemd door de smakelijkste boeuf-bouilli der wereld. Lekker eten en pretjes waren de voornaamste zorg van de Weeners. Deze gaven met een losse hand het geld uit dat zonder veel moeite verdiend was. De regeering en het klimaat werkten samen tot het scheppen van een soort goedmoedig materialisme, een zoet glimlachende zinnelijkheid; deze hield

zich verre van alles wat ernstig en ondernemend was en wat eenigszins afbreuk kon doen aan haar genot.

„Hier is de verbeelding een heterogene plant” merkte de Prince de Ligne de toegeefelijkste aller filosofen op. „Men kent hier het geluk van de geestdrift niet.”

Tegenover de bekrompenheid van het openbare leven stond het aangename huiselijke leven. De rijkdommen stroomden deze hoofdstad — marktplaats der volkeren van den Rijn tot aan het Oosten — van alle kanten toe.

De adel uit Oostenrijk, uit de Duitsche Staten, Italië, Hongarije, Polen, verkwistte er zijn ducaten, vond er voor iedere smaak een voldoening en huwelijkte er zijne dochters uit. Velen van deze groote heeren waren in de stad niets dan voorname leegloopers, opgesloten in hunne coterieën, waar niets telde dan de geboorte — behalve dan natuurlijk de kleine persoonlijke zaakjes van de kliek — en waar geest detonneerde als iets onbehoorlijks. Maar bij ieder paleis behoorde een buitenverblijf. Het buitenleven vermenschelijkte hen. Het grootste gedeelte van deze slotvoogden leidde een braaf en vruchtbaar leven en in weerwil van het overdreven gevoel voor sociale onderscheidingen bleven zij hier vrij van trots.

Wat zij aan gedachten en gevoel in zich hadden vond bij bijna allen uiting in de muziek.

Deze maakte een belangrijk onderdeel van de opvoeding uit. Er was geen burgerlijk interieur mogelijk zonder clavecimbaal, terwijl de meer gegoeden hun wekelijksch kwartet hadden. De keizer eindigde zijn dagtaak met een vioolconcert uitgevoerd met een zijner kamerheeren en zijn adjudant. Tot de bagage van aartshertog Karl behoorde een spinet, en zelfs den avond voor den veldslag weerklonken de melodieën van Haydn in zijn tent. Rijke heeren hielden er een compleet orkest op na. Uit deze kasteel-orkesten kwamen de groote componisten van dit tijdvak voort: Mozart, zoon van een kamerdienaar die viool speelde, Haydn, zoon van een wagenmaker die met de dochter van een kapper getrouwd was. Hun meesters behandelden hen met dezelfde voorkomendheid en jovialiteit die de leenheer gewoonlijk bewees aan de leenmannen die zijn belangstelling waardig waren. Wie kent de geschiedenis niet die zich te Kismarton of Eisenstadt, de residentie van Prins Esterhazy, op diens verjaardag afspeelde. Midden in het eerste allegro van de symphonie van Haydn, vroeg Zijn Hoog-

heid de naam van den componist. Men geleidde deze voor hem. „Wat,” riep de prins uit, „is de muziek van dien Moor? Zoo, Moriaan, voortaan ben je in mijn dienst. Hoe heet je? Joseph Haydn.... Vooruit, ga, en trek het uniform aan van kapelmeester. Zóó wil ik je niet meer zien, je bent te klein en ziet er te armzalig uit. Neem een nieuw pak, een krulpruik, een kraag en schoenen met hooge hakken, maar ze moeten goed hoog zijn opdat je voorkomen met je talent in overeenstemming is. We zullen een fraaie hoveling van je maken, ga nu heen, men zal je geven wat je noodig hebt.”¹⁾

Dit was taal die men in de pruikentijd sprak. Maar, geslachten gaan, zeden veranderen. Lichnowsky, jonger en moderner dan de hooghartige beschermheer van Haydn, ontving Beethoven als vriend.

Hij kwam daar uit den vreemde, zijn naam werd voorafgegaan door „van”, hetgeen een vage aanduiding van adeldom kon zijn, hij bekoorde door zijn talent, en men verbaasde zich over zijne manieren. In het paleis in de Alserstrasse wekte deze vreemdsoortige gast evenveel verbazing als een eik in een broeikas.

Hij stamde zelf ook uit een milieu van

kasteel-musici, menschen die iets van den artist, den ambtenaar, den hoveling en den knecht hadden. Hij groeide op in een revolutionnair tijdvak waarin de ergste vijanden van de aristocratie uit mannen als hij geworven werden, mannen die met deze wereld slechts even in aanraking kwamen zonder er toe te behooren.

Beethoven echter kende noch onderdanigheid noch haat. Hij had van nature een hooge geest. Het milieu van de Rijnprovincie had aan den kleinzoon van de Vlaamsche handwerkslieden de mentaliteit van een jong Duitscher uit de Romantiek gegeven. Dat ziet men duidelijk wanneer men de lijst zijner boeken, z'n trouwe vrienden op z'n weg — die later na z'n dood aan sjaggersaars werden prijs gegeven, bestudeert.²⁾ Hij bewaarde de oude Bijbel met Luiksche prenten als een kostbaar erfstuk van zijn Vlaamsche voorouders. Maar, de lectuur die zijn geest zou vormen was dezelfde als die welke de Germaansche jeugd voedde. Kant, Schiller, Goethe en de hekelende vrijgeesten die de oppositie voerden — nu vergeten maar in dien tijd luidruchtig beroemd: Seume en Fessler. Verder las hij Shakespeare, de Odyssee, de Imitatio Christi, Plutarchus en tenslotte eenige boeken over

sterrekunde, als gids voor de studie van het uitspansel.

Deze jonge intellectueel die een verfijnde gevoeligheid en een buitensporige verbeelding had, putte, gelijk zooveel andere jonge menschen in dien tijd, uit Plutarchus zijn Romeinsche denkbeelden; voeg daarbij een zwakke gezondheid, gebrek aan goede manieren, een aangeboren afkeer van tucht en tenslotte een niets ontziende oprechtheid, een openhartigheid die door niets werd beugeld. Iemand van een dergelijke geesteshouding was in 't geheel niet voorbestemd voor het beroep van klaplooper. Nooit was dan ook eenig dischgenoot van den prins dat minder dan deze musicus.

Lichnowsky bood hem een onderkomen aan, noodde hem aan zijn tafel, gaf hem kostbare strijkinstrumenten, violen, viola d'amore, violoncellen, die het merk van de meest beroemde vioolmakers van Cremona droegen. Een vriend van zijn gastheer, graaf Browne, schonk hem een paard. De voor naamste menschen uit de hoofdstad teekenden in op zijn eerste composities. Beethoven nam alles aan. Hij betaalde in muziek. Maar hij gaf zich niet.

Wel verzorgde hij zijn toilet. Omstreeks 1793 schreef hij aan Eleonora Breuning om haar

een gehandwerkt vest te vragen. Eenige van zijn schaarse ducaten besteedde hij om er zijden kousen voor te koopen en zelfs om danslessen te nemen bij Andreas Lindner, een dansmeester in de Stoss am Himmelstraat. Maar de jonge Rijnlandervoelde zich toch vrij vreemd in de salon van prins Lichnowsky. Tusschen Haydn en Salieri die beiden volgens de oude mode gekleed waren en gekapt met staartpruiken, was hij klein, gedrongen met z'n dichte zwarte haren, rechtopstaande à la Titus, z'n bruuske gebaren, z'n onrust en z'n heftigheid, geheel trillend van de harmonieën die in z'n hoofd dooreen woelden. Twee jaar later, door een woeste drang naar onafhankelijkheid gedreven, verlaat hij 't paleis Lichnowsky om op een gemeubileerde kamer te gaan wonen, terwijl hij toch vriendschappelijke relaties met zijn gastheer die hem gedurende eenige jaren een rente van zeshonderd gulden gaf, onderhield. De groote man uit de provincie heeft in de wereld een zwerm machtige heerschappen, geletterde hoofdambtenaren en musici gekend. Toch sluit hij slechts vriendschap met één enkele: Zmeskall, de eenvoudigste en bescheidenste van alle voorname lieden die hij ooit ontmoette. Hij was een landjonker uit de Karpathen, uit een van die

gebieden waar de met roode pannen bedekte slottorens boven de steenige akkers uitsteken. Dank zij zijn vader die afgevaardigde naar het Hongaarsche parlement was, werd Nicolaus von Zmeskall aan de Hongaarsche kanselarij te Weenen, een soort ministerie voor de zaken van dit koninkrijk geplaatst.

Zmeskall had er een weinig belangrijke administratieve positie³⁾. Hij had afstand gedaan van de feodale tradities van zijn geslacht terwille van een bescheiden burgerlijke werkelijkheid.

Deze ambtenaar die keurig, puntig, beschaafd en welwillend was, bezat een welverzorgd interieur, een goed voorziene wijnkelder en prachtige strijkinstrumenten. Door zijn gelijkmatig humeur en zijn liefde voor de muziek wist hij Beethoven's hart te winnen; deze die blijk gaf van een uiterste onafhankelijkheid van denken, kon niet buiten een beschermer die hem in de kleine moeilijkheden van het dagelijksch leven ter zijde stond. De handen die zoo machtig en vlug waren wanneer zij het clavecimbaal aanraakten, konden geen veeren pen versnijden. Zmeskall belastte zich met deze taak evenals met andere kleine diensten van denzelfden aard. En de twee vrienden verheugden

zich te samen over het eerste succes van Beethoven.

„Adelaïde” maakte hem bekend. Van deze romance die in 1796 uitgegeven werd verschenen meer dan vijftig drukken. Twee Weensche prentenhandelaars haastten zich om aan den teekenaar Steinhauser het portret van den componist te vragen. Op de gravure zien we een soort magere Conventiounel; door de witte das, drie keer om de hals gewonden, valt zijn donkere tint bijzonder op en zou men denken dat hij een man uit het Zuiden of een creool was. Hetzelfde jaar ontmoette een student uit de provincie, Kübeck genaamd, die met het geven van muzieklessen zijn brood verdienende, Beethoven in een salon.

„’t Is een klein mannetje” schreef Kübeck, „met rechtopstaand, dik haar, van de pokken geschonden, met knipperende oogen, die steeds al zijne ledematen beweegt. Hij zette zich aan de piano en speelde een half uur lang tot verrukking van allen. Nina M....r, de vroolijke dochter van onze gastheer, die me plagen wilde, stelde me aan den grooten meester voor, als een jong virtuoos uit de provincie. Ik kreeg een kleur en de ironie van dit gezegde deed me de tranen in de oogen springen.

Beethoven keek me ontroerd aan en op zijn gezicht dat eerst zoo'n schuwe uitdrukking had, las ik een levendig medelijden. Hij beknorde Nina over haar plagerij en zei:

„Wij zullen eens zien of dat jonge mensch aanleg voor muziek heeft! Maar niet vandaag. Kom morgen eens dan zal ik ieder een wegsturen en zullen we 't samen eens probeeren.”

En inderdaad examineerde Beethoven hem den volgenden dag. Hij constateerde bij hem wel een zekere handigheid, maar weinig aangeboren talent. Wetende dat Kübeck geen bronnen van inkomsten had vertrouwde hij hem een van zijne leerlingen, Julietta N...h, dochter van een Venetiaansch patriër toe. Kübeck kon dank zij deze lessen zijne studies voltooien. Later kwam deze arme student tot de hoogste waardigheden. Maar in zijn dagboek waarin wij deze bijzonderheden opgeteekend vinden, zochten we vergeefs de naam van zijn weldoener Beethoven.⁴⁾

Uit dit voorval blijkt dat de jonge Rijnlander zich toen reeds in een zekere autoriteit in de Weensche kringen mocht verheugen. Na zijn vestiging in deze stad had hij zich aan een onafgebroken arbeid overgegeven. Haydn en later Albrechtsberger,

kapelmeester van de kerk, wijdden hem in in het contrapunt, Schuppanzigh gaf hem vioolonderricht.

In 1794 beroofden de omstandigheden hem van zijn geringe bronnen van inkomsten. De Revolutie ruïneerde den Keurvorst, ze noodzaakte Waldstein, afstammeling van den beroemden hertog von Friedland, de loopbaan van condottiere op te vatten. De teutoonsche ridder bracht in Duitschland een regiment op de been en stelde zich in dienst van den koning van Engeland. Sedert dat tijdstip verdiende Beethoven zonder steun van zijne beschermers zijn brood met het geven van lessen, met zijn composities en concerttournees. Hij speelde te Berlijn, Praag, Presburg en Budapest. Nooit begaf hem 't vertrouwen in zijn goed gesternte.

In 1796 schreef hij in zijn opschrijfboekje: „Moed gehouden! Niettegenstaande de tekortkomingen van het lichaam zal mijn ziel de overwinning behalen.... Vijf-en-twintig jaar.... het is zoo ver.... ik heb ze bereikt. Dit jaar moet de mensch die ik ben zich volledig uitspreken.”

Hij had reeds eenig succes, verdiende wat geld, verwierf zich de waardeering van de kenners, was al bijna beroemd. Hij was in staat zijn broeders naar Weenen te laten

komen. Karl Casper, een roodharig jong-mensch, begon met muzieklessen te geven en kreeg later de betrekking van kassier bij de Nationale Bank. Johann Nicolaus, een groote mooie jongen, kwam als leerling in een apo-theek „Zum heiligen Geist”. Wij vinden bij Beethoven een vaderlijke zorg voor zijn broe-ders. Tijdens een tournee in Praag in 1796 schreef hij Johann Nicolaus om hem te waar-schuwen tegen vrouwen van slechte zeden. Waren vrouwen ooit onverschillig tegen-over een beroemdheid? Reeds nu scheen de componist van Adelaïde een kunstenaar die in de mode was; men was jaloersch op hem, bestreed hem en zocht hem op.

In Weenen nam men het niet zoo nauw met de zeden. Zelfs in de galante avonturen bracht men gemoedelijkheid en zorgeloos-heid mee.

Maar Beethoven hield niet van losbandig-heid en verachtte de gemakkelijke avontuur-tjes in een sentimenteel decor. Deze man uit één stuk, voelde zich tot teere, muzikale, elegante vrouwen aangetrokken; hij dacht er over een zangeres die hij als klein kind in Bonn gekend had: Magdalena Willmann te trouwen. Maar deze verkoos een obscuur persoon, Galvani genaamd, boven hem; zij vond Beethoven leelijk en excentriek. Ande-

ren waren minder wreed. Hij had kleine voorbijgaande hartstochten. Zij konden deze ernstige, eenzame, gepijnigde, droefgeestige ziel niet bevredigen.

Hij droomde van een groote passie.

HOOFDSTUK III

EEN ZOMERNACHTS- DROOM

Het was omstreeks 1796 op een dag in Mei dat hare Doorluchtigheid Gravin Brunswick vergezeld van hare dochters Maria Therese en Josephine de trap van het huis met het uithangbord: „De Zilveren Vogel” op de hoek van de Freisingerstrasse, dicht bij de Hoofdwacht opklommen. Men hoorde de stap van den schildwacht, de groote klok van Sint Petrus, zag er witte uniformen, een groote linde die op de binnenplaats stond en op de drempels van de kleine winkeltjes rond de kerk de kooplieden die met de neus in de wind en de hand in het vest op de komst van klanten stonden te wachten. Het was uit liefde voor de muziek dat deze dames naar de derde etage van „De Zilveren Vogel” klauterden. Zij waren juist in Weenen aangekomen. Een vriend van hen, Albert Rosti was hen in het logement De Vergulden Griffioen komen begroeten en had met hen over den musicus Ludwig van Beethoven gesproken. Zij kenden den naam reeds, want bij een bezoek aan hun kasteel te Mártonvásár had mijnheer von Széchen, offi-

cier van de lijfgarde, de Variaties van dezen componist meegebracht. Zij hadden op zijn eerste Trio ingeteekend. Rosti had hen gezegd dat hij achterdochtig en moeilijk te benaderen was. Zij besloten echter hem op te gaan zoeken.¹⁾

Deze onverschrokken bezoeksters kwamen uit Hongarije.

Al een eeuw lang heerschte er vrede in dit koninkrijk en sedert dien tijd verhieven kasteelen met daken in de stijl van Mansart zich op de puinhoopen die van de oorlogen tegen de Turken en van de burgerwisten waren overgebleven. De groote landadel leefde er een leven van landelijke weelde, zich vermakende met jacht, lectuur en muziek. Deze heeren verlieten zelden het land. Enkelen van de meest ondernemenden hadden zich tot Parijs en Londen gewaagd, enkele protestanten hadden de universiteiten van Duitschland en Holland doorloopen.

Maar bijna allen gingen naar Weenen, zetel van het hof en poort tot het Westen.

De Brunswicks gevoelden zich in de stad der Habsburgers bijzonder thuis. Zij stamden uit den kleinen adel die evenwel onder de regeering van Maria Theresia tot hoog aanzien kwam.

Anton I Brunswick kreeg het landgoed Már-

tonvásár ten geschenke. Zijn zoon Anton II huwde Anna von Seeberg, hofdame van de keizerin. In 1775 hield deze vorstin het eerste dochttertje uit deze verbintenis boven de doopvont.

Het grondbezit van Mártonvásár bestond uit een soort onmetelijke steppe — 400000 aren groot — zonder een enkele boom.

Anton II beboschte het, legde er wegen aan, bebouwde het land en veranderde de woestijn in een lustoord. Deze groote landbouwer was helaas teringachtig. Hij moest ontijdig zijn geliefde aanplantingen verlaten, zijn ziel aan God toevertrouwende en zijn land aan zijn zoon vermakend.

Na den dood van haar echtgenoot bestuurde Anna von Seeberg de uitgestrekte goederen met mannelijk vaste hand. Zij bezocht te paard haar boerderijen, correspondeerde in het latijn met hare rentmeesters, maar zei haar gebeden in 't Fransch. Zij was een streng godsdienstige, heerschzuchtige vrouw, een goede moeder zonder overdreven teederheid; in de gevoelens die haar kinderen voor haar koesterden mengde zich wat vrees. De oudste, Maria Therese, een fijn en zwak meisje toonde een vroege, rijke aanleg voor de muziek. Op zes-jarigen leeftijd speelde zij een concert van Rosetti op een vrienden-

bijeenkomst. De piano was te hoog voor de kleine virtuose en men moest haar op een stapel kussens hijschen. De kinderen Brunswick, Maria Therese, Josephine, Franz en Charlotte groeiden in vrijheid op, als de boomen in het park van Mártonvásár. Hunne opvoeding werd toevertrouwd aan een Weensche gouvernante die hen door elkaar een boek over de aardrijkskunde van Spanje, Plato, de Vicar of Wakefield en de sentimenteele dichters Salis en Matthisson liet lezen. Behalve des winters, wanneer zij in het stille paleis te Buda waren, brachten de jonge Brunswicks hun jeugd geheel buiten door. Daar leefden de bekoorlijke chataînes als koningsdochters. Als zij door het dorp gingen, kwamen de menschen uit hunne hutten om hen de handen te kussen. Mevrouw von Brunswick regeerde haar huis als een suzereine uit vroeger tijd, zij verzorgde haar boomgaard en haar geweten. Maar buiten hun eigen gebied en gezichtskring verloren deze vrouwen elk zelfvertrouwen. Daar waren zij als kinderlijke provincialen, die zich niet tegen de valstrikken van de wereld — die groote onbekende wereld — die zij de oprechtheid en het enthousiasme van hun onbevangen gemoed offerden — konden verdedigen.

Josephine was mooi, levendig en blank. Therese deed zich niettegenstaande haar een en twintig jaar ernstiger voor. Zij droeg hare muziekboeken onder den arm, een kunstig geplooid sluier bedekte haar lichtelijk misvormde schouders. De elegante vreemdelingen klopten aan de deur van Beethoven. Na een kort onderhoud ging Therese voor de piano zitten. Was het de indruk die haar spel maakte of de frissche geur van de jeugd die deze beminnelijke gasten meebrachten? In elk geval beloofde de jonge man die hen als schuw en lastig was afgeschilderd, iederen dag in het hotel De Vergulden Griffoen te komen.

Therese bevestigde in hare herinneringen dat hij zijn belofte ruimschoots hield:

„Het was het laatste jaar van de vorige eeuw, in Mei. Hij kwam geregeld en bleef in plaats van een uur, van 12 tot 4 of 5, zonder ooit moe te worden mij te leeren dat ik de vingers moest optrekken en buigen terwijl men mij geleerd had ze op te heffen en plat te houden.

Mijn meester moet wel tevreden over me geweest zijn, want gedurende 16 dagen sloeg hij niet een keer over. Wij voelden geen honger. Mijn lieve moeder vastte met ons. Maar de menschen uit de herberg waren

verontwaardigd. In dien tijd was het nog geen mode om 5 uur te eten. Op deze wijze werd met Beethoven een trouwe oprechte vriendschap gesloten die duurde tot zijn dood."

Beethoven bepaalde er zich niet toe om alleen maar muzieklessen aan Therese en Josephine te geven, hij werd hun intieme vriend. Men ontmoette elkaar meerdere malen per dag; de nieuwe vriend mocht bij geen gelegenheid ontbreken. Hij kwam overigens in een bekende omgeving, Filip von Seeberg, broeder van gravin Brunswick, was een collega van Zmeskall. Het waren niet alleen de vrienden van den deftigen oom Philip die deze jonge dames met hun gepoederde haarvlechten en hun ouderwetsche hoofschheid omringden. Zij ontvingen de geheele Hongaarsche kolonie; hooge ambtenaren die door hun ambt aan Weenen gebonden waren; edellieden die een deel van 't jaar in deze stad verblijf hielden: de Batthianyis, de Esterhazys, de Apponyis, de Balassas, de Grasalkovitsch, de Koharys — allen vrienden, zoo geen verwanten van de Brunswicks, menschen die we bijna allen reeds vinden onder de eerste inteekenaars op Beethoven's trio.

En wat een keur van bekoorlijke vrouwen:

Babette Keglewich, een van zijn uitverkoren leerlingen bevriend met de meisjes Brunswick. Dan de clan van tante Finta, zuster van wijlen graaf Brunswick, die Therese vol eerbied „een echte dame uit de groote wereld” noemde. Zij was getrouwd met Kolonel Finta en had dochters van dezelfde leeftijd als haar nichtjes Brunswick. Zoowel de een als de ander liet zij de genoegens van de hoofdstad smaken. Er werd gedanst, uitstapjes in de Augarten gemaakt, men bracht avondjes door onder het langzaam genot van allerlei ijssoorten in de tent aan de Graben.

En tusschen de vroolijke gezichten van de „petits maîtres” die tot hun kin in hun wijde jas verdwenen, zag men het gezicht met de leeuwenmanen en hoorde men het kinderlijke lachen van Beethoven.

Dezelfde dag dat zij in Weenen aankwamen waren gravin Brunswick en haar dochters de dicht bij de Roode Toren gelegen Kunstgallerie gaan bezoeken. Zij werden ontvangen door iemand van middelbaren leeftijd: den heer Müller, eigenaar van deze collectie. Dit heerschap was niemand anders dan graaf Jozef Deym. In zijn jeugd had deze het ongeluk gehad zijn tegenstander in een duel te dooden. Hij vluchtte

naar Holland en verdiende zijn brood met het boetseeren van wasfiguren.

Vervolgens in Italië te land gekomen verwierf hij de gunst van Carolina van Napels, die hem toestond afgietsels te maken van de antieke beelden uit het museum. Ten slotte keerde hij naar Weenen terug, stelde er in 1796 zijn werken ten toon en zijn collectie werd een van de attracties van de stad. Men kon er zoowel de beeltenissen van toen levende vorsten als reproducties naar de antieken in was bewonderen, maar de heer Müller had zijn beelden vermenscheijkt door aan hunne gezichten een natuurlijke vleeschkleur te geven en hen met pruiken te verfraaien. De Venus van Medici had hij in een japon van dunne zijde gekleed. In het vertrek, „de slaapkamer der Graties” getiteld, weerkaatste het beeld van Venus Kallypigus in spiegels die daar zoo gehangen waren dat de toeschouwer de illusie kreeg dat hij zich tegenover drie Gratiën bevond.

Dit maal moest de heer Müller—Deym toegeven dat een van zijn bezoekers zijn mooiste wasfiguur overtrof.

De bekoorlijkheden van Josephine maakten een diepen indruk op hem.

Te oordeelen naar de kleeding van de dames

meende hij te doen te hebben met een of andere officiersweduwe. Hij sprong op toen hij hoorde dat bij het heengaan een kamerdienaar die de douairière haar sjaal overhandigde, haar „hoogheid” noemde. Den volgenden dag ging hij haar zijn opwachting maken en eenige dagen later vroeg hij de hand van Josephine.

De gravin was iemand uit de provincie, Deym had de wereld rondgereisd. Hij had een grooten naam die heel wat ouder was dan die van de Brunswicks. Ten slotte overheerschte bij deze strenge moeder een bepaalde gedachte haar dochter bezorgd te zien om al hare bezittingen aan haar zoon na te laten. Om de gevoelens van de aanstaande bekommerde zij zich in 't geheel niet. Was zij zelf niet getrouwd op bevel van de keizerin?

„Luister eens, mijn waarde Brunswick” had Maria Theresia tegen den ouden graaf gezegd, „ik wensch dat uw zoon met freule Seeberg trouwt.”

Op haar beurt besloot Mevrouw van Brunswick dat Josephine haar pretendent zou aannemen. 29 Juni 1799²⁾ had 't huwelijk plaats, Therese keerde met haar moeder naar Hongarije terug. Josephine ging in de Kunstgallerie wonen.

Deym liep naar de vijftig. Er kwam aan 't licht dat zijn maatschappelijke positie al even hachelijk was als de staat van zijne finantiën. Het eenige waarin zijn vrouw hem bewonderde was zijn groote kunst om met menschen om te gaan, maar deze bewondering zou niet van langen duur zijn. Reeds omringden de jonge veroveraars op de Prater de cabriolet van Josephine: „mooi als een engel, en gekleed om zoo uit te teekenen.” De echtgenoot kon zijn ergernis niet verbergen. Steeds meer pijnlijke scènes vielen er voor.

Maar deze ietwat belachelijke jaloersche echtgenoot had een fijn gevoel voor de muziek. Twee keer per week kwamen een groep virtuozen bij hem bijeen. De groote Schuppanzigh bijgenaamd Mylord Falstaff speelde de eerste viool, Zmeskall violoncel, Punto, eertijds kamermusicus bij den Graaf van Artois blies op de zilveren hoorn. Verder zag men er Kleinheinz, vroeger muziekmeester bij de Brunswicks, Lanyi, een jong Hongaar en vriend van Zmeskall en ten slotte Franz Brunswick, een opmerkelijk violoncellist.

Beethoven regeerde bij deze bijeenkomsten als een koning. Den 28sten October 1799 schreef Josephine aan haar zusters:

„Beethoven is alleraardigst, hij heeft me beloofd om de drie dagen bij me te komen, om me les te geven, op voorwaarde dat ik ijverig ben en dat ben ik ook.” En aan haar moeder, den 22sten December:

„Ik heb vandaag een heerlijk uurtje na 't diner gehad. Beethoven speelde zooals altijd verrukkelijk voor ons; hij gaat zoo-even weg.”

In Mei 1800 bracht Josephine een meisje ter wereld dat den naam Victoria kreeg. De muzikale avondjes begonnen opnieuw.

Josephine schreef aan haar familie: „Er werd ook een kwartet van Beethoven gespeeld door Nicolaides, Reiger, Zmeskall, Louise, de zuster van Gavre zong en daarna speelde ik de sonate met hoorn³⁾ begeleid door Zmeskall”.

Een teedere vriendschapsband verbond Beethoven aan deze twee zusters.

In 1798 schreef hij in hun album zes variaties op het vers van Goethe: „Ich denke dein.”

Weldra zou een nieuwe toehoorder deze soirées opvroolijken. Josephine verwachtte bezoek van haar nichtje Julietta Guicciardi.

De Guicciardis stamden oorspronkelijk uit Cremona. Zij hadden hooge rangen in het Oostenrijksche leger bekleed. Josef Guicciardi, kamerheer bij den keizer, verkoos de

rechten boven den militairen dienst. Vroeger raadsheer bij het gouvernement van Triest had hij zoo juist een betrekking gekregen aan de Boheemsche kanselarij te Weenen. Deze hooge ambtenaar die geen fortuin had kon met moeite zijn stand ophouden. Het schraperige karakter van gravin Guicciardi, zuster van Anton Brunswick⁴⁾ maakte hem het leven niet gemakkelijker.

Hun dochter Julietta, 16 jaar oud, leek veel op een page in travesti; ze was tenger, had bruin haar, blauwe oogen, een bleeke teint en korte in den nek afgesneden haren — à la guillotine, zooals men toen deze mode noemde. Ze was verzot op zang en leerlinge van den tenor Lazarini te Triest. In een brief van Josephine aan Franz Brunswick vinden wij dat Julietta van plan was zich den 25en Juni 1800 naar Weenen te be-geven, daarna zou het meisje uit de provincie den zomer op Korompa, landgoed ten noorden van Presburg, van haar oom Jozef Brunswick gaan doorbrengen.

De portretten die de trekken van Jozef Brunswick, hoofd van de oudste tak, voor ons bewaarden laten hem zien als een mooien watverwijfdenman met een helderen, rustigen blik. Zijn vrouw Maria van Majtenyi, een brunette met het profiel van een camée

toonde voor hem een bewondering die zelfs met de jaren niet kon verminderen.

Beiden interesseerden zich buitengewoon voor kunsten en letteren. In hun huis te Buda hadden zij schilderijen van Titiaan, Giorgione en Claude Lorrain bij elkaar weten te brengen. De bibliotheek bevatte meer dan 6000 deelen. Het kasteel Korompa, een lang wit gebouw van twee verdiepingen, dat als eenige versiering aan den voorkant vier pilaren had, weerspiegelde zich in het zee-groene water van een vijver. Somber loof vormde den achtergrond van deze landheerlijke woning. Zij was rijk aan kunstwerken. In de muziekzaal bevonden zich twee antieke tafels van rood marmer. In een ander vertrek met mahoniehouten meubelen kon men het portret van mevrouw Guicciardi bewonderen. Alle menschen uit de omgeving kwamen in het huis van dezen beminnelijken magnaat bijeen. Douairières met zwart kanten mutsjes, zooals Maria Theresia droeg, op de gepoederde haren, forsche grijsaards met helroode gezichten en gekrulde vlechtjes omringden de ombertafel. De edelen uit den omtrek in het korte nationale wambuis, zwaargeschoeid, met hun ceintuurs even hoog om het lichaam als hunne vrouwen, mengden zich

onder de hovelingen en ambtenaren, die de gegalonneerde jas en ook de jabot droegen en wanneer zij groetten de steek tusschen de toppen der vingers hielden.

Een helder lachen weerklonk in deze zalen toen de jonge châtelaines Julia en Henriette hunne nichtjes omhelsden; de kleine Weensche meisjes Finta, altijd even vroolijk, Julietta met de gitzwarte krulletjes en de donkerblauwe oogen, de ernstige Therese en haar jonger zusje Charlotte, bijgenaamd Roxelane om haar droefgeestige oogen en Oostersche lippen, verder de drie zusters Dezasse, de romantische Valérie de Révay, in 't kort, een heele zwerm buurmeisjes.

't Was in den tijd van de sjaals, de bloemen en de luchtige gratie. De gevoelens waren geheel in harmonie met de kleeding. Deze meisjes moesten er uit zien als treurwilgen in den wind. Ze bogen het hoofd toen Beethoven zich aan het clavecimbaal zette.

De meisjes Brunswick konden hun grooten vriend niet meer missen. Korompa en Mártonvásár betwistten elkaar de eer om hem bij zich te hebben.

Niet dat hij nu zoo gemakkelijk in den omgang was of zoo'n gelijkmatig humeur had, verre van dien. Al twee jaar lang maakte

tusschenbeide een onuitstaanbaar gesuis in de ooren hem het hooren onmogelijk. Uit deze voorbijgaande doofheid kwamen een aantal verontrustende en geheimzinnige kwalen voort. Waren deze afkomstig van de pokken die de musicus in zijn jeugd gehad had, van de typhus of van een nog vreeselijker ziekte? De medische diagnose tastte in dien tijd nog maar al te dikwijls in het duister. De zenuwachtige en grillige aard van den zieke droeg er nog toe bij zijn toestand te verergeren. Vooral nu hij voelde dat zijn gehoor aangetast was. De vrees doof te worden drukte hem als een nachtmerrie, stoorde zijn slaap, brak zijn geestdrift, verduisterde zijn heerlijkste uren. Hij verborg zijn kwaal als een smet. Niet-tegenstaande het levendige plezier dat hij ondervond in 't gezelschap van jonge en lieve vrouwen, maakten zijn kwalen, de ongelijkheid van stand en zijn innerlijke drift hem altijd prikkelbaar⁵⁾ en dikwijls onaangenaam. De lieve schepseltjes konden in 't minst niet vermoeden dat zij een van de meest verheven zielen die de menschheid ooit voortbracht tegenover zich hadden. Hij was zoo verschillend van de mannen uit hunne omgeving. Met dit al, waardeerden deze geboren musiciennes in hem ten-

minste den virtuoos, zoo niet het genie, en vergaven hem zijn vreemdsoortig humeur. De twee kasteelen bevonden zich een dag reizens van elkaar.

Mártonvásár, het minst weelderige — de douairière hield de koorden van de beurs zeer strak — was door een prachtig park omringd. Hoezeer moest Beethoven, die boomen boven menschen verkoos, zich bij deze familie waar iedereen van boomen hield zich wel op zijn gemak voelen. Het was bij hen bijna een cultus geworden.

Een plein in het park was beplant met mooie lindeboomen. Iedere linde droeg den naam van een vriend, en bij diens afwezigheid praatte men met de boomen. Beethoven had er ook een.

Toen hij deze jonge meisjes verliet, nam hij naar zijn eenzaamheid mede een geruisch van bladeren, een herinnering aan 't eenvoudig en onbekrompen bestaan en aan frissche gezichten met een blik zoo ernstig als alleen de muziek die geven kan. Of maakte misschien zijn verbeelding een van die gratiën tot het symbool van alle liefde en alle smart van zijn wreede leven?

Hij schreef in dien tijd in zijn opschrijfboekje een Fransch versje:

„Plaisir d'aimer, besoin d'une âme tendre,
Que vous avez de pouvoir sur mon coeur!
De vous hélas! en voulant me défendre
Je perds la paix sans trouver le bonheur.”

Weldra kwam ook Julietta weer in Weenen terug. Is het niet heerlijk voor een jong meisje uit de provincie, verzot op pretjes, om de genoegens van het buitenleven te verwisselen voor de drukte van de stad, om het bosch te vergeten voor de schouwburg, de gesprekken op de bank in het park voor het gebabbel in de salons, de mannelijke stem van den hartstocht voor de beminnelijke salonjonkers die met de liefde spelen. Julietta haastte zich allerlei bijzonderheden van de mondaine genoegens aan haar nichtje te schrijven.

Weenen, 2 Augustus 1800.

Waarde en lieve Therese.

„Je broer bracht me gisteren je lieven brief. Zijn komst en jou aandenken waren een aangename verrassing voor me. Hij is zoo juist weggegaan; op het oogenblik zal hij zich op den weg naar Praag bevinden, zich steeds verder verwijderend van alles wat hem dierbaar is.

Binnen enkele dagen vertrekken wij om de Fintas te Pésccn⁶⁾ te ontmoeten. Ik ben nogal blij dat 't vervelende verblijf te Weenen, dat op 't oogenblik al heel weinig vertier biedt afgeloopen is. Maar het theater is toch wel prachtig, altijd is er wat nieuws, dan iets goeds, dan iets slechts; het nieuwe ballet, dat meer dan twee en een half uur duurt, behoort tot het slechte genre door de verwarring die er heerscht.

Dan een nieuwe opera genaamd Maria von Montalban: De Suite van Lanassa is volmaakt, er is niets mooier dan de muziek van Vinter, de aankleeding prachtig, de uitvoering goed. Juffrouw Schmalz overtreft zich zelf, evenals alle andere personen, tot Mevrouw Rosenbaum toe. Je zou er ook plezier in hebben, Therese.⁷⁾

De arme Franz had al evenveel pech als jij altijd hebt wat 't theater betreft. De twee dagen die hij in Weenen doorbracht gaf men niets moois. Hij ging dus heen zonder iets van 't theater gezien te hebben. Aanstaaenden Donderdag wordt er een oratorium uitgevoerd in de Augarten, hij had wel graag willen blijven om het te hooren, vooral toen ik hem vertelde dat Beethoven laatst aan het eind zoo mooi geïmproviseerd heeft, maar hij bood weerstand als een held....

Ik heb met Beethoven over zijn variaties voor vier handen gesproken. Ik heb hem er over beknord, toen beloofde hij mij alles. Hij zal ze je gauw terugzenden. Als ik hem voor zijn vertrek nog zie zal ik niet nalaten er hem aan te herinneren. We zullen eens zien of ik er niet op een of andere wijze aan mee kan helpen om je verlangen te bevredigen. Ik zal je van den winter een teekening zenden.

Mijn waarde Therese, ook wat dat betreft tracht ik me te perfectionneeren en wel om een goed figuur te maken in je mooie album met souvenirs.

Graaf Robert ligt aan je voeten, het is hem een genoegje je zijne composities te zenden, vruchten van zijn eenzame uren, die op 't oogenblik vele zijn.

Want Weenen is geheel verlaten en in een stemming die er voor aangewezen is om zich in de armen der muzen te werpen. Hij staat iederen dag op 't punt om zijn vaderland te verlaten en er niet terug te keeren, het lot leidt hem ver weg — tot Napels — hij moet in den vreemde het geluk zoeken, dat hier niet voor hem bloeit. Hij is bedroefd dat de ijver, die hij in zijn jeugd aan zijn vaderland gewijd heeft, op vreemden grond vruchten zal moeten dragen....”

Graaf Robert, waarvan sprake is in Julietta's brief, was Robert Wenceslas Gallenberg; een alleraangenaamst jongmensch. Hij was 17 jaar. Zijn familie kwam tot hoog aanzien. Zijn grootvader, Oostenrijksch generaal in het leger der Nederlanden had Brussel verblind door het schitterend rood van zijn livrei en de weelde van zijn rijtuigen. De zoon van den generaal, gehuwd met een gravin Spork, was gouverneur van Galicië. Door de pracht aan deze hooge waardigheden verbonden, smolten de bezittingen van dit geslacht weg.

Op het oogenblik dat Robert zijn intree in de wereld deed, was zijn naam z'n eenige fortuin.

Een vroegrijpe virtuositeit verborg de middelmatigheid van zijn talent en moet hem in de oogen van de Italiaansche — die blijk gaf op teedere wijze in zijn lot belang te stellen — een genie hebben doen schijnen.

Toen het winter was, vereenigde men zich weer in het Kunstgallerie. Den 10den December 1800 schreef Josephine aan haar zusters: „Beethoven heeft de sonate met violoncel gespeeld en ik de eerste van de drie sonates met viool van Beethoven, geaccompagneerd door Schuppanzigh, die even als de anderen goddelijk heeft gespeeld. Toen kwam er een

kwartet en Beethoven — die engelachtig was — heeft zijn nieuwe kwartetten die nog niet gegraveerd zijn en die onvergelykelyk gecomponeerd zijn — laten zien."

Soms ontmoette men elkaar in Casa Guicciardi.

"Zaterdag," schreef Josephine aan Therese, „hadden we een heerlijken avond bij de Guicciardi's. Julietta heeft allerlieft het trio met clarinet van Beethoven gespeeld.

Toen is er een septet ten gehoor gebracht en een nieuw kwintet van Beethoven. Iedereen vroeg me of Therese niet eens kwam. Ik heb slechts met een zucht kunnen antwoorden. Beethoven en Zmeskill zenden je hunne groeten en Mevrouw Odeskalky⁸); zij was ook op den muziekavond bij de Guicciardi's".

Gedurende het mooie seizoen ontving men op het kasteel Korompa dezelfde gasten van het vorige jaar.

Wat zijn de zomernachten beziel in dit heuvelachtige land.

Verblindende sterren schitteren boven de zwarte massas van de Karpathen in de verte. Ieder grasveld bezaaid met glimwormpjes lijkt op een hemel in miniatuur voor zoete kinderen.

Een frisch windje komt van de bergen, war-

me dampen stijgen op uit de aarde. In deze kristallijnen stilte dringt de muziek tot in het diepst der ziel. Maar het schijnsel van de kaarsen boven het clavecimbaal aangestoken, gaat in de schaduwen van het park verloren. Daar overheerscht de linde. Tot dezen boom, die in Heidensche tijden heilig was gingen arm in arm de gelieven. Haar geur trok hen aan, haar schaduw beschermde hen.

Beethoven verliet Korompa, diep beroerd en in verwarring gebracht door hartstocht en hoop. Er woedde dien avond een onweer. De doorweekte weg glom onder een dreigenden hemel. De verre vuren van de herders trilden tegen den horizon. De modder spatte op onder de hoeven van de vier Hongaarsche paardjes. In elkaar gedoken in een hoek van zijn rijtuig, dat hem naar de badplaats Pöstyön zou brengen, kreet hij een naam in den nacht, zijn geheim was verloren. Maar van deze groote passie bleven drie liefdesbrieven over, drie hijgende, hevige brieven.⁹⁾ Hier zijn ze:

6 Juli, 's morgens

Mijn engel, mijn alles, mijn ik.

Maar een paar woorden vandaag en zelfs met potlood — het jouwe — geschreven.

Pas morgen weet ik waar mijn verblijfplaats zal zijn; wat een afschuwelijk verlies van tijd in deze kwestie. Waarom deze diepe droefheid wanneer de noodzakelijkheid gebiedt. Kan onze liefde anders bestaan dan door opofferingen en verzakingen? Kan je 't veranderen dat je geheel de mijne, en ik geheel de jouwe ben? Ach, God, kijk naar de mooie natuur en laat je hart bedaren over datgene wat gebeuren moet — de liefde eischt alles en met recht. Zoo gaat 't met jou ten opzichte van mij en met mij ten opzichte van jou. Maar je vergeet zoo licht dat ik voor mezelf en voor jou moet leven. Als we geheel samen vereenigd waren, zou je het smartelijke er even min van voelen als ik. Mijn reis was allerellendigst, ik ben pas gisterenmorgen om vier uur hier aangekomen. Daar er gebrek was aan paarden, nam de postwagen een andere route, maar wat een afschuwelijke weg was dat! Bij de voorlaatste pleisterplaats waarschuwde men er mij tegen 's nachts te reizen, wanneer ik bang was in een bosch, maar dat bekoorde mij juist. Ik had echter ongelijk, het rijtuig moest wel kapot gaan op dezen verschrikkelijken weg, die geheel drassig was, niets dan een landweg. Zonder de postiljons die ik had, zou ik zeker zijn blijven steken

onder weg. Esterhazy die met acht paarden den anderen gewonen weg ging, overkwam hetzelfde als mij met vier; toch had ik er ook weer een zeker plezier in, zooals altijd wanneer ik iets met goed gevolg doorstaan heb. Maar laat ik nu snel van het uiterlijke tot het innerlijke terugkeeren. We zullen elkaar gauw weerzien. Ik kan je vandaag de overpeinzingen niet vertellen die ik deze dagen over mijn leven gedaan heb. Als onze harten altijd tegen elkaar aan klopten zou ik dit alles niet overdacht hebben.

Mijn gemoed is vol, ik heb je zoo veel te zeggen. Ach, er zijn oogenblikken, waarop ik vind, dat woorden niets vermogen te zeggen. Wees vroolijk, blijf mijn trouwe, mijn eenige schat, mijn alles, zoo als ik het doe. De goden moeten de rest maar beschikken en weten wat wij noodig hebben en wat er voor ons is weggelegd.

Je trouwe LUDWIG.

Maandagavond 6 Juli.

Je hebt verdriet? Jij, 't schepsel dat mij van alles het dierbaarst is! Ik hoor zoo juist dat de brieven heel vroeg gegeven moeten worden. Maandag en Donderdag zijn de eenige dagen dat de post van hier naar

K....⁹⁾ gaat. Je hebt verdriet! Ach, daar waar ik ben, ben jij met mij. Ik praat met je en met mezelf. Ach, maak toch dat we samen kunnen leven, welk een leven. Zóó, zonder jou, achtervolgd door de goedheid van de menschen, die ik geloof evenmin te willen verdienen als ik ze verdien. De deemoed van de menschen tegenover de menschen doet me pijn. En als ik mezelf beschouw in mijn verhouding tot het heelal, wat ben ik dan en wat is hij die men „de grootste” noemt.

En toch — vinden we ook hierin weer het goddelijke van den mensch. Ik ween — als ik er aan denk dat je waarschijnlijk Zaterdag pas m'n eerste berichten zult ontvangen. Hoeveel je ook van mij houdt, ik houd toch nog meer van jou.

Houd je gevoelens toch nooit voor mij verborgen. Goeden nacht. Als badpatiënt moet ik gaan slapen. Ach God, hoe nabij en hoe ver.... Is onze liefde niet een hemelsch gebouw dat zoo hecht is als het firmament?

's Morgens 7 Juli.

Terwijl ik in bed lig vliegen mijn gedachten naar jou, mijn onsterfelijke geliefde. Soms zijn ze blij, dan weer treurig, afwach-

tende of het lot ons verhooren zal. Ik kan slechts volkomen leven met jou, anders leef ik in 't geheel niet. Ik heb besloten zoo lang in den vreemde te dwalen tot ik in je armen kan vliegen, tot ik me bij jou geheel thuis gevoel en mijn ziel door jou omgeven in het rijk der geesten sturen kan.

Ja, zoo moet het helaas zijn. Je zult flink zijn, vooral omdat je weet hoe trouw ik je ben. Nooit zal een ander mijn hart bezitten, nooit, nooit! O God, waarom moet men verre zijn van degene die men zoo zeer bemint. Mijn leven te W.... zooals het nu is is een armzalig leven. Je liefde heeft mij tegelijkertijd tot de gelukkigste en de meest rampzalige man gemaakt. Op mijn leeftijd heb ik behoefte aan wat eenheid en wat gelijkmatigheid; is die bij onze verhouding mogelijk? Engel, ik heb zoo even vernomen dat de post iederen dag vertrekt, ik moet daarom eindigen opdat je dezen brief dadelijk ontvangt. Wees kalm, alleen door een rustig beschouwen van ons leven kunnen we ons doel, samen te leven, bereiken. Wees kalm, bemin me, vandaag, gisteren, hoe verlang ik naar je, hoeveel tranen stort ik voor jou, jou, jou mijn leven, mijn alles. Goeden dag. O blijf me liefhebben, misken nooit het zoo trouwe hart van je geliefde.

Eeuwig de jouwe, eeuwig de mijne, eeuwig voor elkaar.¹⁰⁾"

In Weenen teruggekeerd stortte hij zijn overvol hart uit bij zijn jeugdvriend den Elzasser Wegeler, die medicus te Bonn was.

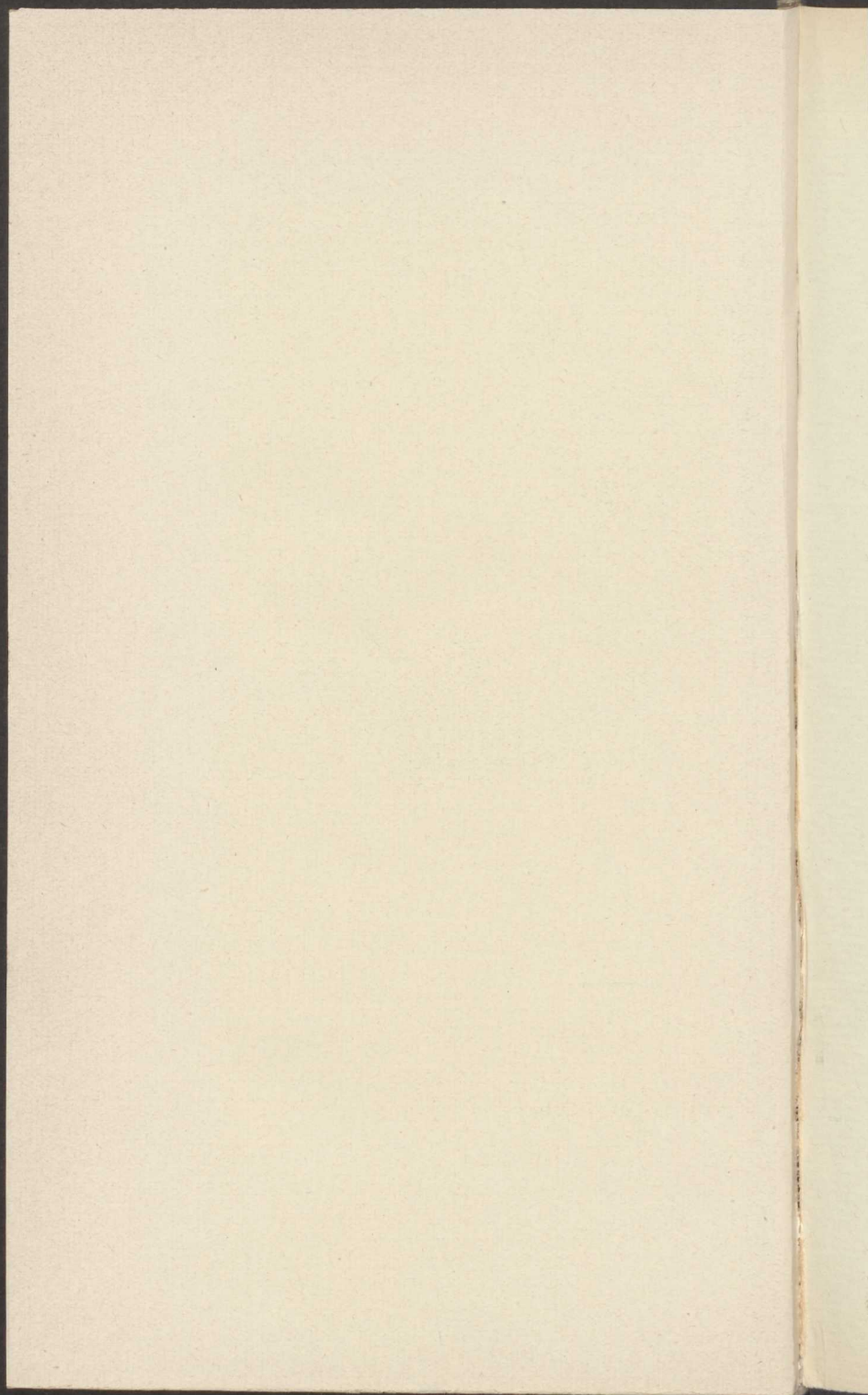
„Ik leef op 't oogenblik onder wat aangenamer omstandigheden" schreef hij 16 December 1801 aan hem. „M'n leven is, nu ik me wat meer onder de menschen beweeg, wat prettiger. Je kunt je niet voorstellen hoe eenzaam en treurig het twee jaar lang geweest is. De zwakheid van m'n gehoor verscheen me overal als een spook, ik meed de menschen, ik heb hen wel voor moeten komen als een misanthroop, wat ik toch zoo weinig ben. Deze verandering is het werk van een bekoorlijk, betooverend meisje, dat ik liefheb. Sedert twee jaar heb ik weer eenige zalige oogenblikken gehad en voor de eerste maal voel ik dat het huwelijk gelukkig kan maken; helaas is zij niet van mijn stand en thans zou ik zeker niet kunnen trouwen; op 't oogenblik heb ik niets anders te doen dan dapper te werken.

Als ik niet doof was zou ik reeds lang de halve wereld doorgetrokken zijn en dat moet ik ook nog eens doen. Voor mij bestaat er geen grooter geluk dan mijn kunst te be-

JULIETTA GUICCIARDI

(„Die Unsterbliche Geliebte”), naar een miniatuur gevonden in Beethoven's nalatenschap

oefenen en die te laten hooren. Ge moet niet denken dat ik gelukkig bij je zou zijn. Wat zou mij gelukkiger maken? Zelfs je zorgzaamheid zou me pijn doen, ik zou iederen keer medelijden op jullie gezichten lezen en dan zou ik me nog veel ongelukkiger voelen. Wat was mijn lot in het mooie landschap van mijn vaderland? Niets is er als de hoop op betere omstandigheden, die ik gevonden zou hebben zonder deze kwaal. O, ik zou de wereld kunnen omhelzen als ik van haar verlost was.

Mijn jeugd — ja dat voel ik — begint nu pas. Was ik tot nu toe niet altijd een ziekelijk man? Mijn lichaamskracht neemt den laatsten tijd meer dan ooit toe, evenals mijn geestkracht.

Iederen dag kom ik dichter bij het doel dat ik voel maar dat ik niet zou kunnen beschrijven. Slechts hierdoor kan je Beethoven leven! Geen rust!....

Ik zou het lot bij de keel willen grijpen, ik zal me niet geheel er door terneer laten slaan. O, hoe schoon is het leven, ik zou het duizend maal willen leven...."

Wie was „dit bekoorlijke, betooverende meisje." Wie van de elf nichtjes van oompje Josef Brunswick? Was het Therese die op lateren leeftijd leed door haar hevig ver-

langen naar liefde? Was het Elisabeth Finta, die weldra haar gezichtje van bekoorlijke Weensche onder den sluier zou verbergen? Of was het een van die onbekenden, waarvan slechts de naam is gebleven als een vage en lichte schaduw? Waarschijnlijk was het de mooiste van allen, Julietta.

In Maart 1802 verscheen de Sonata quasi una fantasia op 27 no. 2, de Prieel Sonate, zooals zijn tijdgenooten hem noemden.¹¹⁾ Hij was opgedragen „Alla Damigella Contessa Julietta Guicciardi.”

Wanneer men in aanmerking neemt hoe hoog Beethoven zijn kunst hield, zal men moeten toegeven dat hij wel zeer sterke motieven gehad moet hebben om dat werk aan een jong meisje van achttien jaar op te dragen.

Een maand later, 17 April, vertrok Julietta met de Fintas naar Postyén.

Men amuseerde zich best in deze badplaats. De jonge Theresia Finta zond aan haar nichtjes een verslag van de feesten. Er werden „tableaux vivants” vertoond: Theresia Finta stelde Minerva voor.

„Ik had een mooie helm van zilverpapier met prachtige veeren, schreef zij den 17en Augustus. Bij den schoorsteen zat graaf Lousel Batthiany als grijsaard en juffrouw Renard

als oude vrouw die een kindje onderricht. Verder was Julietta Guicciardi er. Zij trok zeer de aandacht als Niobe, zooals die in de vitrine bij Deym staat."

De jonge menschen kozen rollen die hen al heel weinig pasten. Theresia Finta had al evenmin wat van een Minerva, als Julietta van een Niobe. Zij was een soubrette aan een vertelling van Boccacio ontsnapt. Ze was coquet, zinnelijk, zorgeloos, gekastijd door haar moeder en geprikkeld door de liefde. In Korompa bewonderden al haar kameraadjes den meester. Zij wist zich uitverkoren. Zij kwam onder den indruk van de triomphen die hij vierde. De muziek en de zinnen deden de rest.

Het was een zomernachtsdroom. Maar, nauw is het morgen of de kleine leeghoofdige elfjes vergeten hunne sterren. Men kan aannemen dat den volgenden of daaropvolgenden dag Julietta bij het opstaan, terwijl zij de kam door haar zwarte krullen haalde, geamuseerd en verschrikt de ontboezemingen las van den man die haar in zijne armen had gehouden en die zich als een verbond voor de eeuwigheid voorstelde, wat voor haar slechts een ontspanning was geweest.

Zij zag hem terug in Weenen. Zonder twijfel viel hij haar weer met zijn hartstochtelijke aanzoecken lastig. Maar, hoe ver weg waren de linden van Korompa. Hier in het schelle licht van de stad scheen haar geliefde haar een burgermannetje, niet rijk, niet mooi, werkelijk een armzalig personage vergeleken bij het mooie voorkomen en de aantrekkelijke manieren van Graaf Robert.

Hoe ongeduldig moet de tegenwoordigheid van Beethoven het jonge wispelturige meisje gemaakt hebben. En dan te denken dat zij hem haar miniatuur-portret gegeven had. Zij had ten opzichte van hem slechts één gedachte, een gelegenheid te vinden om hem zijn brieven terug te geven. Zij slaagde hierin wat de brieven betreft, maar haar portret kon zij niet terugkrijgen.¹²⁾

Julietta bezat alleen haar soepelfiguur en haar aardige gezichtje als bruidschat. Mevrouw Guicciardi verlangde — begeerig als arme ouders zijn — een voordeelig huwelijk voor hare dochter. Gelukkig vertrok deze lastige moeder naar Italië. Zij vertrouwde Julietta aan haar nichtjes op Korompa toe.

Dat werd dus een derde zomer buiten. En was graaf Robert niet tegelijkertijd een cherubin en een balletmeester.

Beethoven trok zich in Heiligenstadt „een stil dorpje van wijnboeren” terug. De lage huisjes, met de gesloten deuren schenen ingeslapen te zijn, er was daar niets levends dan de takken van de spar die tegen de gevels van de huizen was aangespijkerd, de huizen waar jonge wijn te drinken was — en de met wijnstokken beplante heuvelen die zich tot Kahlenberg uitstrekten.

In een zomerhuisje, dat vroeger aan een verdwenen klooster had toebehoord, had hij twee kleine kamertjes gehuurd, die uitzicht hadden op den tuin. Men kwam er langs een houten buitentrap. Voor de ramen stond een prachtige notenboom. In deze vredige woning was Beethoven de meest afschuwelijke wanhoop ten prooi.

Zijn ziekte had hem reeds in den loop van de vorige jaren geïnspireerd tot accenten van een diepe melancholie.

In 1801 vertrouwde hij zijn lijden aan twee intieme vrienden toe. Hij schreef den 1en Juni aan Amenda, dominee te Wirben in Koerland. „Je moet weten dat mijn gehoor, het edelste deel van mezelf, zeer verminderd is, ik voelde het al, toen je bij me was en ik verzwegen het, maar nu is 't erger geworden en het staat nog te bezien of ik zal kunnen genezen; dat zal afhangen van den toestand

van mijn onderlijf, wat dat betreft ben ik bijna geheel genezen, of nu ook mijn gehoor zal verbeteren, ik hoop het, maar het zal veel moeite geven, want dit soort ziekten is het moeilijkst te genezen....

Ik verzoek je die kwestie van mijn gehoor als een groot geheim te beschouwen en er met niemand — wie ook — over te spreken." Een maand later deed hij dezelfde vertrouwelijke mededeelingen aan Dr. Wegeler die met zijn jeugdvriendin, Eleonora von Breuning, getrouwd was en hij voegt er bij: „Ik kan je wel zeggen dat ik een ellendig leven lijd; al twee jaar ontvlucht ik ieder gezelschap omdat 't mij niet mogelijk is tegen de menschen te zeggen: ik ben doof. Als ik een ander beroep had, zou 't nog wel gaan maar in 't mijne is het een verschrikkelijke toestand. Wat zouden bovendien mijn vijanden, wier aantal niet gering is, er wel van zeggen.

Dikwijls heb ik den schepper en mijn bestaan vervloekt. Plutarchus heeft mij berusting geleerd. Ik verzoek je met niemand, zelfs niet met Lorchen (Eleonora) over mijn toestand te spreken, ik vertrouw het je toe als een geheim." ¹³⁾

In den tijd toen hij meende dat hij bemind werd, streed hij met ongeduld tegen zijn

ziekte. Frank, directeur van het hospitaal te Weenen raadde hem koude baden aan om zijn ingewanden te kalmeeren en schreef hem injecties van amandelolie voor, tegen het gesuis in zijn ooren.

Vering, officier van gezondheid, zette hem trekpleisters op de armen. Tenslotte vond hij een geneesheer, in wien hij een onbegrensd vertrouwen had, majoor Johann Adam Schmidt.¹³⁾

Maar zijn groote teleurstelling in de liefde, gevolgd door zijn lichamelijk lijden, hadden zijn veerkracht gebroken en brachten hem aan den rand van den zelfmoord.

Het „Testament van Heiligenstadt” is hier het bewijs van. Het is gedateerd 6 October 1802. Waren het gedachten aan zelfmoord, vrees om te sterven of was het slechts een hartekreet?

Hoe dan ook, dit testament is in waarheid een uiterste biecht. Het bevat eenige materiele beschikkingen. Zijn broeders zijn tot universeele erfgenamen benoemd, hij draagt hen op zijn erkentelijkheid uit te drukken tegenover prins Lichnowsky en zijn dokter Schmidt. Verder is het niets dan een hevige klacht, de brandende zucht van een mensch die van het leven zou willen genieten, maar die door zijn doofheid tot eenzaamheid ge-

doemd is. Hij spreekt slechts over de ziekte van zijn gehoor, over het verdriet, het gezang van den herder niet meer te hooren. Maar tusschen de regels door kan men — vooral in het postscriptum, den 10en October bij zijn testament gevoegd — andere smarten vermoeden, die hij niet wil bekennen.

„Ik neem dus afscheid van U, een droevig afscheid. Ja, de hoop, die mij zoo lief was, die ik hierheen mee naar toe nam, de hoop tenminste tot op een bepaald punt genezen te zijn, verlaat mij ook nu geheel en al, zooals de herfst-bladeren afvallen en verwelken, zoo is ook zij verdord.

Bijna net als ik hier kwam, ga ik weer heen. Zelfs de groote moed, die mij dikwijls op mooie zomerdagen bezielde, is verdwenen. O, voorzienigheid, laat ik nog eenmaal een volkomen dag van vreugde beleven. Reeds zoo lang is de ware innerlijke vreugde mij vreemd. Wanneer, o wanneer mijn God, zal ik haar in den tempel der natuur en der menschen weder hooren. Nooit, neen, dat zou te hard zijn.”¹⁴⁾

Den 2den November 1803 schreef hij aan den schilder Macco: „Er zijn perioden in 's menschen leven die men te boven moet komen.”

Den 30sten November 1803 trouwde Juliet-

ta met graaf von Gallenberg. Een maand later schreef Therese Finta aan haar nichtje Brunswick:

„Julietta Guicciardi en haar man hebben ons van uit Rome geschreven.”

HOOFDSTUK IV

JOSEPHINE ALS TROOSTERES

Het werd weer winter. In de kamer van den musicus waren de piano en de schetsbladen die zich op den vloer opstapelden in 't duister gehuld. Licht, bevriende gezichten en een teedere huiselijke omgang wachtten hem in de Kunstgallerie.

Charlotte Brunswick bracht eenige maanden bij Deym door. Zij schreef aan haar zuster Therese:

„Beethoven was juist hier toen ik je laatsten brief kreeg. Ik las hem dus het tot hem gerichte gedeelte voor. Hij was er zeer door getroffen en zendt je duizend groeten. Hij komt bijna iederen dag en is ongelooflijk beminnelijk, hij heeft een lied voor Pepi¹⁾ gecomponeerd, dat ze je zendt, maar ze vraagt je tevens het niemand te laten zien en als je 't voor iemand zingt niet te zeggen dat je 't manuscript hebt. Ik ben er zeker van dat 't je zal bevallen.”

Den 20en Januari 1803, antwoordde Therese:

„Je lied vond ik vanaf het eerste oogenblik dat ik het kreeg, prachtig. Den tweeden dag kende ik het uit mijn hoofd, ik heb 't ge-

zongen, en 't had een buitengewoon succes, maar niemand heeft het notenschrift gezien. Zeg me eens, is er iets tusschen Pepi en Beethoven? Laat ze oppassen. Het is zeker voor haar dat je die bepaalde woorden in je copy hebt onderstreept: „Zijn hart moet je de kracht geven kuisch te blijven, treurige noodzakelijkheid, wel de wreedste.”

Den 10en November van het zelfde jaar schrijft Charlotte nog eens aan Therese:

„Beethoven is twee keer bij ons geweest. Pepi heeft hem den dag daarop ten eten gevraagd, na het diner hebben we muziek gemaakt, kwartetten. Hij was zoo lief, hij heeft dadelijk toen we 't hem vroegen, verrukkelijk een sonate en variaties gespeeld, dezelfde die ik je hier zend.

Hij zendt je duizend lieve groeten.”

Het is waarschijnlijk uit dezen zelfden tijd, dat de volgende brief van Josephine aan Therese dateert.

„Hij (Deym) was laatst bij Beethoven, hij heeft eens gekeken wat hij hem als cadeau kon aanbieden, ten laatste heeft hij hem de zilveren kandelaars gegeven, je weet wel, en een inktkoker, hij heeft hem zeer ge-complimenteerd. Beethoven vond 't heerlijk. 's Middags kwam Zmeskill expres hier om

mijn man nog eens uit naam van Beethoven te bedanken. Hij was hem erg dankbaar. Hij zei dat je Beethoven met niets juist zoo'n plezier kon doen, omdat hij behoefte heeft, niet aan geld — daar geeft hij niet om — maar aan dergelijke dingen, die hij zoo zeer mist. Ik ben er erg door in mijn schik."

Dan meldt Charlotte 20 November aan Therese:

„Beethoven is allerliefst, hij komt om den anderen dag en geeft les aan Pepi, hij vraagt altijd naar je, hij componeert een opera en heeft er gedeelten uit gespeeld, het was prachtig."

En den 19en December:

„Beethoven komt heel dikwijls. Hij geeft les aan Pepi — 't is wel een beetje gevaarlijk dat moet ik toegeven."

Twee dagen daarna komt Therese in Weenen. Zij schrijft gauw aan haar broer Franz, die op dat oogenblik op weg is naar Parijs: „Beethoven is bijna iederen dag bij ons, hij geeft Pips les. Beethoven zal je schrijven; hij hoopt in 't voorjaar met Lichnowsky naar Parijs te reizen."

Men heeft gezien hoe zeer Beethoven aan Josephine gehecht was. De ongelukkige minnaar van Juliette moest zijn geloof in de vrouw terugvinden, door deze jonge moe-

der die mooi en lief was en van een aanhankelijke teederheid.

Beethoven wordt heen en weer geslingerd tusschen zijn verlangen om bij Josephine te blijven en zijn nieuwsgierigheid om Parijs te zien. Hij had vele bewonderaars. Had zoo juist de fabrikant Sebastien Erard hem niet een piano „forme clavecin” aangeboden? Beethoven was goed vertrouwd met Fransch. Zeker had hij 't uit den ouden Luikschen bijbel geleerd.

Bovendien bedienden beschaafde menschen zich in de Weensche salons steeds van deze taal.

Daarom zijn bijna alle opdrachten van den grooten componist in het Fransch geschreven. Hij sprak 't minder correct. Toch gebruikte hij 't graag. Op zijn visitekaartje las men in kopergravure: Louis van Beethoven. Beethoven in Parijs! Het léven en de lach die in dit gesloten en ernstige bestaan zouden doordringen. Beethoven geen provinciaal meer.... Beethoven in 't volle leven! Welk een nieuwe veroveringen voor zijn kunst, hoe zou dit alles zijn leven verlichten. En dan na Frankrijk, Engeland met zijn indrukwekkende nationale gemeenschap, zijn wat strenge principes, die zoo zeer overeen kwamen met het temperament van Beet-

hoven. In dit op een eiland gelegen Rome zou de Weensche Romein in den bloei van zijn jeugd, de vrienden en den steun vinden die hem op zijn sterfbed zouden verlichten. Zelfs zijn positie in zijn tweede vaderland zou door een dergelijk tournee verbeteren.

Het was voldoende voor hem in Parijs of Londen succes te hebben om in Weenen triomphen te vieren.

Maar Beethoven zou nooit de wereld doortrekken.

Wel wonden de gebeurtenissen in Frankrijk hem op. Hij bezocht Bernadotte, die in 1798 gedurende eenige maanden gezant van Frankrijk bij het Oostenrijksche hof was, dikwijls. De oud-sergeant van de koninklijke marine die den beroemden violist Rudolf Kreutzer in zijn gevolg had, had veel met Beethoven op, die met hem de algemeene geestdrift deelde voor den eersten consul, in wie hij de ware „Romein” zag. Bernadotte wekte den musicus op een symphonie ter eere van Napoleon te componeeren.

In 't voorjaar van 1804 zou dit werk naar Bernadotte gestuurd worden. Twee groote namen stonden te samen op de titel. Buonoparte (sic) en Luigi van Beethoven.

Maar Moritz Lichnowsky vertelde aan den

meester het nieuwtje dat de eerste Consul zich zelf tot Keizer had uitgeroepen:

„Ook hij is dus maar een gewoon mensch”, riep Beethoven uit, „ook hij treedt alle menschelijke rechten met voeten om zijn eierzucht te bevredigen en ook hij is een tiran” en hij verscheurde de opdracht van zijn symphonie.

Het is niet te verwonderen dat bij een dergelijken geestestoestand hij afzag van zijn reis naar Parijs.

Bovendien kwam de oorlog tusschenbeide; deze scheidde hem van Josephine, die bij de haren in Buda een toevlucht vond. Zij keerde pas in Juni 1805 in Weenen terug. Napoleon vestigde zijn hoofdkwartier in het kasteel van Schoenbrunn dat midden in een park lag waar Beethoven dikwijls inspiratie gezocht had.

Tegenover het eerehek liet de overwinnaar een marmeren obelisk neerzetten bekroond door den keizerlijken adelaar.

Deze jaren, zoo rampzalig voor Oostenrijk waren voor Beethoven niet ongelukkig. Hij kreeg een engagement als muzikaal leider van den Weenschen Schouwburg. Hij had zijn *Eroica* en zijn eerste opera *Fidelio* voleindigd. Hij leefde zonder materieele zorgen, omringd door een kring van vrienden:

Stephan von Breuning, broer van Eleonora, sedert kort ambtenaar bij het ministerie van oorlog te Weenen, Gleichenstein, die uit Baden kwam, collega van von Breuning, Ferdinand von Ries de zoon van den Bonn-schen violist, die zich vroeger zoo hulpvaardig tegenover de familie Beethoven had getoond, de trouwe Zmeskall, en vele anderen, zoowel musici als menschen van de wereld.

Deze onstuimige, trotsche, gevoelige man was niet gemakkelijk in den omgang. In 1804 gaf een oude dame van de Weensche aristocratie een muzikale soiree ter eere van prins Ludwig Ferdinand van Pruisen. Beethoven bevond zich onder de genoodigden. Er was een tafel voor de prinsen van den bloede en de hoogwaardigheidsbekleeders en een andere voor de overige gasten gedekt. Dit was niet naar Beethoven's zin. Hij gaf onomwonden zijn misnoegen hierover te kennen, nam zijn hoed en ging heen. Maar eenige dagen hierna noodigde de prins hem uit om met zijn onfortuinlijke gastvrouw te komen dejeuneeren en zette den componist op de eereplaats,

Dikwijls speelde zijn vulkanische natuur hem parten. Hij bracht den zomer van 1806 door te Grätz, landgoed van de Lichnowskys

in Silezië. Op een avond dineerden er Fransche officieren op het kasteel en vroeg een melkmuil op beschermende toon aan Beethoven of hij ook verstand had van vioolspelen. Deze verwaardigde zich niet hem te antwoorden. Maar toen na den maaltijd zijn gastheer hem verzocht wat te spelen, verliet de meester door een van zijn gewone woeste driftbuien bevangen dit gast-vrije huis, begaf zich naar Weenen en gooide de buste van den prins, die zijn werkkamer versierde, kapot.²⁾ Het volgend najaar werd Beethoven op Kismarton, het kleine Versailles van de Esterhazys, volgens 't zeggen van Stendhal de hoogste heeren in Europa en zeker de gelukkigste maecenes van hun tijd, genoodigd.

Was Haydn geen dirigent bij hen? De hooghartige beschermheer van dezen musicus was gestorven. De jonge prins Nicolaus vroeg aan Beethoven een mis voor den verjaardag van de prinses te componeeren.

Den 26sten Juli 1807 schreef Beethoven den volgenden brief aan den prins.

„Omdat men mij gezegd heeft dat U, mijn vorst, naar de Mis gevraagd hebt die u mij opgedragen hebt voor u te schrijven, neem ik de vrijheid U, doorluchtige vorst, te melden dat u haar op z'n laatst den 20en

Augustus ontvangen zult. U zult dan tijd genoeg hebben haar op den verjaardag van de doorluchtigste vorstin uit te laten voeren. Bijzonder voordeelige voorwaarden mij uit Londen aangeboden, toen ik het ongeluk had met een benefice in het theater fiasco te lijden, en die ik in den nood met beide handen aangreep, deden de voltooiing van de mis wat traineeren, hoe graag ik ook wenschte er mee voor u, doorluchtige vorst te verschijnen. Later kreeg ik nog hoofdpijnen die mij in 't begin tot geen enkele en zelfs nu nog tot weinig arbeid in staat stelden. Omdat men alles zoo graag in mijn nadeel verklaart, sluit ik hierbij, doorluchtige Vorst een van de brieven van mijn dokter in. Verder hoef ik u zeker niet te zeggen, dat ik met veel vrees u de mis zal toezenden, daar gij doorluchtige Vorst gewoon zijt de onnavolgbare meesterstukken van den grooten Haydn u te laten voorspelen."

Inderdaad maakt dokter Schmidt in een brief die bij dit schrijven was gevoegd melding van rhumatische hoofdpijnen. Hij raadt den zieke aan met de bloedzuigers uit te scheiden, trekpleisters op de armen te doen en drukt hem ten slotte op 't hart iedere geestelijke vermoeyenis te vermijden.

„Zeer Geëerde Heer van Beethoven,” antwoordde de prins, „Uw brief uit Baden meldde mij dat ik het genoeg zal hebben den 20en Augustus een mis van u te ontvangen. Dit doet mij te meer genoeg daar ik er zeer hooge verwachtingen van heb. Uw vrees wat betreft de vergelijking met de missen van Haydn zal zeker de waarde van uw werk nog verhoogen.

Ik wensch u van harte en spoedig een geheel herstel van gezondheid en blijf met de meeste hoogachting

Uw zeer toegenegen

ESTERHAZY (m. p.)³⁾

In September begaf Beethoven zich naar Kismarton om de eerste uitvoering van zijn mis te dirigeren. Het was de gewoonte in deze streken dat de hooge gasten in het kasteel verblijf hielden en dat de anderen die men „honoratiores” noemde, als ambtenaren, officieren en artisten, in het huis van den rentmeester werden ondergebracht. Hier woonde Beethoven zes dagen⁴⁾; hoewel hij er op royale wijze onthaald werd, gaf hem dit verblijf een doodelijke ergernis.

Het was niet de koelheid van den prins ten opzichte van zijn mis, noch de glimlach van den kapelmeester Hummel, opvolger van

Haydn, die hem er toe brachten de omgeving van deze magnaten, die de muziek zoo hartstochtelijk beminden, te verlaten, het was de gekwetste eigenliefde, niet als hun gelijke te zijn ontvangen.

Beethoven verliet Kismarton zonder er terug te keeren. Hij had in Weenen een beschermmer die zijn gevoeligheid wist te ontzien: graaf Razoumowski.

In den loop van de 18e eeuw had Keizerin Elisabeth een zanger in haar kapel, den Ukraïner Alexis Razoumowski, waar zij een bepaalde voorkeur voor toonde. Zij maakte haar gunsteling tot een schatrijk edelman. De neef van Alexis, Andreas Kirillowitz erfde van hem de traditie van vrouwenveroveraar, en was genoodzaakt het tzarenrijk te verlaten omdat hij de echtgenoot van een groothertog lang niet mishaagde.

De verleider werd verbannen naar de diplomatie. Hij werd Russisch ambassadeur in Weenen, huwde met Frl. von Thun, schoonzuster van Lichnowsky en liet in der haast en met veel kosten een prachtig paleis bouwen. Het was als of deze groote man met zijn bijna vrouwelijk profiel, zijn mooie gebogen wenkbrauwen en zijn strakke mond, ondanks zijn kostbare bontjassen en de ordeteekens die zijn borst bedekten, het altijd koud had.

Hoewel hij niet zonder vertoon zijn snel verworven fortuin ten toon spreidde, gaf hij blijk een fijnen zin te bezitten ten opzichte van de politiek en een ontwikkelden smaak in alles wat de muziek betrof. Dank zij de medewerking van Schuppanzigh, was Razoumowsky in staat een prachtig kwartet te vormen. Een ander groot heer uit Weenen, prins Jozef Maximilian Lobkowitz, zoon van een Savoye-Carignan en neef van de prinses de Lamballe, onderhield een orkest.

Beethoven beschikte over dit kwartet en dit orkest om zijn composities te toetsen. Het intellectueele leven van Weenen gaf hem zonder twijfel niet veel inspiratie. Maar de vriendelijkheid van deze maecenes bezorgde hem voordeelen die hij nergens anders gevonden zou hebben.

De keizer hield ook van muziek. Iederen avond diende een klein violoncelconcert als inleiding tot zijn echtelijke plichten die hij tegenover de vier keizerinnen waarmee hij achtereenvolgens getrouwd was, stipt vervulde.

Men zal moeten erkennen dat de kunst van Beethoven niet van dien aard was, dat zij de huwelijksroutine van een traag vorst wist te prikkelen.

Franz I verwaardigde zich dan ook niet

om Beethoven in zijn gunst op te nemen. Deze werd in het keizerlijk paleis ontvangen door toedoen van een neef van Max Franz, zijn eerste maecenas. Aartshertog Rudolf wiens lange Spaansche gelaat door de dikke onderlip van de Habsburgers in tweeën gedeeld werd, had behalve de bescheidenheid van den jongsten prins, de bleekheid van den leerling van een seminarie. Hij leefde pas als hij piano speelde. Het was Beethoven vergund zijn opleiding te voltooien. Men begon eerst de nieuwe hoveling in te lichten omtrent de etiquette.

Hij luisterde geduldig. Maar bij de eerste fout gaf hij een krachtige tik op de prinselijke vingers. Dit deed echter niets aan de goede verstandhouding van meester en leerling af. Rudolf, die in dien tijd aartsbisschop van Olmutz geworden was, verdroeg al zijn grillen en heeft zich steeds de vriendelijke en bescheiden beschermer van dezen musicus getoond.

Toch bleven de Brunswicks zijn beste vrienden. Hij tutoyeerde Franz Brunswick. In Februari 1804 droeg hij een van zijn mooiste Sonates „de Appassionata” op aan hem, die hij „waarde vriend en broeder” noemde. De naam van Beethoven komt steeds in de correspondentie van de drie zusters

Brunswick voor. Er werd in dien tijd veel geschreven en de gevoelige jonge meisjes hadden elkaar veel geheimen te vertellen. Graaf Emeric Teleki een transylvanisch edelman op zijn doorreis naar Weenen, was eerst op Charlottes oortje, daarna op haar geheele persoonkje verliefd geworden. Zij beantwoordde zijn gevoelens. Maar Teleki's moeder eischte een jaar wachten en de minnaar trok zich op zijn bezittingen terug.

Therese die nog steeds in Hongarije bij haar moeder woonde, had haar hart verloren aan een jong officier, die dan weer in Italië, dan weer aan de oevers van den Rijn op expeditie was. Hij las tusschen twee gevechten door romances, en maakte ze zelf in het bivak. Therese en Charlotte zonden elkaar hare amoureuze ontboezemingen toe. Hier is een brief van de eerste:

„Er is niets anders op de wereld dan leven en bemind te worden. Weet je dat Emy⁵⁾ zich in nog grooter gevaar bevindt dan Tony? Ik heb al schertsend over verleiding geschreven, maar jij.... jij vreest er voor te bezwijken.... hè.

Is er iets? Zeg 't mij.... Je hebt je buitengewoon goed geamuseerd bij de picnic.... alleen met dansen? Of.... Ik heb de Variaties die je me zondt door bemiddeling van

Forray⁶⁾ gekregen en toch hebben ze me verrast. Wat een vreemde opdracht. Dag lievelingen, ik moet me haasten. O ja, laat gauw een paar witte schoentjes van sterk, blauwachtig taffetas voor me maken en stuur ze me met de diligence, ze kunnen net den 23en, den dag van de Maskerade, hier zijn. Ik heb op je allerliefste cachet gelet. Omhels de lieve Pips en haar lieve kinderen. Ook een kus voor jou."

Je liefhebbende THESI.

En hier is een brief van Charlotte.

"Voor jou alleen."

"Dus Toni is terug — zijn gevoelens zijn niet veranderd. — O, mijn lieveling wat heerlijk voor je.

Ik voel met je mee, maar ik deel ook levendig de smart die je moet gevoelen nu je ziet dat je in je liefste wenschen gedwarsboond wordt — hoe is 't mogelijk dat de tante die zoo geheel op zijn hand was zoo omgedraaid is.

Nu alles wat men hem heeft aangerekend toch herroepen is, zie ik geen enkele reden, waarom men jullie moet scheiden.

Ik wacht vol belangstelling en met beklemd hart op den uitslag, want je weet hoeveel ik van je houd.

Lieve Thesi, waarom ben ik niet bij je om je te troosten, maar je zult er hoop ik geen behoefte aan hebben. O, hoe zal ik me met je verheugen als je gelukkig zult zijn met je Toni. Hoe vindt Pepi het? Ik zou graag eens kennis met hem maken. Hoe heeft hij 't aangelegd om terug te kunnen komen, hebben alle officieren verlof, of is hij gevangen genomen en uitgewisseld?"

Zij hadden beiden hunne droevige oogenblikken en troostten elkaar wederkeerig. „Het is waar dat, zooals ook Schiller en Beethoven schrijven, men niet moet wenschen te sterven," zei Therese tegen Charlotte.

In Januari 1804 stierf na acht dagen ziek geweest te zijn, Jozef Deym, de man van Josephine, in Praag aan de toring. Hij liet een ontredderd fortuin na. Zijn weduwe wachtte een derde kind. Franz kwam haar halen om haar naar Weenen te vergezellen. Sedert het uitbreken van den oorlog namen de hooge Weensche kringen de wijk naar Buda. Maar, zoodra Josephine en Therese in 1805 te Weenen terugkeerden, begaf Beethoven zich naar de Kunstgallerie.

Den 7en Juni schreef Therese aan Franz: „Beethoven komt heel dikwijls bij Pepi en

Kleinheinz⁷⁾ ook. Zij componeeren beiden een opera.

De dames brachten den winter van 1806 in Buda door. Zij namen deel aan een allegorische pantomime die Josef Brunswick, hun oom, ter eere van het feest van Aarts-hertog Josef, Paltsgraaf van Hongarije, organiseerde. Therese verscheen er in de rol van een weduwe die haar twee weezen bij de hand houdt. Josephine stelde de dankbaarheid voor.

Dit voorjaar zendt Franz Brunswick boeken aan Beethoven.

Den 12en April schrijft Therese uit Weenen aan haar moeder:

„Hij (Franz) zou graag van mijnheer Shedius⁸⁾ het gedicht Weltgericht hebben, het zelfde waar hij ook Haydn een exemplaar van gegeven heeft. Hij wil 't voor Beethoven hebben.”

In Mei is Josephine in Weenen. Therese is nog altijd in Buda. Uit een brief van Beethoven aan Franz Brunswick van 1 Mei 1806, leeren wij hun hartelijken omgang met elkaar kennen. Hij bedankt graaf Franz voor den wijn dien deze hem heeft gestuurd en kondigt hem het huwelijk van den violist Schupanzigh aan. Dit is het slot van zijn brief:

„Omhels je zuster Therese voor mij, zeg haar dat ik vrees beroemd te worden zonder dat een monument van haar er toe bijdraagt.” Er is hier zonder twijfel sprake van een portret. De beide dames Brunswick schilderden. 9 Augustus 1807 schreef Charlotte uit Weenen aan Therese:

„Stuur me dadelijk de maat van mijn portret. Pepi wil dat ik 't portret aan Beethoven zonder lijst stuur. Ik heb 't nog niet verzonden, omdat hij nog altijd in Baden is. Hij komt morgen terug.”

Franz wenschte ook een portret van zijn vriend. In 1803 had de Deen Hornemann een miniatuur van Beethoven gemaakt waarop we hem bleek, onthutst en met droeve oogen zien.

De onbekende artist die hem voor Brunswick schilderde geeft hem weer somber als toen de mode was, met opstaande haren, een witte das en een breeden zwarten mantel, die hij over de schouders geworpen heeft.

De Hongaarsche edelman die zoo'n hartelijke waardeering voor dezen componist voelde, had weinig op met diens broer.

In de vertrouwelijke briefjes van de dames Brunswick vindt men onwelwillende opmerkingen over zijn laagheid.

Zonder twijfel is hier sprake van Karl-Casper die een tijdlang de zaken van zijn ouderen broer beheerde.

De kassier huwde in 1806 een vrouw van zijn keuze, Johanna Reiss, dochter van een Weenschen behanger. De andere broer, Johann Nicolaus kocht in 1808 een apotheek in Linz. Ludwig voelde zich de zielenherder van deze middelmatige personages. Maar, geestelijk bestond er geen enkele band tusschen hen. Zijn vrienden waren voor hem zijn ware familie. Van de drie zusters Brunswick bleef Josephine zijn uitverkorene. Hoe ver ging deze teedere en zoete verhouding? Velen maakten de beminnelijke weduwe het hof.

Von Wolkenstein, grootmeester aan het Toskaansche hof zocht steeds haar gezelschap. Toch verliet zij dezen kring van aanbidders en vertrok in 't najaar van 1807 naar Gotha. Ook Beethoven dacht er dikwijls over, Oostenrijk te verlaten. De verduitschte Vlaming had al wat er in zijn Duitsche vaderland diep en menschelijk was, in zich opgenomen. Voor hem was Weenen de realiteit; de Rijn, de plekjes uit zijn jeugd, die hij nooit terug zou zien, schenen hem een ideale wereld. In 1809 besloot hij naar zijn geboorteland terugte keeren. Jerome Bonaparte, koning van Westphalen stelde hem voor kapelmeester te wor-

dentegeneensalaris van 7000 franks. Hij helde er toe over het aan te nemen. Zijn Weensche vrienden kwamen hier tegen op. Aartshertog Rudolf, Prins Lobkowitz en Prins Ferdinand Kinsky verbonden zich op schrift een jaarlijksche rente van 4000 guldens aan den componist uit te keeren op voorwaarde dat hij in Oostenrijk zou blijven wonen. Beethoven vroeg ook den titel van keizerlijk kapelmeester, maar zijn beschermers konden deze niet voor hem verkrijgen.

Het schijnt dat het gravin Peter Erdödy geweest is die de drie edellieden er toe deed besluiten Beethoven's bestaan te verzekeren. Deze hoog adellijke dame, geboren gravin Marie Niczky, gescheiden van haar man, leefde samen met haar drie kinderen en hun gouverneur, de Wurtemberger Jozef Xaverius Brauchle. Zij was door een uitgeweken Française, Mad. Collin De Lunéville opgevoed. Heel jong getrouwd, kwam zij nooit haar eerste bevalling te boven. Toch werd dit zwakke lichaam door een wonderlijke vroolijkheid bezield. Ze was niet mooi, had iets van een paard in haar uiterlijk, amandelvormige oogen en een overvloed van zwart haar, maar, hoe hartstochtelijk hield zij van muziek, hoe 'n levendigen geest had ze. Iedere zin en ieder gebaar

ging vergezeld van een helder lachen dat klonk als 't belletje van haar hond Fidelio. Deze opgewektheid vroolijkte Beethoven op en sleepte hem mee. Juist door de tegenstelling in hun beider naturen voelde hij zich tot gravin Marie aangetrokken. Zij bewoonden in dien tijd hetzelfde huis, waren bureu en maakten bijna iederen dag samen muziek.

De componist die veel van kinderen hield vond het prettig in het gezelschap van die van Mevrouw Erdödy: een meisje Marie en twee jongens, kinderen die allen een teere gezondheid hadden, maar schrander waren en sterk begaafd voor de muziek.

De Erdödys hadden hun aanzien te danken aan een praalziek cardinaal uit de 5e eeuw; deze prelaat reed in een karos, getrokken door met zilver beslagen paarden, hij verzamelde landgoederen en liet onmetelijke domeinen aan zijn familie na.

Misschien verblindde al deze pracht den musicus, die uit een arm geslacht gesproten was, een beetje. Soms plaagde hij de gravin met haar grooten rijkdom. Hij koesterde geen enkel teeder gevoel voor haar, maar groote bewondering en erkentelijkheid lezen wij tusschen de regels van hun schertsende briefwisseling door.

In dien tijd kwamen Josephine en Therese in Gotha. Men was van plan de jonge Deyms in een bekend internaat van deze stad onder te brengen. De beroemde pædagoog Salzmann ontving de dames, gekleed in een nauwe, lichte, gekleede jas, gelaarsd en gespoord, als een directeur van een manege. De gevoelige moeder zag er van af haar kinderen aan hem toe te vertrouwen en vertrok weer naar Yverdon om raad in te winnen bij Pestalozzi, de Zwitsersche filosoof die het ongeluk had afschuwelijk leelijk te zijn, maar wiens gelaat straalde van intelligentie en goedheid.

Door den omgang met hem voelde Therese een roeping voor sociaal werk in zich opkomen. Zij had den laatsten tijd veel teleurstellingen gehad.

Het vorige jaar gingen de zaken van het domein zóó goed — mevrouw Brunswick trok alleen 30 duizend gulden van de wol harer schapen — dat de voorzichtige moeder besloot haar dochter uit te huwelijken. De dames vertrokken naar de badplaats Carlsbad.

Maar de schapen van Martónvásár leverden vergeefs hun wol. Therese trouwde niet. Behalve haar oogen had zij niets moois, uitgezonderd haar gevoelens en er daagde niemand op om haar daarvoor te beloonen.

Zoo verlieten de mooie weduwe en het teedere meisje uit de provincie Yverdon, om naar Italië te trekken vergezeld door een leerling van Pestalozzi, die als gouverneur van de kinderen moest optreden. Op reis wendt de blik van de vrouwen zich naar de bergtoppen, maar haar hart gaat uit naar het onbekende.

Dit verscheen in de gedaante van baron Christoffel Stackelberg, een Esthlandsch edelman, een van de zestien zonen van Otto Stackelberg, heer van het eiland Worms dicht bij Reval. Baron Christoffel Stackelberg was een zwierig, geletterd mensch, hij reisde de wereld rond om zijn geest te ontwikkelen, die door de dames heel bijzonder werd geacht. Men sloot zich bij elkaar aan. In Januari 1808 trokken de reizigers de Mont-Cenis over. In een smalle bergspleet ontmoetten zij een détachement Fransche cavalerie. De commandant liet zijn mannen in 't gelid staan om de vreemdelingen te laten passeeren. Zij waren zeer gevoelig voor deze beleefdheid. Daarna daalde men af naar de Lombardische vlakte. Maar, terwijl Josephine zich onder den invloed van een opbloeiende liefde verheugde over de schoonheden van Italië, voelde Therese al het bittere van haar eenzaamheid:

Vaak had zij — zooals zij ons in hare herinneringen vertelt — alleen het getik van haar horloge als metgezel terwijl haar zuster en de Estlander hand in hand langs de bloeiende velden gingen.

Stackelberg verliet de kwijnende weduwe niet meer. Hij vergezelde haar weer naar Hongarije en ondanks de bezwaren van de douairière trouwde Josephine in 1808 met hem.

Was de man van Josephine alleen een onevenwichtige geest uit het Noorden of een gevaarlijk avonturier? Sommige geruchten uit dien tijd zeggen dat hij slechts de kamerdienaar van den echten baron Stackelberg is geweest, dat hij zijn meester vermoordde en zich voor hem uitgaf.

Hoe 't ook zij, nog eens kuste de koningin uit de Midzomernachtsdroom de lange ooren van Bottom, terwijl in zijn bescheiden woning op de vierde etage van het paleis Pasqualati, op de wallen van Weenen, Beethoven, de oude grijzende vriend aan zijn geliefde leerlinge dacht die voor goed van hem heenging.

HOOFDSTUK V

POGINGEN TOT EEN GE- REGELD MAATSCHAPPE- LIJK LEVEN

Op den laatsten wal van Weenen, door het houweel van de sloopers vergeten, dicht bij het kleine rooskleurige huis waar de prince de Ligne zijn groenen ouderdom eindigde, sluimert het paleis Pasqualati steeds nog achter de hekken met bloembakken waarin reseda's en geraniums bloeien.

Beethoven klom met één sprong de trap op die naar de deur, waarboven de wapens van Pasqualati waren aangebracht, leidde en liep met groote stappen door het overwelfde entree waar banken de bezoekers tot rusten noodden, voor hij de smalle wenteltrap opging.

De musicus bewoonde dit huis met tuschenpoozen van 1804—1812. Van tijd tot tijd maakte hij ruzie over de een of andere kleinigheid en vertrok. Niettegenstaande dit had de eigenaar, zelf ook dilettant componist en vol toegeeflijkheid voor de grillen van Beethoven, verboden het appartement te verhuren, verzekerd als hij was dat zijn driftige huurder weer terug zou komen.

De verschrikkelijke huurder leidde een zeer werkzaam leven. Hij stond vroeg op, maakte zelf zijn koffie klaar en zette zich aan het werk. Door den geestelijken arbeid kreeg hij 't warm. Hij dronk van tijd tot tijd snel een glas koud water en schonk de rest van de groote kan over zijn brandende handen. Op Weensche wijze dejeuneerde hij tusschen twee en drie. Daarna maakte hij zomer of winter zijn wandeling door de stad. 's Avonds componeerde hij zelden, maar in de schemering greep hij zijn viool of violoncel of improviseerde hij op de piano.

In het paleis Pasqualati, onder het dak van den grooten koopman was het alsof in den kunstenaar het verlangen om zich een burgerlijk bestaan te scheppen gewekt werd. De vierduizend gulden rente, hem door de drie mæcenes geschonken, schenen hem van materieele zorgen te bevrijden.

„Nu moet je me eens helpen om een vrouw te zoeken,” schreef hij aan zijn vriend Gleichenstein, „maar ze moet mooi zijn, ik kan niets liefhebben, dat niet mooi is.”

Intusschen begint hij geregeld te leven. Hij gebruikt zijn maaltijden in de Weisser Schwan. Deze oud-modische herberg bevond zich op de Neuer Markt. Er was logies voor de menschen en stalling voor de paarden. Men

verhuurde er ook lakeien en carossen aan de heeren reizigers. Vroeger was het de woning geweest van den minstreel Ulric Lichtenstein, die altijd in 't wit gekleed was. Vandaar het uithangbord. In deze omgeving, die de pracht van den mooien troubadour gekend had, verscheen Beethoven gekleed in een eenvoudig lichtblauw pak met metalen knopen. Maar ook hij had een voorkeur voor wit; winter en zomer droeg hij een wit vest en witte das van een onberispelijke helderheid. Hoewel hij zijn uiterlijk goed verzorgde, gaven zijn bruuske bewegingen hem iets slordigs. Deze onstuimigheid maakte, dat de vaste bezoekers van de herberg bang voor hem waren. Hij troonde droomend of vloekend, aan een afzonderlijke tafel.

Wat een verlossing was het voor hem zijn maaltijden thuis te kunnen gebruiken. Zmeskall, zijn welwillende intendant, huurde een echtpaar dat voor hem zou koken. De nieuwbakken huismusch liep naar de veertig. Zijn familie was voor hem slechts een bron van onaangenaamheden en ergernissen. In 1807 beviel de vrouw van Karl Casper van een jongen, die den naam van Karl kreeg. Kortentijd daarna begon de onwaardige moeder een liaison met een medisch student. Zij stak

zich in de schulden, bestal ten slotte haar eigen man en moest een maand in de gevangenis doorbrengen.

Het volgend jaar gaf Johann Nicolaus op zijn beurt zich af met zijn huishoudster. Oorlogen hadden den apotheker rijk gemaakt. Hij was, wat betreft de kwaliteit van zijn geneesmiddelen, die hij dan aan de Oostenrijkers, dan aan Franschen leverde, niet erg nauwgezet.¹⁾

Therese Obermayer, de dochter van een Weensch bakker, deed zijn huishouding. Toen Ludwig de lucht kreeg van trouwplannen van zijn broer met dit lichtzinnige persoontje, ging hij snel naar Linz, gaf den minnaar een standje, wendde zich tot den prefect en den bisschop, maar bereikte er slechts mee, dat de apotheker in allerijl zijn maîtresse trouwde. Gedurende eenigen tijd zagen de broers elkaar niet meer. Afgestooten door de banaliteit van zijn schoonzusters, dacht Beethoven er dikwijls over zelf een gezin te stichten.

In zijn exemplaar van de *Odyssea* onderstreepte hij de passage:

„Er is niets beters en begeerlijkers op de aarde, dan de man en de vrouw, die in een teedere liefde vereenigd, vredig hun huis beheeren.”

In dien tijd bracht Andreas Streicher, piano-

fabrikant te Weenen, in zijn zaak bustes van geliefde musici bijeen.

Hij verzocht den beeldhouwer Franz Klein die van Beethoven te maken.

Klein begon met een gipsen masker naar het leven te boetseeren.²⁾ Daarna maakte hij de buste. Dit werk toont ons den componist in de volheid van zijn kracht, met een hoog voorhoofd, ernstige oogen, en een mooi geteekenden mond waarvan de hoeken lichtelijk gebogen waren. De Odyssea bleef een van zijn meest geliefkoosde boeken. Hij dacht er over een opera te maken van den terugkeer van Ulysses.

Ook het Oosten hield zijn droomen bezig. Hij wist iets van de Oostersche literatuur dank zij den geleerde Hammer Purgstall. Beethoven vroeg hem, door middel van Zmeskall, een godsdienstig Hindoesch koor. De Orientalist deed hem twee teksten toekomen; een Perzische opera en een oratorium „de Zondvloed”. Noch het een, noch het ander zagen ooit het licht.

Juist had Beethoven zijn eerste eervolle onderscheiding gekregen. De Amsterdamsche Academie benoemde hem tot corresponderend lid. Opnieuw begon hij reisplannen te maken; nu eens dacht hij over de hoofdsteden van Duitschland, dan over die van Spanje.

De oorlog maakte een einde aan al deze combinaties. Voor den tweeden keer maakte Napoleon zich meester van Weenen. Hij vond den adelaar die op de obelisk van Schoenbrunn gezeten was, ongeschonden.

In plaats van verre landen zag Beethoven geen ander schouwspel dan dat van tamboers, kanonnen en menschelijke ellende. De vrede van Weenen maakte een eind aan de vijandelijkheden. En ditmaal ondernam hij een reis naar het land van de liefde. Het was niet alleen de aristocratie van de groote stad der Habsburgers die Beethoven ontving. Hij vond ook vrienden en beschermers in de klasse die men er gewoonlijk aanduidde met den naam van den tweeden kring. Deze was van den grooten feodalen adel gescheiden door een zwijgende sociale overeenkomst. Men kon van een lageren tot een hooger stand slechts geraken door tal van vernederingen heen met behulp van geluk, brutaliteit, geduld en fortuin.

In dezen tweeden kring — actief, levendig en goed onderlegd, vond men alle rassen, vooral veel Italianen. Beethoven sprak hun taal, die hij zonder ooit over de Alpen te zijn geweest, vloeiend had geleerd. Oostenrijk overheerschte het schiereiland.

Maar evenals vroeger Griekenland had ook

Italië zijn overwinnaars veroverd. De Zuidelijke zwier slingerde zich op liefelijke wijze rondom de Weensche gemoedelijkheid en gaf een bijzondere bekoring aan deze hoofdstad. Gleichenstein introduceerde zijn vriend bij een oorspronkelijk uit Lucca afkomstige familie: de Malfattis. Hij kende trouwens den beroemden dokter Malfatti, den oom van de twee lieve meisjes Anna en Therese reeds. Gleichenstein was tot over zijn ooren verliefd op de oudste, Beethoven was door de jongste bekoord.

„Ziehier de sonate die ik Therese beloofd heb” schreef hij in 1810 aan Gleichenstein.

„Je wilt haar deze wel geven omdat ik vandaag niet naar haar toe kan gaan. Mijn groeten aan allen; ik ben zoo gelukkig bij hen; het is alsof de wonden waar slechte menschen mijn ziel mee verscheurd hebben, bij hen weer genezen. Ik dank je beste Gleichenstein dat je me met hen in kennis gebracht hebt. Hier zijn vijf gulden voor de dassen; als je meer moet hebben laat 't me dan weten.”

„Ik leef heel eenzaam en rustig” schreef hij den zomer van hetzelfde jaar van uit Weenen aan Therese Malfatti. „Hoewel er zoo nu en dan nog lichtpuntjes zijn die me doen ontwaken, voel ik toch sedert jullie

allen vertrokken zijt een onherstelbare leegte in me, een leegte die zelfs mijn kunst, die me toch anders zoo trouw is, niet heeft kunnen overwinnen. Uw piano is besteld en ge zult haar wel gauw ontvangen. Wat een verschil zult ge opgemerkt hebben in de manier waarop ik toen het op een avond gevonden motief behandelde, en nu zooals ik het onlangs voor je opschreef. Zoek er zelf maar een verklaring voor, laat echter de punch buiten beschouwing.

Wat zijt ge gelukkig dat ge nu al naar buiten kunt gaan. Pas de 8ste zal ik dit geluk kunnen smaken. Ik verheug me er kinderlijk op, ik ben zoo blij als ik in het bosch, tusschen boomen, groen en rotsen wandelen kan. Er is niemand die zoo veel van het land kan houden als ik. Ach, gaven bosschen, boomen en rotsen maar het antwoord dat de mensch verlangt.

Ge zult weldra eenige andere composities van me ontvangen, waarbij u niet zoo erg over moeilijkheden te klagen zult hebben. Hebt ge Wilhelm Meister van Goethe gelezen en de door Schlegel vertaalde Shakespeares?

Buiten heeft men zooveel vrijen tijd. Het zal u misschien plezier doen wanneer ik u die boeken stuur.

Het toeval wil dat ik een kennis in uw nabijheid heb. Misschien ziet ge me op een goeien morgen voor een half uurtje bij u. Daarna ga ik weer weg. Ge ziet dat ik u zoo weinig mogelijk vervelen wil.

Wees zoo vriendelijk me in de welwillendheid van uw vader, moeder, ook in die van uw nichtje aan te bevelen, hoewel ik hier noch recht noch aanspraak op mag laten gelden.

Vaarwel, waarde Therese, ik wensch je alles toe wat het leven aan goeds en schoons schenkt. Denk nog eens aan mij, vergeet mijn dwaasheden; wees er van overtuigd dat niemand u een onbezorgder, gelukkiger leven toewenscht dan ik, zelfs wanneer ge er zelf geen aandeel in hebt.

Uw toegenegen dienaar en vriend

„BEETHOVEN.”

„N. B. U zoudt me er een groot genoeg mee doen een paar regels te schrijven, waar ik u plezier mee kan doen.”³⁾

Ondanks zijn eigenliefde had Therese's aanbieder zijn uren van twijfel en vrees. In een oogenblik van ontmoediging schreef hij aan Gleichenstein in vertrouwen:

„Voor jou arme Beethoven is geen geluk dat van buitenaf komt mogelijk; je zult het

in je zelf moeten vinden, je hebt slechts vrienden in de ideale wereld."

Toch bleef hij drie jaar lang hopen. In 't voorjaar 1810 droeg hij Gleichenstein op linnengoed en kleeren voor hem te koopen; hij leende een spiegel van Zmeskall en vroeg aan dezen laatste:

"Behandel me niet meer als een groot man, nooit heb ik beter dan thans de kracht en de zwakheid der menschelijke natuur gevoeld.

Houdt je van me?"

Het antwoord van den ouden ambtenaar kon niet anders dan bevestigend zijn. Helaas dacht Therese er anders over.

Beethoven had aan Gleichenstein gevraagd, tolk van zijne gevoelens te zijn. Hoe groot was de verlegenheid van dezen uitnemenden man. Hij wist dat zijn vriend niet aangenomen zou worden. Dr. Malfatti behandelde Beethoven sedert 1808. Hoe zou de medicus het aanzoek van dezen pretendent, die zulk een zwakke gezondheid had, hebben kunnen steunen? En dan was hij toch slechts een musicus, die zelfs niet eens een betrekking aan het hof bekleedde. Het was waar, dat hij over zijn instrument gebogen, zijn toehoorders onder zijn bekoring wist te brengen, maar wanneer de kaarsen gedoofd

waren en de charme vervlogen was, bleef er dan niet de ondergeschikte over, die zij slechts uit vriendelijkheid als hun gelijke beschouwden?

Anna Malfatti bekroonde Gleichenstein's wenschen. Therese trouwde met een ambtenaar, baron Drosdick. Beethoven bleef de vriend van deze jonge vrouwen.

Iedere misrekening op 't gebied van de liefde, bracht hem in een diepen afgrond van wanhoop. Maar zijn heftigheid stelde hem ook in staat, zich zelf vrij gauw meester te zijn. Zijn verheven karakter maakte het voor hem onmogelijk eenige wrok te koesteren. Hij zou hier zelfs een bewijs van geven ten opzichte van haar, die hem zoo had doen lijden: Julietta Guicciardi. Het kleine leeghoofdje van Korompa was een groote wildebras geworden. Een Grieksch kapsel had het à la guillotine geknipte haar vervangen. De onbekende beeldhouwer die haar buste boetseerde, doet ons haar zien in een houding van klassieke rust, die haar echter in 't geheel niet eigen was. Volgens het zeggen van Pückler—Muskau ging zij voor de mooiste vrouw van Napels door. Deze epicuristische prins leerde haar in 1804 kennen op een nacht, toen bij de uitbarsting van de Vesuvius een zenuwachtige menigte zich in de stra-

ten stortte. Deze avontuurlijke ontmoeting onder een door onmetelijke vuurbundels verlichte lucht, eindigde eenigen tijd daarna in een teeder halfduister. „Door de uitspattingen van haar man en de moeilijke tijden was hertogin Gallenberg doodelijk verlegen om een som van 50 louis.”⁴⁾ Gelukkig dat Pückler—Muskau niet aarzelde om haar te helpen, en haar voortdurend ontmoette, zonder dat Robert Wenceslas de minste argwaan liet blijken.

Ieder jaar bracht Julietta eenigen tijd in Weenen en in Hongarije door. Uit haar brieven aan Therese Brunswick kan men opmaken dat de tegenslagen van de fortuin haar opgewektheid niet verstoord noch haar voorliefde voor vertooningen verminderd hadden. Zij schrijft vol geestdrift aan haar nichtje over de prestaties van den beroemden Parijschen danser Henry. Zij spreekt ook over haar kinderen: Hugo, Marie en Fritz. De nood in het gezin Gallenberg moet wel hoog gestegen zijn. In April 1811 schrijft Therese aan haar moeder: „Ik ben wel een beetje boos op u dat u zich niet met de zorg van de arme kindertjes Gallenberg belasten wilt.”

Terwijl Julietta dezelfde onbezorgdheid die zij ten opzichte van de liefde vertoonde ook

tegenover het leven liet gelden, geraakte Beethoven op een keerpunt van zijn carrière, waarbij materieele veiligheid hem als een dringende behoefte voorkwam.

Hij die vroeger zoo onverschillig was geweest ten opzichte van het geld, begon zijn belangen te behartigen. Hij onderhandelt vinnig met zijn uitgevers. Soms verkoopt hij zijn composities als 't ware bij opbod door ze tegelijkertijd aan Simrock in Bonn en aan Pleyel in Parijs aan te bieden. Hij doet zaken met de groote uitgevers in Leipzig, Breitkopf en Härtel. Zoodra hij de Pater-Noster Gasse, de smalle straat waar de Weensche uitgevers verblijf hielden doorging nam hij de allures van een heerscher aan. En hij kon veeleischend zijn. Sedert 1807 was de kritiek — die ten opzichte van hem eerst blind en nijdig was geweest — milder geworden en was geëindigd met hem ten slotte zonder eenig voorbehoud te prijzen. Zijn roem bereikte Engeland. De Schot Thomson vraagt hem enkele nationale melodieën voor harp en piano te bewerken. De firma Clementi te Londen koopt voor twee honderd pond composities van hem; een belangrijk bedrag op een tijdstip waarop het verdeelde vasteland gretig uitzag naar Engelsch geld.

Dank zij Franz Brunswick vraagt men hem twee gelegenheidsstukken voor de inwijding van het theater te Pest. Hij handelt, hij chicaneert, hij vergaart geld. Hij, die eens hartstochtelijk de liefde zocht, verlangt thans onstuimig naar geld.

Toch zien we hoe de kunstenaar die het zich toch zoo moeilijk moet maken om te kunnen leven en om een spaarduitje te vergaren, van verre en in stilte hulp wist te bieden aan graaf Gallenberg, de man van Julietta, die achter haar manieren van gevierde en gezochte dame uit de groote wereld de bitterheid van haar armoede verborg. Ook de musicus werd gevierd in deze groote wereld. Zooals in iedere samenleving en dus ook in die van Weenen overwinnen de gewoonten tenslotte alle vooroordeelen en scheppen deze stilzwijgende rechten.

Vroeg prinses Kaunitz, toen zij van haar bezoek aan de vrouw van een bankier terug kwam niet om haar vlugzout terwijl ze uitriep: „O, ik sterf, wat een troep, wat een zoodje, gezichten zooals je ze nooit ziet!”⁵⁾ Al deze schoonen die iedereen minachtten, kenden het leeuwengezicht van Beethoven goed. Eenige waarachtige kunstminnaars uit de hooge kringen hadden hem om zijn genie ontvangen. De leegloopers in de salons wa-

ren er tenslotte aan gewend geraakt hem te zien. Het was hem dus toegestaan in den paleizen van den hoogen adel te verschijnen; hij werd ontvangen in de huizen van den tweeden kring en was gezocht bij zijn kunstbroeders.

In het burgerlijk milieu voelde hij zich echter nooit op zijn gemak. Toch was de bourgeoisie in Weenen zeer beminnelijk. Het was een soort joviaal en welgesteld patriciaat. De vrouwen waren frisch als appeltjes, glimlachend onder hare tuithoedjes met kelebandjes, terwijl zij de druiven van „Kugelhupf” pikten; de mannen, men zou hen voor blonde Oosterlingen gehouden hebben, rookten hun tchibouk in hunne kersenhouten fauteuils. Zelfs het meubilair dat hen omringde droeg den naam van Biedermeyer. Zij hielden allen van muziek. Schubert zou te midden van hen leven. Maar Beethoven wist zich met hen niet vertrouwd te maken. Toch koesterden deze brave menschen een oprechte bewondering voor hem. Maar, zij waren spoedig ontroerd, en hun hart was week als de spijsen die zij bij voorkeur gebruikten.

Zij prikkelden deze brandende ziel. Hij zocht het liefst het gezelschap van teere, fijngevoelige vrouwen. Achter zijn ernstig uiterlijk

verborg hij een gevoeligheid in staat alle nuances van een teeder enthousiasme te bevatten.

De gevoelens die hij voor Bettina Brentano had, begonnen als marivaudage en eindigden in een soort geestelijk smachtend verlangen.

Een van de eerste Weensche beschermers van Beethoven Johann Melchior Birkenstock, vriend van Franklin, verzamelaar en philantroop had zijn dochter Antoinetta uitgehuwelijkt aan Franz Brentano, een Frankforter patriciër wiens familie zoo'n groote plaats in de Duitsche literatuur inneemt.

De kinderen uit het gezin Brentano brachten Beethoven dikwijls bloemen en fruit. In 1810 kwam de zuster van Franz, Bettina in Weenen. 't Was een knap, levendig, wat gemaakt meisje van twintig jaar, dat er uitzag als een kind, waarvan het ook de manieren had.

Ze sprong op de knieën van beroemde mannen met de aanhaligheid van een schoothondje en keek hen met haar onschuldige oogen ernstig aan.

Zij had Goethe veroverd en onderhield met den Olympischen dichter een briefwisseling. In Weenen was Beethoven aan de beurt. Juffrouw Brentano haast zich in een epistel

met een zeer literaire allure, opgesmukt met fantastische bijzonderheden maar door een oprecht enthousiasme bezielde dit bezoek aan Goethe te vertellen. De jeugdige coquette slaagde er in de menschenhater te betooveren. „Hoe lief zijn mij de weinige dagen waarin we samen praatten of eigenlijk correspondeerden,” schreef hij haar 11 Augustus 1810. Ik heb alle kleine papertjes bewaard waarop uw geestige, lieve, allerliefste antwoorden staan. Zoo heb ik het dus nog aan mijn slechte ooren te danken dat het beste deel van deze vluchtige gesprekken opgeschreven is. Sedert ge weg zijt heb ik droevige uren doorgemaakt, sombere uren waarin men niets doen kan. Ik heb wel drie uur in de Schoenbrunner Allee heen en weer geloopt, toen ge vertrokken waart, maar ik ben geen engel tegengekomen die me zoo geboeid heeft als jij, mijn engel!

Vergeef me, lieve vriendin, deze andere toonsoort, dergelijke intervallen heb ik noodig om mijn hart lucht te geven.

En ge hebt aan Goethe geschreven over mij, niet waar? Hoe graag zou ik mijn hoofd in een zak willen steken, waarin ik niets hoorde en zien kon van alles wat er in de wereld gebeurt, omdat ik er jou mijn liefste engel toch niet meer ontmoeten zal.

Maar ik krijg toch wel een brief van je?
De hoop voedt me, ze voedt de helft van
de wereld, ik heb haar mijn heele leven als
buurvrouw gehad, wat zou er anders van mij
geworden zijn. Ik stuur U hier een eigen-
handig geschreven: „Kennst du das Land”,
als een herinnering aan het uur waarop ik
U leerde kennen. Ik stuur U ook de andere
melodie, die ik gecomponeerd heb nadat ik
afscheid van je genomen heb, mijn lief, aller-
liefst hart:

Herz, mein Herz, was soll das geben,
Was bedrängt dich so sehr,
Welch ein neues, fremdes Leben
Ich erkenne dich nicht mehr.

Ach, lieve Bettina, antwoord me hierop,
schrijf me wat er van mij worden zal nu
mijn hart zoo opstandig geworden is, schrijf
uw trouwen vriend,

BEETHOVEN.^o)

In Februari 1811 wenscht Beethoven, Fräulein Brentano geluk met haar verloving met graaf Arnim. In Augustus 1812 schrijft de musicus aan de jonge vrouw in Teplitz. Hij vertelt haar, hoe hij al wandelend in gezelschap van Goethe de keizerlijke familie

zag. Goethe stelde zich met den hoed in de hand, op zij van den weg op. Beethoven knoopte zijn jas dicht en liep door zonder zijn hoed af te nemen. De keizerin wenkte hem met een teeken van het hoofd. Aarts-hertog Rudolf nam den hoed voor hem af. Kende men zijn eigenaardigheden niet? De keizerin speelde comédie. Beethoven werd gevraagd om haar op de piano te begeleiden. Hij weigerde, hij nam deze vorstin haar voorliefde voor Chineesche potterie kwalijk.

En toch, hij die tegenover deze vorstin zoonorsch was, hoe teeder en onderdanig is hij als hij zich weer tot Bettina wendt:

„Welke gedachten gingen niet door mijn hoofd toen ik je op de kleine sterrenwacht leerde kennen, tijdens dien heerlijken meiregen die ook voor mij zoo vruchtbaar was. De schoonste motieven vlogen toen van uit je oogen in mijn hart. Zij zullen de wereld nog, als Beethoven niet meer dirigeert, in verrukking brengen. Als God me nog eenige jaren schenkt moet ik je weer zien, liefste, lieve vriendin, dat eischt de innerlijke stem, die me nooit bedriegt. Ook geesten kunnen elkaar liefhebben; ik zal de jouwe trachten te bekoren, jou te behagen is⁷⁾ mij in de geheele wereld het liefste.

Hoe moest deze kunstenaar, zoo ontvankelijk voor vrouwelijke teederheid, zoo verlangend er naar zijn hart uit te storten, zoo gemakkelijk zich aanpassend aan een hem sympathieke atmosfeer, gedoemd worden gescheiden van de menschen te leven? We zullen zien hoe hij door zijn materieele zorgen, door de maatschappelijke ongelijkheid van hem en zijn omgeving, door het gevoel van zijn eigen grootheid vermengd met de bekrompenheid van zijn opvoeding van kleine armoedige provinciaal en de buitengewone gevoeligheid van zijn hart dat te groot was voor de omstandigheden waaronder het leefde, vooral ook door den afschuwelijken terugslag van zijn fysiek op zijn moreel, tot dit einde kwam.

HOOFDSTUK VI

WERELDSCH INTERMEZZO

Ten allen tijde werd het oorlogsgeraas gevolgd door gebrek aan geld. In 1812 zag het Oostenrijksche gouvernement zich genoodzaakt het papieren geld tot een vijfde van de normale waarde te verminderen. Deze gebeurtenissen troffen den componist in 't bijzonder. Aartshertog Rudolf bleef hem zijn geheele rente uitkeeren maar het deel van de twee prinsen was tot heel weinig teruggebracht. Het bankroet van den Staat bracht met zich mee dat het leven veel duurder werd en er een algemeene gisting ontstond.

Sinds hij van zijn maaltijden in der Schwan afgezien had, eindigde Beethoven den avond in het café der Blumen vase in het Ballgässchen. Hij ging langs de drinkers die aan den ingang zaten, stak de binnenplaats over waar een leeuwenkop water in een overstroomend bassin spuwde en liep de trap op naar de eerste etage die voor de voorname gasten gereserveerd was. Daar vond hij kapitein Pinterics van de garde der boogschutters. Achter twee karaffen „Gumpoldskirchner” gezeten wisselden deze heeren met

O
elkaar van gedachten over de gebeurtenissen van den dag. De politiek was hun geliefkoosd onderwerp. Beethoven's ideeën waren zeer vooruitstrevend op dit gebied. In den grond van zijn hart had hij iets van de opstandigheid der Vlaamsche ambachtslieden tegenover de edellieden bewaard. Hij koesterde een levendige belangstelling voor Duitschland dat hij vrij, grootsch en werkelijk „Romeinsch” wilde zien. Hij had zijn visitekaartjes veranderd; deze droegen thans in Gothische letters den naam „Ludwig van Beethoven.” Zijn gevoel van Oostenrijksch burger, uitte zich door een strenge kritiek op de regeering, die hij meedoogenloos veroordeelde, want hij zag haar van nabij. Zijn bewondering voor Frankrijk had plaats gemaakt voor een heftigen haat tegen Napoleon. Maar zijn loftuitingen over Engeland kenden geen grenzen; hij zou alle naties volgens dit voorbeeld hebben willen veranderen.

De gast van kapitein Pinterics wond er geen doekjes om en zooals alle dooven sprak hij luid.

In alle café's van Weenen waren kellners die in dienst van de politie de gesprekken afluisterden. Deze naieve tafelgesprekken gingen niet onopgemerkt voorbij. De geachte

Antonius Tayber, hofcomponist, schrijver van het Melodrama „Zerbes en Mirabella” zou zich nooit op deze wijze uiten. Een zwijgende en onverzoenlijke blaam zou sedertdien, Beethoven zijn geheele leven vervolgen. De algemeene neerslachtigheid die op Oostenrijk drukte spaarde ook den musicus niet. Zijn gezondheid was slechter, zijn gemoedstoestand somberder geworden. Zijn kleeding verraadde zijn geestesstemming. Een medelijdende ziel merkte op in welk een ellendigen staat zijn kleeën en zijn linnengoed verkeerden.

Nanette Streicher, dochter van den pianofabrikant Stein, zelf een bekende virtuose, kende den meester reeds geruimen tijd. Zij stelde alles in 't werk om een echtpaar in zijn dienst te krijgen: de vrouw herstelde het linnen van den vrijgezel, terwijl de man — kleermaker van beroep — voor hem in de zijkamer naaide.

Zoo nu en dan ontving het geïmproviseerde atelier een hoogen gast. Z'n ruwe uitval te Grätz had de vriendschap van prins Lichnowsky niet verminderd. Hij bleef met den prikkelbaren musicus omgaan. Maar soms sloot deze, als hij druk aan 't werk was zijn deur af. Dan ging de prins bij den kleermaker zitten en bleef geduldig wacht-

ten terwijl Beethoven met de luide stem van een doove de melodie zong die hij zoo juist op het papier had uitgestort.

Het groote timmermanspotlood dat hij voor zijn composities gebruikte diende tegelijkertijd om in zijn opschrijfboekje losse gedachten neer te schrijven: passages uit boeken, overgeschreven rekeningetjes, kleine intieme gebeurtenissen.¹⁾ Hier zijn er eenige uit het jaar 1814:

„Zeven paar schoenen.”

„Drie-en-twintig honderd gulden schuldig aan F. A. B(rentano).

„Nooit aan de menschen de minachting die zij verdienen toonen, want je weet nooit hoe je ze nog eens noodig kunt hebben.

„Een buitenhuisje.... dan ontloop je alle ellende!”

Toch zou de menschenhater, die droomde van de eenzaamheid van het buitenleven, een schitterend wereldsch intermezzo beleven.

Terwijl Napoleon op 't eiland Elba de wispelturigheid van het lot overpeinsde, vereenigden zijne overwinnaars zich te Weenen. De rommelmarkt van het vasteland werd in alle vroolijkheid geopend. Pleinen en café's stroomden over van geestdrift.

Het politieke gekonkel en de galante in-

triges namen een hooge vlucht te midden van de ceremoniën en de feestelijkheden. De kermis der koningen kon niet zonder violen gevierd worden en dank zij dit toeval zou Beethoven voor de eerste maal de roem leeren kennen.

Een uitvinder, Mälzel genaamd, had verschillende automatische instrumenten gemaakt, onder andere een mechanische piano en een trompet. Deze beroemde trompet en twee nieuwe composities van Beethoven, de 7^e symphonie en „Wellington's Sieg", vormden de attracties van het concert, dat in December 1813 ten behoeve van de Oostenrijksche gewonden werd georganiseerd. De veldslag, in muziek weergegeven, een soort potpourri gemaakt uit de Rule Britannia Malborough s'en va-t-en guerre en het gebulder der kanonnen had een overweldigend succes. Dit gelegenheidswerk, dat door den componist zelf middelmatig werd gevonden, zweepte de menigte op.

In November 1814 juichte een parterre vol vorstelijke personen „Wellington's Sieg" en ook een cantate ter eere van de Verbonden „Der glorreiche Augenblick", toe. Zoo werd Beethoven de mode-musicus van het congres. Hij ging met vorsten en prinsen om, hij werd gezocht door de ongekroonde

koningen uit de finantiëele wereld, die met handigheid, zoowel uit den oorlog als uit den vrede, voordeel wisten te trekken.

Rasoumowski stelt hem voor aan de keizerin van Rusland. Zij verzoekt hem een polonaise voor haar te componeeren, staat hem een persoonlijk onderhoud toe en schenkt hem 200 ducaten.

De vroegere organist van Bonn snuift de wierook op, zonder dat 't hem echter bijzonder ontroert. Hij laat zich er met een soort uiterlijk vertoon van onverschilligheid op voorstaan, dat hij koningen als zijn gelijken aanspreekt. Op een feest in het keizerlijk slot, ter eere van het congres gegeven, begeleidt hij „Adelaïdedt” op de piano. Dit was zijn laatste optreden in het publiek. Ook Engeland draagt zijn schatting tot zijn hulde bij. Men juicht in het theater Drury-Lane „Wellington's Sieg” toe. Hij schrijft aan den prins regent, om hem de opdracht van deze compositie aan te bieden. Deze brief blijft onbeantwoord. Daarentegen vraagt de Philharmonic Society hem drie ouvertures. Hij denkt er over naar Londen te vertrekken.

Engeland komt echter naar hem toe in de persoon van den pianist Charles Neate, die eenigen tijd in Weenen doorbracht en die hem steeds de meest volkomen toewijding

zou bewijzen. Ook de kunstenaars zochten hem. Een Franschman in Weenen gevestigd, Letronne, teekent zijn portret, dat Artaria in een lithographische reproductie uitgeeft. Maar doordat hij steeds de potentaten, bijeengekomen voor de verdeeling van de Europeesche buit, geteekend had, geeft deze schilder Beethoven het interessante uiterlijk van iemand die staatsgeheimen bewaart.

Toch was het model na vijf minuten poseeren met één sprong naar de piano gevlogen en begon alles wild door elkaar te spelen. In het paleis Razoumowski, waar de musicus zooveel succes had beleefd, verwachtte men zevenhonderd gasten voor het oudejaarsavondfeest dat dit bewogen jaar zou besluiten. De maaltijd zou plaats hebben in een houten schuur voor deze gelegenheid gebouwd.

Een brand verslond in een oogenblik de toebereidselen voor het feest en deed de prachtige verblijfplaats van den gunsteling in vlammen opgaan.

De mondaine vogue van Beethoven vervloeg met het schijnsel der vlammen. Hij bekommerde er zich niet veel om.

Schreef hij niet aan Franz Brunswick toen hij hem verzocht in Weenen te komen voor de uitvoering van zijn 8e symphonie:

„Wat mij betreft, lieve hemel, mijn rijk is in de lucht; evenals de wind de klanken rond doet dwarrelen, dwarrelt ook mijn ziel rond.”

Ook Therese wisselde brieven met den musicus. In een aanteekenboekje van deze oude jongejuifvrouw, gedateerd 1814, vindt men geschreven: „Een brief van Beethoven gekregen, Beethoven geschreven.”²⁾ En in een ander opschrijfboekje staat zonder datum „Batthyani bij Beethoven.”

Wat Josephine betreft, na haar huwelijk vindt men van persoonlijke of schriftelijke relaties tusschen haar en haar grooten vriend geen spoor. Terwijl hij grijzend en verstrooid zich als de beroemde man van den dag tusschen de vorsten van Europa bewoog, verscheen ook Julietta op de schitterende kermis van dit congres waar iedere vrouw haar roman had. De hare werd dank zij een weinig galante en zeer indiscrete kroniekschrijver — de Weensche politie — voor het nageslacht bewaard.

Wat een buitenkansje was dit congres voor baron Hager, hoofd van de politie. Hij had de draden buitengewoon handig geweven. Bij iedere ambassade, in ieder hotel had hij een spion neergezet die de gesprekken af moest luisteren en de prullemanden leeg-

maken. In de groote wereld gaven menschen van hooge rang inlichtingen, 't zij voor geld, 't zij uit laaghartige gedienschtigheid.

Een van deze society-spionnen, die zijn verslagen met het kabalistische teeken: een kruis in een cirkel, teekende, bericht aan baron Hager den 27sten October 1814 de aankomst van Gravin Gallenberg. Zij, evenals haar reiskameraad Farina werden verdacht verspieders van Murat te zijn. De spion voegt er aan toe dat Mevrouw Gallenberg de maîtresse van Schulenburg geweest moest zijn en nòg was. Zij is ten nauwste verbonden met gravin Fuchs, die veel bij de Sagans en de Metternichs komt. Aldus hoort Mevrouw Gallenberg veel belangrijke zaken door genoemde gravin.³⁾

Graaf Schulenburg—Closterode vertegenwoordigde Saksen bij de Verbondenen. Julietta was dus in de gelegenheid zoowel het Noorden als het Zuiden tevreden te stellen en in haar galante avonturen politieke kuiperijen te mengen.

De politie-archieven zwijgen over het verloop van Julietta's avonturen gedurende het congres.

Alleen is bekend, dat zij even arm, even vroolijk en even lichtzinnig als zij gekomen was, naar Napels terugkeerde.

Een nog droeviger lot wachtte Josephine. Met een blind vertrouwen in de scherpzinnigheid van Stackelberg bezielde, kocht zij na haar huwelijk het belangrijke landgoed Witchap in Moravië. Het resultaat was een serie processen en de ondergang.

Als moeder van zes kinderen — waarvan er drie van Stackelberg waren — wanhopende aan hun toekomst, zwak van gezondheid, zag zij de illusies, die zij zich over den onbekende gemaakt had, in rook vervliegen. Dit raadselachtige personage was opgewonden door de lectuur en van een verdachte vroomheid geworden. Hij verliet haar op een dag zonder haar vaarwel te zeggen. Na zes maanden kwam hij terug en eischte zijn kinderen op.

„Laat me mijn kinderen houden, die ik met smart ter wereld heb gebracht,” smeekte Josephine.

Stackelberg begaf zich naar den hoofdcommissaris van politie. Eenige uren daarna noodzaakten in burger gekleede agenten Josephine van haar kinderen afstand te doen. Twee jaar lang hoorde zij niets omtrent hun lot. Door een brief van den voorzanger van een klein dorpje in Bohemen, vernam zij ten slotte dat hun vader hen met een bescheiden som gelds voor hun onderhoud

daar achtergelaten had. Sedert dien was het geld op en hoorde men niets meer van Stackelberg.

Maar Josephine zou ze toch niet terug zien. Een afgezant van Stackelberg kwam ze op-eischen en nam ze mee naar zijn land.

De ongelukkige moeder trok zich bij de douairière op Martónvásár terug, Therese verliet haar zuster niet en wijdde zich aan de opvoeding der jonge Deyms.

Een beter lot wachtte Charlotte.

Zij had graaf Teleki getrouwd en woonde met hem in Transylvanië. Franz Brunswick was ook getrouwd. Zijn vrouw Sidonie Justh ging voor een van de beste vertolksters van de werken van Beethoven door. Dit gezin verliet Hongarije echter bijna nooit. Bovendien was ook door het huwelijk van Franz de intimiteit van de twee vrienden minder geworden.

Lichnowsky stierf in 1814. Gravin Erdödy bewoonde een van haar Croatische kasteelen. Een leegte ontstond rondom den vrijgezel. En het vergif dat zijn lichaam ondermijnde,⁴⁾ verzwakte iederen dag zijn gehoor. Hij had wanhoopcrises doorgemaakt. „Als ik niet eens ergens gelezen had dat een mensch niet vrijwillig de hand aan zich zelf mag slaan zou ik er al lang niet meer

THERESE en JOSEPHINE BRUNSWICK

Naar een miniatuur in het kasteel Palfalva

l
s
r
g
t
z
i
s
d
r
d
b
V
t
t
C
s
t
b
z
w
"
d
S
m
te
9

zijn," schreef hij in 1810 aan Wegeler. „O, het leven is zoo schoon, maar voor mij is het voor goed vergiftigd."⁵)

Hij kwam inderdaad tenslotte in een toestand dien de doktoren „neuritis acustica" noemen, de algeheele verlamming van het gehoor. Een assistent van Malfatti Dr. Bertolini verzorgde hem tot 1815. De zieke en zijn medicus wisselden talrijke brieven waarin Beethoven de oorzaak van zijn kwalen schetste. Maar in 1831 werd Bertolini door de cholera aangetast. Deze held van het beroepsgeheim gaf toen het bevel alle brieven die Beethoven tot hem gericht had te verbranden.⁶)

Van 1814 af was de doofheid van den grooten kunstenaar, die deze niet meer trachtte te verbloemen, voorniemand meer een geheim. Op zijn tafel vond de bezoeker een lei of schrift;⁷) deze conversatieschriften, verpletterende getuigenissen van zijn gebrek, hebben vooral waarde om de laatste phase van zijn leven weer voor ons op te bouwen. Het waren jaren vol lijden en eenzaamheid.

„Achter te blijven zonder vrienden en zonder verzorging," schrijft hij aan Nanette Streicher, „overgelaten aan zichzelf, men moet 't ondervinden, om te weten wat 't beteekent."

Op een dag gingen mijnheer en mevrouw Streicher met hun dochtertje naar den diertuin. Geleund tegen de tralies van het hok keek Beethoven naar de leeuwen.

„Wie is dat kind,” vroeg hij.

„Dat is onze kleine Eulalie,” antwoordde mevrouw Streicher.

Beethoven omhelsde het meisje.

„O, wat zijt ge gelukkige menschen.” En hij liep met groote stappen weg.

Hij was nog geen vijftig en toch voelde hij reeds zijn einde naderen. Zong hij niet in een van de mooiste liederen, *Resignation*, in 1817 op het gedicht van Schiller gecomponeerd:

Des Lebens Mai blüht einmal und nicht wieder
Mir hat er abgeblüht,
Der stille Gott — o, weinet meine Brüder,
Der stille Gott taucht meine Fackel nieder,
Und die Erscheinung flieht.

HOOFDSTUK VII

EENZAAMHEID EN LICHAAMSGEBREKEN

Na het vuurwerk van het congres werd de wereld door een duisteren nacht omhuld. Beethoven dook weg in de eenzaamheid. Zijn doofheid en zijn ongeduld hielden gelijken tred. De doktoren bleken niet in staat te zijn deze koppige zieke, die een wonderbaarlijke kuur vereischte, te genezen. Hij toonde zich tegenover zijn huisbaas ook al niet erg inschikkelijk. Bij het minste of geringste wat hem niet aanstond, verbrandde hij zijn schepen achter zich en veranderde van woning. Er zijn van hem zeven-en-twintig woonplaatsen, zoowel voor zomer- als winterverblijf bekend.¹⁾ In dit opgesloten bestaan kregen de huiselijke aangelegenheden een overmatig belang. Het huishouden marcheerde zooals hij zei: „*allegro di confusione*”. Gehuwde lieden, lakeien, jonge dienstboden „met olifantspooten”, oude gerimpelde keukenmeiden, allen werden ten slotte met veel opschudding ontslagen. Hij ploos hunne rekeningen na, verdacht hen van oneerlijkheid en voelde zich steeds beetgenomen. Mevrouw Streicher en de trouwe

Zmeskall hielpen hem bij deze moeilijkheden. „Ik ben wanhopig,” schreef hij aan deze laatste, „door mijn doofheid gedwongen te zijn, het grootste deel van mijn leven met dit soort menschen, de meest verachtelijke die ik ken, te moeten doorbrengen, en in sommige opzichten van hen afhankelijk te zijn.”²⁾ Hij gaf heel weinig om zijn meubelen en kocht de zijne bij uitdragers, maar hij was dol op bibelots. Ze stonden allen op een tafel geschikt: de zilveren kandelaars, geschenk van den eersten man van Josephine, een bronzen huzaar en een kozak, souvenirs van Razoumowski, een serie klokjes met verschillende klank, en ten slotte de buste van Brutus, een leelijk gips bustetje dat den eenzame nooit verliet, en dat in zijn oogen heldhaftigheid, verhevenheid der ziel, al de sobere deugden der oudheid symboliseerde. Om zich aan de platheid der menschen, zoo zeer verschillend van zijn afgodsbeeld, te onttrekken zocht Beethoven het land. De ontgoochelde kreeg zijn veerkracht terug, zoodra hij buiten de stad was; op de vredige en vertrouwelijke plekjes die Weenen omringden, beboschte heuvelen, tuinen, beekjes, waar het geluid dat de waschvrouwen maken de groene algen doet trillen en de luie eendjes opjaagt, terwijl de

wandelaar in het prieel zittend, het schitteren van de Gumpolskirchner en de door de zon beschenen karaf beschouwt. Dáár voelde hij zich bevrijd van zijn bitter leven, vergat hij zich zelf en vond hij zijn vreugde en zijn genie terug.

Steeds ging hij voort reisplannen te maken, zonder ze echter te verwezenlijken. In 1817 beleefde hij zijn laatste hartstocht. In een van zijn schriften schreef hij, zich zelf toesprekend:

„Wat T.... betreft, wees ten opzichte van haar zoo goed mogelijk. Haar aanhankelijkheid verdient nooit vergeten te worden. Hoewel ongelukkigerwijze er nooit eenige gunstige gevolgen voor je zelf uit voort kunnen komen.”

Wie is dit geheimzinnige persoontje? Niet Therese Malfatti die hem versmaadde, noch Therese Brunswick die in Hongarije woonde. Het betreft hier misschien een getrouwde vrouw.³⁾ Hoe 't ook zij, deze regels duiden op een afstand doen, op een breuk, want de musicus voegt er aan toe: „'s Zomers werken om te kunnen gaan reizen, op deze wijze kunt ge slecht het groote werk voor je armen neef voltooien, en later, op goed geluk in gezelschap van eenige kunstenaars Italië en Sicilië doortrekken.”

Hij zou Sicilië niet zien, evenmin als Croatië waar hij door de aanwezigheid van gravin Erdödy toe aangetrokken werd. Zij had zoo juist een zoon verloren. Vreemde geruchten liepen omtrent den dood van dit kind. Beethoven schreef Mevrouw Erdödy, die een beroemden dokter in Padua was gaan consulteeren, den volgende brief:

Weenen, 15 Mei 1816.

Geëerde en lieve Vriendin!

Deze brief was al geschreven toen ik vandaag Linke ontmoette en van uw diepbedroevende lot hoorde: het plotseling sterfen van uw lieven zoon. Hoe zou het mogelijk zijn hier te troosten; niets doet ons meer leed dan het onvoorziene verscheiden van onze naasten. Ik kan ook den dood van mijn armen broer niet vergeten. Niets is er als te denken dat zij die snel heengaan, minder lijden. Ik neem innig deel in uw onherstelbaar verlies. Misschien heb ik u nog niet geschreven dat ik me ook al lang in het geheel niet goed voel. Wat een van de oorzaken van mijn lang stilzwijgen is. Dan heb ik nog de zorg voor mijn Karl. Ik heb er dikwijls over gedacht hem met uw lieven zoon in kennis te brengen.

Ik ben bedroefd om uwentwil, maar ook ik zelf heb verdriet, want ik heb heel veel van uw zoon gehouden. De hemel waakt over u en zal uw toch al groot verdriet niet meerderen willen, ook al wanneer uw gezondheidstoestand nog slechter zou worden. Bedenk eens dat uw zoon in den oorlog had kunnen gaan en als zoovele millioenen anderen den dood had kunnen vinden; denk er verder aan dat ge nog moeder zijt van twee lieve kinderen die u zoo veel schoons in de toekomst beloven. Ik hoop gauw bericht van u te krijgen, ik ween hier met u. Luister niet naar de praatjes die men u vertelt over de reden dat ik niet geschreven zou hebben, ook niet naar hetgeen Linke vertelt, die u wel zeer genegen is, maar die ook graag praatjes verkoopt. Ik geloof dat tusschen u, mijn lieve gravin en mij geen tusschenpersoon noodig is.

In haast, hoogachtend.

Uw vriend,

BEETHOVEN.

Den volgende zomer schrijft hij opnieuw aan zijn „zeer geachte lijdende vriendin.” Hij vraagt inlichtingen betreffende den prijs van de reis naar Croatië. En hij voegt er aan toe:

„Daar mijn neef van den laatsten Augustus tot eind October vacantie heeft, zou ik in dien tijd — als ik misschien beter ben — bij u kunnen komen. Het zal ons zeker aan kamers om te studeeren en een aangename omgeving niet ontbreken. Als ik een tijdlang onder oude vrienden — die ik ondanks dat duivelsche menscentuig nog om mij heen behouden heb — zou kunnen zijn, zou misschien mijn gezondheidstoestand verbeteren en mijn opgewektheid terugkeeren. Linke moet me schrijven op welke manier ik de reis het voordeeligst kan doen, want mijn uitgaven zijn groot door mijn ziekte, waardoor ik weinig schrijven kan, mijn inkomsten gering en het kleine kapitaal dat ik door mijn gestorven broer gekregen heb, durf ik niet aanspreken. Ik schrijf u alles openlijk, dierbare gravin. U zult me wel niet misverstaan. Ik heb des ondanks niets noodig en zal zeker niets van u aannemen. Het gaat er alleen om de allervoordeeligste manier te vinden om bij u te komen....”

Dit plan werd niet uitgevoerd. Steeds waren Beethoven's droomen vervuld van reizen. Toch zouden zijn uitstappen zich tot de omgeving van Weenen beperken.

De schilder Klöber, die in 1818 zijn portret maakte, ontmoette hem dikwijls te Mödling

door de velden dwalend, een blad wit papier en een grof timmermanspotlood in de hand, stilstaande alsof hij klanken wilde beluisteren, om daarna haastig op 't papier eenige aanteeeningen neer te schrijven.

Een ander maal zag Klöver hem in 't bosch een rots beklimmend met zijn grooten grijzen vilthoed onder den arm geklemd. Aan den top gekomen strekte hij zich uit onder een spar en keek naar den hemel.

De woorden der menschen bereikten hem slechts als door een geruisch. Hij vergiste zich ook dikwijls wat betreft hunne betekenissen, zooals mijnheer de Bursy uit Koerland die hem in 1816 zag, vertelt. Hij maakte op dezen reiziger den indruk van een openhartige natuur, die gaarne over zijn persoonlijke aangelegenheden sprak, zich beklagde over zijn positie in Weenen, waar de keizer zich niet om de kunst bekommerde en het publiek zich met alles en nog wat tevreden stelde. De Koerlander werd getroffen door zijn geldzucht.

Het volgende jaar was Beethoven in de gelegenheid het geld dat hij in zijn welvarenden tijd bijeengebracht had en dat ongeveer vier duizend zilveren florijnen bedroeg voordeelig te beleggen.

De groote geldmannen als Fries, Geymuller,

Arnstein Henikstein, Eskeles interesseerden zich voor hem en zagen hem gaarne onder hunne gasten. De Nationale Oostenrijksche bank bereidde een nieuwe emissie voor. Dank zij de goede diensten van Eskeles kon de musicus voor negen aandeelen inschrijven.

Hij bekeek deze stukken met een soort bijgeloovige bewondering, vastbesloten ze onder géén voorwaarde te gelde te maken.

Was dit niet de erfenis voor het kind, waar al de liefde van zijn onbevredigd hart naar uitging, Karl Beethoven?

Karl Kasper was in 1815 overleden. In het sterfhuis bracht zijn weduwe den nacht door met haar minnaar. De kleine Karl wist alles van deze schande af.⁴⁾ De toegefeelijke echtgenoot had zijn vrouw evenals den musicus tot voogd over het kind gemaakt. Deze laatste dacht dat zijn broeder aan vergif gestorven was. Hoewel op dat punt gerust gesteld, haastte hij zich toch de ont-heffing van de voogdijschap zijner schoon-zuster aan te vragen en den jongen naar het pensionaat Giannatasio del Rio te sturen.

Zoo ontstond een verbitterde strijd om het kind, tusschen den oom en haar die hij de Koningin der Nacht noemde.

De zaken van menschen van hoogen stand

werden door het Landrecht, d. w. z. de Provinciale rechtbank behandeld. In eerste instantie stelde deze rechtbank Beethoven in 't gelijk. Zijn schoonzuster vervolgde het proces. In December 1818 werd Beethoven gesommeerd zijn adellijke titels over te leggen. „Van” is een Hollandsch bijvoegsel dat niet uitsluitend de namen van hen die van adel zijn voorafgaat” antwoordde hij bij het verhoor. Hij voegde hier aan toe dat hij noch adelsbrieven, noch andere stukken had die konden bewijzen dat hij van adel was. Het gerechtshof zag bij gebrek aan bewijzen van adeldom des eischers van de zaak af en droeg haar over aan den gemeenteraad, eerste instantie voor zaken betreffende het voogdijschap van burgers.

Beethoven was hierover zoo beleedigd dat hij er over dacht naar Engeland te verhuizen. Zijn eigenliefde was gekwetst. „De burger moet van de hooger en gescheiden worden,” zei hij tegen een vriend, die zijn ontevredenheid bemerkte. „En nu ben ik onder de burgers terecht gekomen.” Met dat al verwachtte hij — hoewel hij in 1815 het burgerrecht van Weenen verkregen had — niets goeds van de gemeenteraadsleden. Inderdaad verwierpen deze zijn aanspraken als voogd en gaven het kind aan de moeder

terug. De oom liet zich echter niet uit het veld slaan en ging in hooger beroep.

Zooals in alle dingen van zijn leven speelde hij de rol van eischer met grooten hartstocht. Het algemeen bekende wangedrag van zijn tegenstandster gaf hem ernstige argumenten in handen. Was zij niet tijdens het proces van een natuurlijke dochter bevallen? De weduwe daarentegen bracht tegen haar schoonbroer zijn somber karakter en zijn lichaamsgebrek in.

Inderdaad was sedert 1818 zijn gehoor zóó verminderd dat zelfs door middel van een gehoorbuis alleen de zachte stem van aarts-hertog Rudolf tot hem doordrong.

Terwijl Beethoven van drift ziedde tegenover de magistraten, speelde zich bij zijne vrienden Erdödy een wreed familiedrama af. Gravin Marie, in Weenen teruggekeerd, was vergezeld van haar eenig overlevend kind Mimi, 19 jaar oud, haar hond Fidelio, haar secretaris Brauchle en een Croatische Nina genaamd, in het hotel Zum Weisser Hahn in de Kärthnerstrasse afgestapt.

14 April 1820 probeert Mimi zich met opium te vergiftigen. Een kamermeisje ontruikt haar het fleschje. Een stille agent Siber stelt een onderzoek in. Men neemt Brauchle in hechtenis, beschuldigd door zijn mishan-

delingen bijgedragen te hebben tot den dood van de twee jongens en de jeugdige Mimi tot zelfmoord aangezet te hebben.

In een lang epistel, gericht tot den hoofdcommissaris van politie, ontsluit haar moeder een ellendig intiem familiedrama. Huiselijke twisten, geschillen over belangen, processen, lasterpraatjes en rondom dit vorstelijk fortuin de afschuwelijkste bedriegerijen, te samen met de schandelijkste wanorde. De echtgenoot bemoeit zich in 't geheel niet met zijn familie en de vader van de gravin, niettegenstaande zijn zes-honderd-duizend gulden rente, weigert de doktoren van de zieke te betalen.

Het is moeilijk uit de rapporten van menschen die betaald worden en spionnen de waarheid op te diepen. Minister Sedlnitzky, opvolger van baron Hager, hakt de knoop door, door te bevelen Brauchle los te laten en Mimi's opvoeding toe te vertrouwen aan de „Dames Anglaises” van Sanct Pölten. Haar moeder hield niet op brieven aan dezen hoogen ambtenaar te schrijven, om zich te rechtvaardigen, er de brieven die Mimi haar van uit het klooster schreef, bijvoegend.

Dit waren honingzoete briefjes, haar door de zusters gedicteerd, die geen enkele spontane gedachte bevatten behalve het adres:

Aan mijn lieve moeder „dans ses belles mains” kussen voor den hond Fidelio en het verzoek, haar muziek van Beethoven te zenden.⁵⁾ De componist kreeg lucht van deze huiselijke tragedie. Zonder twijfel moet hij toen z'n illusies over zijn vriendin hebben laten varen. Want de persoon die hem over deze gebeurtenissen op de hoogte bracht, schreef in zijn opschriftboekje: „De politie weet alles, zelfs van het leven der gravin.” Dat van Josephine, hoewel niet zoo bewogen, was al niet minder droevig. De door Stackelberg verlaten en geruïneerde echtgenoot kwijnde langzaam weg in het huis van hare moeder. De drie zusters spraken nog steeds over Beethoven. Hij moge den naam van Josephine na haar huwelijk met Stackelberg niet meer genoemd hebben, toch dacht zij dikwijls aan de soirees in de Kunstgallerie en aan hem, die er de ziel van was. Josephine stierf in 1821. Maar hare zusters vergaten haar teedere genegenheid voor den musicus niet. Charlotte Teleki schreef aan Therese naar aanleiding van een buurjongetje, Nicolaus Wesselényi, die werkelijk eens een groote rol in zijn land zou spelen: „'t Is een engel van een kind.... Hij is pas tien jaar. Hij lijkt precies op Beethoven, heeft denzelfden expressieven, levendigen

blik; de genialiteit straalt hem de oogen uit. Ik wou dat Pips hem eens had kunnen zien."⁶) Therese was er met de jaren niet knapper op geworden. De glans van haar oogen kon de lijn van haar kin, die zeer op die van Voltaire geleek, niet doen vergeten. Zij was intelligent en menschelijk, las veel romans. Deze neiging gevoegd bij haar provinciale opvoeding en haar fysieke gesteldheid, brachten haar tot de overtuiging dat het papier beter vertrouweling was dan de menschen. Zoo begon zij te schrijven. Door de literatuur wilde zij zich voor de nakomelingen aantrekkelijk maken. Aldus liet zij niets anders na dan een onecht gebazel met een buitengewoon slechte hand geschreven. Het is niet gemakkelijk in dezen vagen en verwarden woordenvloed iets van de gebeurtenissen van haar eigen leven te vinden. Toch is er uit op te maken, dat er een pretendent voor haar was, baron Karl Podmaniczky. Deze edelman had samen met Goethe — die zich later met veel waardeering zijn mede-student herinnerde — aan de universaliteit van Jena gestudeerd.⁷) Zij wees hem af, een vroegere liefde had „haar hart verteerd." Tusschen de papieren van Therese vinden we een bundel die dezen, door haar met eigen hand geschreven titel draagt:

Hartsgeheimen, geen Roman.

Van 1818—1820 praatte Therese bijna iederen nacht met een geheimzinnigen minnaar.

„Ik heb jou tusschen millioenen mannen gekozen, Ludwig, er leven er honderd duizend millioen op de wereld — maar jou alleen zie ik, Ludwig!”

Zij stelt zich er niet mee tevreden, al hare gedachten voor Ludwig op te schrijven, zij maakt er ook gedichten van en zendt ze hem daarna, onderteeekend met een aan Plato's dialogen ontleend pseudoniem: Diotema.

Hier is een andere bladzijde:

„De zesde Maart, komst van mijn William. 't Is niet alleen jou die ik liefheb, ook het ideaal, waarmee ik je beziel heb. Ook Diana heeft eenmaal lief mogen hebben en toch bleef zij de kuische godin.”

Eenige brieven van Ferdinand Deym, een neef van Therese, geven de oplossing van dit raadsel.

Zij zijn geadresseerd aan graaf Ludwig William Migazzi⁸⁾ een bekend letterkundige die zich in 't bijzonder met Oostersche literatuur bezighield. In een van zijn brieven noemt Deym hem „mijn waarde Arabier.” Het was niet alleen het verschil van leeftijd dat hen scheidde. Ludwig William was zes en twintig, Therese drie en veertig jaar. Maar,

Migazzi had een kwaal die hem verbood te trouwen. In haar „Hartsgeheimen” schreef Therese:

„Kon het krachtige bloed der Brunswicks het zijne maar verfrisschen”. En eenigen tijd later: „Al sedert een jaar zie ik duidelijk in dat ons huwelijk onmogelijk is.” Ten slotte in Mei 1820, na een smartelijke overpeinzing die tot drie uur in den morgen duurde:

„Het leven eischt het strenge „vaarwel”⁹⁾. Terwijl deze oude jonge juffrouw iederen avond de draad van haar door een onvermoeide toewijding gevulde leven ontwarde, om er slechte literatuur van te maken, ging Julietta voort dat van haar tusschen de genoegens van het tooneel en die van de wereld te verdeelen.

Mooi, niet ongenaakbaar, bleef zij door gemis aan berekening, door die zorgeloosheid die haar ongeluk en het eenige edele in haar leven was, altijd in geldverlegenheid. Het was haar familie onmogelijk haar te helpen. Haar vader, graaf Guicciardi had zelf afschuwelijke moeilijkheden met zijne schuldeischers.¹⁰⁾

Den dertigsten October 1820, bij gelegenheid van het overlijden van douairière gravin Gallenberg, schreef Philip von Seeberg aan zijn zuster gravin Brunswick:

„Julie met haar vier kinderen heeft niets om van te leven, er wordt geprobeerd haar een plaats bij de opera te bezorgen, haar man verdient zijn brood met muziek copieeren in Italië.

Een vreeselijke les; men ziet hier welke gevolgen onbedachtzame huwelijken uit genegenheid kunnen hebben.”

De beroemde Barbaja, een vroegere kellner die als houder van speelbanken een reusachtig fortuin gemaakt had, was leider van de opera's van Napels en Milaan. In 1821 werd hij pachter van de keizerlijke Opera in Weenen. Barbaja bracht er Gallenberg weer terug in de kwaliteit van administrateur. In 1823 zond Beethoven Schindler naar den man van Juliette, om hem de partituur van Fidelio te vragen, die zich in de bibliotheek van de opera bevond. Den volgenden morgen brengt Schindler aan zijn meester verslag uit van zijne zending en voegt er bij: „Hij, (Gallenberg) heeft me niet heel veel achting ingeboezemd.”

Beethoven: „Ik was door bemiddeling van anderen zijn onzichtbare weldoener.”

Daarna vraagt Beethoven aan zijn leerling of hij gravin Gallenberg gezien heeft en voegt er in 't Fransch bij — hij laschte dikwijls Fransche zinnen in zijn conversatie

in, bijzonderlijk wanneer deze over delicate onderwerpen ging:

„J'étais bien aimé d'elle et plus que jamais son époux. Il était pourtant plutôt son amant que moi, mais par elle j'apprenais de son misère et je trouvais un homme de bien, qui me donnait la somme de 500 fl. pour le soulager. Il étoit toujours mon ennemi c'étoit justement la raison que je fusse tout le bien que possible.”

Schindler: „Zei hij daarom tegen me: 't Is een onuitstaanbare man — uit pure erkentelijkheid zeker. Heer vergeef hen, want zij weten niet wat ze doen! Is zij al lang met Gallenberg getrouwd? Was mevrouw de gravin rijk? Ze ziet er nog aardig uit.”

Beethoven: „Elle est née a Guicciardi. Elle étoit l'épouse de lui avant son voyage en Italie — arrivée à Vienne, elle cherchoit moi pleurant, mais je la méprisois.”

Schindler: „Herkules op de viersprong”

Beethoven: „Als ik mijn krachten en mijn leven op deze wijze had willen wegschenken, wat zou er dan voor dat wat edel en verheven is, overgebleven zijn?”

Dit waren de laatste accoorden die van dezen grooten hartstocht weerklonken. Voortaan waren het slechts klanken die in zijn eenzame hart natrilden.

Al geruimen tijd hoorde hij de stem der menschen niet meer, maar wel de muziek. Deze gezellin verliet hem echter ook.

In den herfst van 1822 gaf de opera een reprise van *Fidelio*.

Beethoven dirigeerde de generale repetitie. Het was een chaos en daarna een lange stilte. Niemand had den moed den ongelukkige de dirigeerstok te ontnemen.

Ten slotte nam Schindler hem bij den arm en leidde hem weg. Hij die gewoonlijk zoo koppig was, volgde hem zwijgend, met den dood in het hart.

Van de wereld afgescheiden door zijn doofheid, hield hij toch nog van de conversatie. Dank zij zijn blaadjes papier is het mogelijk, met 1819 te beginnen, de gesprekken die hij wisselde met de menschen die hij ontving, te reconstrueeren. Hij drukte zich op een ruwe en beknopte wijze uit, gedachten uitend die op dat tijdstip heel vermetel waren.

„Als de adel geen geld meer heeft is 't met hem gedaan.”

„Zij zijn de slaven van de hoven om tegenover de anderen den meester uit te hangen.”

„Over vijftig jaar zullen overal republieken ontstaan.”

„Als Napoleon thans terug kwam, zou hij

op een betere ontvangst in Europa kunnen rekenen." (Dit gesprek had plaats in 1819.) „Hij kende den geest des tijds en wist de teugels te hanteeren. Onze opvolgers zouden hem beter weten te waardeeren. Ik was als Duitscher zijn grootste vijand. Niettegenstaande dat hebben de omstandigheden van den tijd waarin we leven me met hem verzoend."

Zijn geregelde bezoekers waren musici, uitgevers, letterkundigen, soms een vreemdeling op doorreis, ondanks zijn kwaad humeur en zijn driftige manieren trok zijn persoonlijkheid jonge menschen aan, en boeide hen. Na Ries en Schindler was het de violist Holz die zich aan den ouden meester hechtte, die de plaats innam van tafelenoot en zijn welwillende secretaris was. Als hij vergezeld van een zijner jeugdige vrienden door de straten van Weenen liep, wezen de wandelaars hem elkaar met den vinger aan. „Daar is Beethoven." Hij was een Weensch type geworden. De burgerlui wisten niet of ze hem moesten uitjouwen of bewonderen. En zij groetten hem.

Zijn bijzonder uiterlijk en zijn beroemdheid brachten veel schilders er toe hem als model te kiezen.

Stieler toont hem ons in 1819 met een groote

omgeslagen kraag, een muziekboek onder den arm. De volgende jaren teekenden Lyser, Tejcek, J. D. Böhm hem terwijl hij loopt te wandelen, geperst in een nauwsluitende overjas waarvan de panden opbolden door zijn aanteeckenboekje en de gehoorbuis en met een hoed, die veel leek op een omgekeerde bloempot. Hij had altijd iets van het volk in zich gehouden en kreeg er met de jaren geheel het uiterlijk van. Maar ondanks zijn ruwe bewegingen en de slordigheid van zijn kleeding, ging er een soort sombere waardigheid van hem uit.

Men had hem voor een gepensionneerd generaal kunnen houden. En had hij inderdaad niet den strijd des levens verloren!

In de uitdrukking van zijn gelaat, zegt de Zweedsche dichter Amedeus Atterbom, was geen zweem van levensvreugde¹²⁾ te speuren. En had hij zelfs niet in zijn aanteeckenboekje van 1818 de droefgeestige passage uit zijn geliefkoosde Odyssea overgeschreven:

„Den menschen zijn maar weinige dagen gegeven.”

Dikwijls daalde hij in de avonden als het water waste, in de schemering af naar den Donau tot het huis van den visscher te Nussdorf. De ontwortelde boomen draaiden in de

troebele golven, de wilgen bewogen hunne klagende takken. Hij luisterde scherp om het geruisch van den bergstroom te hooren. En dikwijls bleef hij daar in zich zelf gekeerd tot middernacht, om naar de stem te luisteren van den stroomzijn broeder.

HOOFDSTUK VIII

DE MAN MET DE GESTALTE VAN BRUTUS

Den 8en April 1820 deed het hof van appèl uitspraak betreffende het proces tusschen Beethoven en zijn schoonzuster, ten gunste van den eerste. Mevrouw van Beethoven richtte een verzoekschrift tot den keizer, hetgeen werd afgewezen.

Beethoven straalde. Hij aarzelde niet geld te leen te vragen aan zijn Weensche uitgevers om de schulden van zijn vijandin en het pension voor Karl te betalen.

Hij ontwierp duizend plannen voor de toekomst van het geliefde kind. Ondertusschen zat dit kind te gapen over zijne boeken. Het was een jongen, zwak en onverschillig van karakter, die slechts voor zijne genoegens leefde. Hij legde een vroegrijpe voorkeur aan den dag voor biljart spelen, café's en scharreltjes. Hij leed onder de zuinigheid van zijn voogd, peinsde op middelen om hem onder allerlei voorwendsels kleine sommetjes af te zetten en bedelde zelfs bij de bedienden om geld. Zijn oom, met 't hart vol onderdrukte genegenheid, vermoeide hem met zijn teederheden en bracht hem met zijne verwijten

tot wanhoop. Hij wist dat Karl in 't geheim z'n moeder zag. Alle slechte eigenschappen van den jongen schreef Beethoven aan deze valsche onbeschaafde vrouw toe. Na de vlagen van teederheid volgden uitbarstingen van woede; Karl had verschrikkelijke scènes te verduren.

Johann Nicolaus had in 1819 een landgoed van tweehonderd vijftig hectaren in Gneixendorf dicht bij Krems gekocht. 's Winters woonde hij in Weenen in het huis van zijn zwager, den bakker Obermayer. Hij vertoonde een zonderling mengsel van gierigheid en uiterlijk vertoon. De oud-apotheker stelde er een eer in met een span van vier paarden door de drukke straten van de hoofdstad te rijden.

Hij hield de leidsels vast met groote in witte handschoenen gestoken handen. Zijn concierge diende hem als lakei. Het volk had hem de spotnamen: „de ruiter” en „aartshertog Laurens” gegeven.

De vrouw van dezen burger-edelman was tegen haar schoonzuster opgewassen. Het waren geen slechte vrouwen. Maar waarom waren er zooveel onderofficieren met fiere borst en puntige snorren? 't Was niet mogelijk dergelijke bekoorlijkheden te weerstaan. Eerst waren het steelsche verdwij-

ningen; daarna een net van leugens gevolgd door een totaal moreel verval en ten slotte het publiek tentoongespreide wangedrag. De apotheker hield er ten opzichte van mevrouw van Beethoven in 't geheel geen illusies meer op na maar, toch hield hij aan gewoonten. Zij was zelfs zoo brutaal een officier bij zich te ontvangen en met dezen amant uit te gaan „opgetuigd als een arropaard” zooals Schindler het uitdrukte.

Het is te begrijpen dat deze atmosfeer van belachelijke aanmatiging en lage wulpschheid haar zwager moest tegenstaan.

Familietwisten, huiselijke zorgen, storingen van zijn gezondheid, zoo is Beethoven's bestaan, in den tijd dat hij zijn twee grootste meesterwerken: de Missa Solemnis en de 9e Symphonie ter wereld bracht.

Meer dan ooit zoekt hij de eenzaamheid van het land. Hij ging naar Schoenbrunn en liep verstrooid langs den adelaar van Napoleon die nog steeds droomde op den top van zijn marmeren obelisk, als een symbool van het mengsel van menscheijkheid en zorgeloosheid, dat zoozeer den geest van Weenen kenmerkt. Uren lang dwaalde de componist met groote passen door de lanen van het park.

Tusschen zijn geliefde boomen vergat hij de

platheid van zijn omgeving, zijn kwalen en zijn droevig lot.

Het geluid van de buitenwereld drong niet tot zijn ooren door. Hij leefde in de muziek, als de christen in de catacomben.

Wanneer hij thuis kwam om de resultaten van zijn eenzame wandelingen uit te werken, zette hij een houten stok, waarvan hij het uiteinde tusschen zijn tanden vasthield, in de kast van de piano, om op deze wijze, door de schedelwanden, de trillingen van het instrument waar te nemen.

De Missa Solemnis was bestemd voor de inwijding van Aartshertog Rudolf op den bisschoppelijken zetel van Olmütz. Maar Beethoven was pas twee jaar na de installatie van zijn leerling — in 1823 — in staat dit machtig werk te voltooien.

De musicus moest zoo zuinig leven als een gepensionneerde. Sedert 1815 brachten, behalve eenige stukken in Engeland verkocht, zijne composities hem bijna niets op. Toch hield hij koppig vol, niet aan zijn bank-aandeelen te raken en verkoos hij geld van zijn uitgevers te leenen.

Men heeft een briefje teruggevonden, dat hij in 1816 aan zijn kleermaker schreef:

Waarde Lind!

Stuur toch niet zoo dikwijls bij mij alsof ge met een oplichter te doen hebt. Als ik betalen kon, zou ik 't dadelijk doen. Ik heb U altijd betaald en ik zal 't dezen keer ook doen. Zoodra 't mogelijk is zal ik mijn schuld zonder aanmaningen voldoen.

Uw dienaar,

BEETHOVEN.¹⁾

De kosten van zijn processen en het onderhoud van zijn neef hadden zijn finantiëele moeilijkheden nog grooter gemaakt. Zooals alle slechte betalers leende hij steeds bij andere menschen om vroegere schuldeischers te kunnen voldoen.

In 1819 betaalde de Vereeniging van muziekvrienden hem 400 gulden voor een oratorium. De compositie werd nooit afgeleverd. Maar het bestuur deed hem het voorgeschooten bedrag niet teruggeven.

Antonius Tayber, hofcomponist, aanvoerder van de klik der armzalige jaloersche vijanden van Beethoven kwam te sterven.

Moritz Lichnowsky beijverde zich deze plaats voor Beethoven te krijgen. Hij wist prins Dietrichstein, oud-gouverneur van den Hertog van Reichstadt en „Hofmusikgraf”

d. w. z. opperintendant van de muziek voor zijn plan te winnen. De twee edelen droegen den meester op een mis voor den keizer te componeeren. Deze had zeer zeker niet veel kans om door den vorst te worden aangenomen. De vroegere vriend van kapitein Pinterics had zijn politieke denkbeelden nog niet veranderd en hield van onbezonnen uitlatingen.

Hij noemde de publieke audienties van Franz I „openbaar gezichtsbedrog.” Hij was toegevend geworden ten opzichte van Napoleon sedert hij zag welk gebruik zijn tegenstanders van hunne overwinning maakten. Ook in hem was de geest van opstandigheid, die in de romans van Stendhal trilt en die ook de intelligentste onder zijn tijdgenooten had aangetast, gevaren. Deze musicus in finantieele moeilijkheden minachtte den keizer.

Lichnowsky moge hem zijn „Hollandsche koppigheid” al verwijten, de mis voor Franz I zag nooit het licht. Maar Beethoven werd genoodzaakt twee aandeelen van de bank te verkoopen. Daardoor kon hij zijn leveranciers en zijn kleermaker betalen en eindelijk een oude schuld, drie-en-twintighonderd guldens, die hij al van 1814 af aan Franz Brentano had en waar deze fijnge-

voelige vriend nooit om gevraagd had, afdoen. In zijn nood bood hij de partituur van de Missa Solemnis aan verschillende vorstelijke personen aan, voor vijftig ducaten.

Bernadotte, koning van Zweden geworden, verwaardigde zich niet te antwoorden. Goethe, wien de componist gevraagd had zijn voorspraak bij het hof te Weimar te zijn, deed het zelfde. Er kwamen tien intekenaars. De koning van Pruisen zond hem een kostbaren ring, de koning van Frankrijk vijftig ducaten en een gouden medaille met zijn portret waarop de inscriptie: *Le Roi à M. Beethoven*.

De eenzame was zeer gevoelig voor deze blijken van belangstelling. Dit jaar beeldden twee Weensche kunstenaars de trekken van den grooten grijsaard uit. De penning-snijder J. D. Bohm, graveerde zijn portret en profil en op verzoek van de uitgevers Breitkopf en Härtel schilderde de Weensche schilder Waldmüller hem en face. Beethoven poseerde slechts één keer. Welk een verheven en smartelijke uitdrukking spreekt er uit deze heldere oogen met hun somberen blik, dien toegeknepen mond, smal geworden door het lijden, het geheele gelaat waaruit berusting spreekt, met een kroon van sneeuwi-

ge grijze haren en de groote mousseline das. Men zou zeggen dat het een figuur van Goya was.

Hij had uren waarop hij zich beter voelde, dan gaf hij zich als een waanzinnige over aan zijn werk. Daarna kreeg de ziekte weer de overhand. Hij had de gewoonte in zijn opschrijfboekje de titels der boeken, waarvan men hem sprak, en die hij dacht te koopen, op te schrijven.

In 1819 teekende hij op: „L. V. Legunan, De kunst om alle venerische besmettingen te herkennen en te genezen.”

Hij veranderde weer van dokter, nam den Weener Braunhofer, daarna Staudenheimer, dokter van den keizer. Hij had ook steeds andere kwalen: in 1821 was het geelzucht, het volgende jaar een oogontsteking. Maar al dit lijden kon hem toch niet verhinderen een nieuwe sonate te componeeren, opgedragen aan Aartshertog Rudolf (op. 111). Op dat oogenblik stond de kluizenaar in relatie met den ridder de Parmentier, een liefhebber van goede muziek.

Sedert de verergering van zijn kwaal, meed hij diens huis. Men smeekte hem te komen en zijn werk ten gehoor te brengen.

Beethoven stemde toe, op voorwaarde, dat hij alleen, van zijn toehoorders gescheiden,

verre van hen af en door een kamerschut voor hen verborgen, spelen zou.

Zoo kwam hij en begon zijn laatste sonate uit te voeren. Maar 't guitige zoontje van zijn gastheer maakte inbreuk op het verbod en sloop tot bij het scherm. Daar zag de kleine Adolf een gelaat met witte, roodomrande oogen, verwrongen trekken, het afschuwelijke gezicht van een lepra-lijder, over de piano gebogen.²⁾

In October trok de zieke zich in Baden terug. Daar ontving hij Carl Maria von Weber. Hier volgt het ontroerende verhaal van een reisgenoot van dezen laatste: „'t Was een verschijning als koning Lear of de barden van Ossian, met dik, grijs, recht opstaand haar, dat hier en daar geheel wit was, een voorhoofd en een schedel gewelfd en hoog als een tempel, een vierkante neus als van een leeuw, een edele teedere mond; een breede kin en kaken die er voor gemaakt schenen te zijn de hardste noten te kraken. Onder de zware gefronste wenkbrauwen keken glinsterende oogjes den binnenkomende aan.”

Beethoven herkende Weber, omhelsde hem en schreeuwde uit: „Ben jij 't, duivelsche kerel. Welkom hier.” Daarna reikte de gebrekkige zijn gast een leetje. In den loop van

het gesprek beklagde Beethoven zich bitter over het publiek, de Italianen en zijn neef. Weber stelde hem voor een tournee door Duitschland te maken of zich naar Engeland te begeven. „Te laat”, antwoordde hij.... „te laat.”

Inderdaad verminderde de vogue voor Beethoven in Weenen. Zooals iedere baanbreker had ook hij tegen zich alle in routine vast geroeste geesten, eenige fanatieke bewonderaars van Mozart, zooals de eerwaarde abbé Stadler, die bij geen enkele uitvoering van het kwartet Schuppanzigh ontbrak, maar opstond en wegging zoodra men een stuk van Beethoven begon te spelen.

Ook wendden zijn tijdgenooten zich langzamerhand van hem af. De politespion aan wien wij de inlichtingen omtrent de avonturen van Julietta danken, berichtte 30 November 1815 aan baron Hager:

„Het muziekschool-concert dat gisterenavond gegeven werd heeft er niet toe bijgedragen de geestdrift voor het talent van dezen componist, die zijn voor- en zijn tegenstanders heeft, te doen stijgen.

Tegenover zijn bewonderaars, waaronder in de eerste plaats genoemd moeten worden Razoumowsky, Apponyi, Kraft³⁾ etc. die Beethoven aanbidden, staat een ver-

pletterende meerderheid van kenners, die in 't vervolg absoluut weigeren de werken van Beethoven aan te hooren."

Deze hadden een heel wat machtiger tegenstander dan de brutale coterieën en de be-roepsjaloerschheid: den geest des tijds.

Soms helde de componist er toe over zich hierbij aan te passen en voor het tooneel te werken, om op deze wijze het publiek en geld te veroveren. Maar in 1816 teekende hij in zijn schriften aan: „Laat de opera en de rest varen en schrijf slechts op je eigen wijze." Ja, de wereld had geleden. Zij wenschte vroolijkheid. En Rossini bracht deze. Terwijl Beethoven de 9e Symphonie voltooide, werd de Italiaan in de Oostenrijksche hoofdstad de man van den dag.

Beethoven verwaardigde zich niet in 't krijt te treden met dezen mededinger die hij een goede decorschilder noemde. Hij knoopte onderhandelingen aan om zijn nieuwe werk in Berlijn te doen uitvoeren. Dit hoorde Moritz Lichnowsky. Hij bracht de bewonderaars van Beethoven bijeen; deze heeren richtten een verzoekschrift tot den componist om hem te bezweren zijn tweede vaderland de eerste uitvoering van zijn meesterwerk niet te onthouden.

Beethoven was hierdoor zeer getroffen. De

uitvoering van de 9e Symphonie en de Missa Solemnis had den 7en Mei 1824 plaats in de schouwburg bij de Kärthnerthor.

Deze gebeurtenis bracht de weinige persoonlijke vrienden die den grijsaard nog restten bijeen. Gravin Erdödy behoorde niet meer tot hen. Het was alsof zij door een soort krankzinnige heftigheid, welke haar kwijnend lichaam deed trillen, wraak wilde nemen over haar ziekelijkheid. Op een nacht, in Croatië, maakten 300 boeren op haar bevel zich meester van een kasteel van haar oom, waarop zij recht meende te hebben.

Het volgende jaar verscheen zij te Weenen in gezelschap van den onafscheidelijken Brauchle en een zekeren Walter, zanger aan het theater van Agram, die zij zonder paspoort in de Oostenrijksche hoofdstad binnenvoerde. De hoofdcommissaris van politie vraagt bevelen van graaf Sedlnitzky ten opzichte van de gravin en „haar twee minnaars.” Men vindt opnieuw in de dossiers van den hoogen ambtenaar, het zenuwachtige en verouderde schrift van mevrouw Erdödy terug. Zij verzoekt om een paspoort om zich naar München te begeven.⁴⁾

Wat de andere jonge vrouwen van vroeger, in wier nabijheid Beethoven had geleefd, betreft: Charlotte woonde in Transylvanië,

Therese op Martónvásár, Josephine was in 1821 gestorven. Na dien tijd had Therese de genegenheid die zij voor haar zuster had gehad op Zmeskall overgebracht.

Beiden hielden een ware Beethoven-cultus in stand. Therese schreef dikwijls aan Zmeskall en deze vriend uit de schoone dagen van weleer, hield haar op de hoogte van het doen en laten van den componist. Maar de jicht bond den ouden ambtenaar aan de kamers van zijn woning, Bürgerspital⁵⁾ genoemd, met zijn violen, partituren van Mozart en Beethoven en ten slotte zijn schriften, waarin hij de herinneringen van zijn vredige leven opteekende. Gelukkig dat er draagstoelen in Weenen waren. Vroeger had Karel VI er het monopolie van gegeven aan zijn eersten kamerdienaar, op voorwaarde, dat hij er noch joden, noch lakeien, noch zieken in zou vervoeren. Maar de bevelen van den strengen keizer waren in onbruik geraakt, zoodat de jichtlijder zich naar Kärthnerthor kon laten brengen.

Hij zag er Schuppanzigh aan het hoofd van het koor, een volle, wemelende, drukke zaal waarin de ledige loges van het hof sombere plekken vormden. Het publiek was vol geestdrift, de kritiek ongunstig, het finantieele resultaat bijna niets.

Karl inde voor zijn oom aan de theaterkas vier honderd twintig guldens. Beethoven was er wanhopig over. Hij bekommerde zich veel minder om de afbrekende kritieken over zijn werk.

De dichter Carpani zei dat het de nieuwe symphonie aan „canto” ontbrak, zij kwam hem zelfs onsamenhangend voor. Er gingen stemmen op die spraken van het geestelijk verval, ja zelfs van waanzin van den maker. Bij de tweede uitvoering moest men om publiek te trekken een melodie van Rossini: „Di tante palpiti”, aan het programma toevoegen.

Opnieuw betaalde Engeland de tol zijner waardeering voor Beethoven. Het volgend jaar noodigde Charles Neate hem uit naam van de Philharmonische Vereeniging te Londen uit en bood hem drie honderd guineas honorarium aan.

„Met het allergrootste plezier” antwoordde hij Charles Neate 15 Januari 1825 in het Fransch, „ontving ik uw brief waarin U de goedheid hebt mij te berichten dat de bekende kunstenaarsvereeniging „The Philharmonic Society” me uitnoodigt in Londen te komen.

Ik ben zeer te spreken over de voorwaarden die de vereeniging mij aanbiedt, alleen

zou ik graag voor willen stellen mij behalve de drie honderd guineas die ze mij belooft nog honderd guineas voor de reiskosten te geven, want ik zal een rijtuig moeten koopen en ook moet iemand mij vergezellen.

U begrijpt wel dat dit noodig is. Overigens verzoek ik u mij een hôtél te melden waar ik in Londen af kan stappen."

Het geldverdieneu was bij hem tot een soort seniele hartstocht geworden. Toch was deze duitendief zeer slordig, soms verkwistend en altijd gul. Als een vrijwillige slaaf van zijn werk, van zijn gewoonten, van zijn verplichtingen tegenover zijn neef, gekweld door de noodzakelijkheid van te moeten produceeren, bevend van angst om niet voldoende van zijn oogenblikken van inspiratie te zullen profiteeren, voortgejaagd door het voorgevoel van een naderenden dood, was het hem niet mogelijk Weenen te verlaten. Met dat al was hij aan het coelibaat, de eenzaamheid, het gemis van het geluk waaronder hij zeer geleden had, gewoon geraakt. De eenzame was ten slotte de eenzaamheid gaan liefhebben.

Zooveel plannen hielden zijn geest bezig, „Der Seeräuber", dan een andere opera op tekst van Grillparzer „Die schöne Melusine", een oratorium „Der Sieg des Kreutzes",

de 10e symphonie en ten slotte „Faust”, een somber en indrukwekkend onderwerp.

Maar het lichamelijk lijden vermindert zijn kracht tot produceeren.

In 1822 schreef hij reeds aan een vriend: „al eenigen tijd kan ik slechts met moeite tot schrijven komen. Ik zit en denk, denk.... en het wil niet op 't papier komen.

Ik ben bang om met belangrijke onderwerpen te beginnen. Ben ik eenmaal aan 't werk, dan gaat 't toch wel.”

Heeft hij inderdaad niet, ondanks zijn misères, zijn droefheden en het gif dat zijn lichaam verteerde, zijn meest verheven werken voleindigd? Hij is op 't hoogtepunt van zijn kunst; zijn persoonlijkheid die weldra in de diepte der tijden zal verzinken is tot volle ontwikkeling gekomen.

Wat Beethoven's algemeene opleiding betreft, hij was een autodidact. Hij had slechts de lagere school bezocht en zijn geest ontwikkeld dank zij lectuur die hij hier en daar toevallig had opgepikt. Hij leefde in 't gezelschap van musici — eenige toegewijde vrienden — die echter bijna allen even onbeduidend waren en tenslotte van hooggeplaatste deftige mensen.

Zijn meest geliefde gezelschap waren aristocratische, gevoelige, fijne, teedere vrouwen.

Hijzelf had een sanguinisch temperament. Zijn gevoelens vloeiden uit hem als borrelende lava. Tegen het eind van zijn loopbaan dwongen zijn doofheid, de verergering van de ziekte die hem ten grave zou sleepen, zijn geldzorgen en vooral zijn opvliegende prikkelbaarheid hem tot de eenzaamheid. Het lijden van zijn leven verdiepte zijn kunst nog. Hij trekt zich in de eenzaamheid terug en concentreert zich.

Zijn intellectuele vorming schijnt het werk van het toeval te zijn. Zijn muzikale ontwikkeling is de vrucht van een zelfbewustten arbeid. Hij bespeelde afwisselend het orgel, de snaarinstrumenten en de piano, hij zwaaide den dirigeerstok. Na de praktijk kwam de theorie; bij de diepgaande studie van het contrapunt bezat hij nog een uitgebreide kennis van alles wat op muzikaal gebied geproduceerd werd.

Hij had in zijn bloed het geduld en de nauwkeurigheid van een geslacht van handwerkslieden. Zeker was hij een romanticus d. w. z. een geestdriftig verbeeldings-kunstenaar. Maar de inspiraties van zijn temperament en zijn genie gingen eerst in den gietvorm van het vak dat hij door en door kende en dat hij zooals alle groote kunstenaars beoefende met een behoefte naar volmaaktheid.

Zijn persoonlijke gevoelens inspireerden hem tot onderwerpen die jaren in hem bleven smeulen en zich in hem verdiepten om zich met hem te ontwikkelen. Bij zijn debuut in 1796 componeerde hij een lied op de verzen van Bürger, „Seufzer eines Ungeliebten” en „Gegenliebe”.

Het thema van dit tweede lied houdt zijn gedachten zoo zeer bezig dat we het in de Fantasie voor orkest, piano en koor in 1808 gecomponeerd weer terugvinden, omtenslotte in de finale van de 9e symphonie op schitterende wijze los te breken. Bij Beethoven geeft de ontroering het idee en bezielt het idee de muzikale expressie. Hij heeft een epische gevoeligheid. Hij stierf zonder de zee gezien te hebben en, uitgezonderd enkele bezoeken aan Hongarije, zonder de Duitsche landen verlaten te hebben. Door zijn gewoonten en zijn vriendschappelijke betrekkingen aan Oostenrijk gebonden kwam hij nooit over de grenzen van dit keizerrijk. Maar zijne verbeelding kende geen grenzen en het was in haar dat hij zijn schoonste inspiraties wist te vinden.

Wat zijn tijdgenooten aangaat kan men hem het beste met Balzac vergelijken, die jonger was dan Beethoven maar waarop hij leek door zijn breede gestalte, zijn overschuimende

fantasie, zijn werkkraft en ten slotte door den last van de materiële zorgen die beiden tot het einde hunner dagen voortsleepten. Hoeveel gelukkiger was Balzac echter. Hij had een stoere gezondheid. Bij zijn eerste stappen in de wereld had hij Madame de Berny en voor zijn laatste jaren de illusie van Madame Hanska.

Beethoven kwam op de wereld erfelijk belast door een alcoholischen vader. Hij kende al het lijden waarmede het noodlot een lichaam kan teisteren. Hij bezat geen huiselijken haard noch familie. De onsterfelijke geliefde was slechts een symphonie van het hart. Hij vroeg te veel aan de vrouwen, te veel aan de menschen, misschien omdat hij te veel gegeven had. Evenals Balzac werd hij in aristocratische kringen ontvangen, beiden waren „outcast”.

Maar de romancier wist partij te trekken van deze positie zoowel voor zijne genoegens als voor zijn werk. Hij zag hoe het leven voorbijstroomde terwijl hij zich harts-tochtelijk beijverde de verschillende uitzichten er van weer te geven. Voor hem waren de gebreken der maatschappij slechts voorbijgaande tooneelen van het menschelijk schouwspel.

Beethoven daarentegen voelde ten opzichte

van zijn schitterende omgeving noch de onverschilligheid van den toeschouwer noch ondervond hij de toegeeflijkheid van den eierzuchtige. Als geloovige vol eerbied voor de kerk, sprak hij tot God als tot een vriend, soms zelfs als tot een gelijke. Het was verre van hem deze zelfde onderwerping tegenover het wereldlijk gezag aan den dag te leggen.

Hij toonde zich dikwijls onrechtvaardig tegenover zijn omgeving, licht geraakt als iemand die Plutarchus las en die aan een leverkwaal sterven moest. Hij leefde in een wereld die zich verbaasde over de grootheid van zijn kunst zonder er door gewonnen te zijn en die ten opzichte van zijn persoon slechts onverschilligheid en ten hoogste een vreesachtige bewondering aan den dag legde. Deze verheven ziel eischte deugden in een stad waar men slechts genoegens zocht. In deze hoofdstad vol beminnelijke zorgeloosheid bleef Beethoven de man met de gestalte van Brutus.

HOOFDSTUK IX

HET HUIS DER ZWARTE SPANJOOLEN

Door een zonderling toeval zou Beethoven, die door zijn kameraden in Bonn vroeger „de Spanjaard” genoemd werd, zijn laatste dagen slijten in een woning die ook op Spanje betrekking had.

De Benedictijnen van Catalonië, gewijd aan den eeredienst van de Zwarte Maagd van Montserrat, bouwden in het begin der 17e eeuw een kapel en een klooster in Weenen. Jozef II joeg de geestelijke broederschap vande Zwarte Spanjoolen uiteen. Men richtte in de kerk een bewaarplaats van militaire bedden in, door het volk „de vlooiënwinkel” bijgenaamd.

Dit klooster werd veranderd in een huurhuis. 't Was een lang gebouw, twee verdiepingen hoog, dat aan den eenen kant uitzag op de vestingmuren en beboschte heuvelen die de hoofdstad omringden, aan den anderen kant op een uitgestrekt terrein, dat vroeger voor militaire oefeningen diende. Dit huis met zijn frissche helderklinkende gewelven, had iets van een klooster behouden.

Den 15en October 1825 bewoonde Beethoven er een bescheiden appartement op de 2e verdieping. Door een lithographie uit dien tijd, is het beeld van zijn werkkamer bewaard gebleven. Door het open venster zien we de klokken van Weenen. Boven de bibliotheek ontplooit de keizerlijke adelaar zijn vleugels. Op de piano twee kandelaars en de geluidshoorn, muziekboekjes zwerven op het instrument of bedekken den vloer.¹⁾ Er stonden nog twee andere piano's in deze kamer; op die van den fabrikant Graf, zag men het resoneertoestel, een soort souffleurs-hokje, bestemd om de geluidsgolven in de ooren van den doove te versterken. Toch had deze nog voorbijgaande oogenblikken, dat hij goed gehumeurd was. Zijn bewondering voor Mozart bracht hem nader tot zijn persoonlijken vijand: abbé Stadler. In een vlaag van uitbundige Vlaamsche vroolijkheid componeert hij een driestemmig canon op de volgende tekst:

Signor Abbate, io sono ammalato

Santo Padre date mi la benedizione

Dat de duivel je hale, als ge niet komt.²⁾

De dichter Rellstab, die Beethoven in dien tijd ontmoette, beschrijft hem als een man die voor zijn tijd oud was, met een klein bruin gezicht, niet van het krachtige bruin

van den jager, maar van een ziekelijke tint.³⁾ Dit was een symptoom van de wreede kwaal die de dokters „levercirrhose” noemen, een aandoening die zijn slachtoffers in een staat van buitengewone overgevoeligheid brengt. Elk moreel lijden heeft een ontzettende reactie op het verzwakte lichaam en verhaast zijn ondergang.

Karl was in een pensioonaat, maar kwam bijna iederen dag bij zijn oom. Eerst had de student de cursussen aan de Universiteit gevolgd, in 1825 ging hij over naar de Polytechnische school. De twistgesprekken tusschen oom en neef vermenigvuldigden zich. In den herfst verdween deze laatste plotseeling voor eenige dagen, Beethoven haastte zich den voortvluchtige te vergeven en hij voegde er in zijn zonderling Fransch aan toe: „Si vous ne viendres pas vous me tûerés surement. Lisès la lettre et restès à la maison chez vous, venes de m’embrasser votre père vous vraiment adonné. Soyez assuré que tout cela restera entre nous.”

Deze verzoening was van korten duur. De vrees voor zijn examen te zakken, zijn schulden, de angst voor de berispingen van zijn oom en ten slotte het lezen van feuilleton romans deden den student een noodlottig besluit nemen. Hij verkoopt zijn horloge,

koopt pistolen, begeeft zich naar Baden en schiet, omringd door de ruïnes van het kasteel Rauhenstein, zijn wapen af. Met een lichte wond aan het voorhoofd valt hij neer. Een voerman ontdekt hem en brengt hem naar zijne moeder. De politie laat hem naar een hospitaal overbrengen en stelt een onderzoek in. Toen men den gewonde naar de reden van zijn daad vroeg, antwoordde hij:

„Ik was de gevangene van mijn oom.” Beethoven en zijne vrienden peinsden op middelen om een werkkring voor den somberen heethoofd te vinden. Zij weifelden tusschen twee wel heel verschillende beroepen: muziekhandelaar in Parijs of militair.

Baron von Stütterheim, een groot liefhebber van pianospel, voerde het commando over een regiment infanterie te Iglau. Dank zij dezen hoofdofficier stemde kapitein Montluisant er in toe een plaats als cadet in zijn compagnie aan den neef van Beethoven te geven. Deze droeg een van zijn laatste kwartetten aan generaal Stütterheim op (op. 131). Maar de Oostenrijksche wet strafte pogingen tot zelfmoord met gevangenisstraf. Wachtende tot zijn pupil naar het regiment gezonden zou worden, trok Beethoven zich in 28 September 1826 met den herstellende bij Johann Nicolaus te Gneixendorf terug.

De boerderij van Wasserhof bevindt zich in het midden van een vlakte die afdaalt naar den Donau. Een dak à la Mansart dekte het oude riddergoed dat naar den smaak der 18e eeuw was veranderd, alleen een vierkante toren herinnerde nog aan de middel-eeuwen.

Het goed was omringd door hooge muren, een rij boomen met gelende blaren die Beethoven niet meer groen zou zien worden.

Toch waren zijn eerste indrukken vroolijk. Uit zijn venster zag hij de verre bergen van Stiermarken en aan den overkant van den Donau het machtige klooster van de Benedictijnen van Göttweih. De rust van het buitenleven bekoort hem. Hij geeft zich aan overpeinzingen over. Hij herinnert zich zijn geboortestad en het eerbiedwaardige huishouden van de Wegelers die stilletjes door 't leven sukkelden aan de oevers van den Rijn.

Den 7en October schrijft hij aan Wegeler „zijn oude beminde vriend.” Hij haalt gebeurtenissen op uit hun gemeenschappelijke jeugd, zijn vreugde toen Wegeler om hem te verrassen zijn kamer liet witten, hij spreekt over een silhouet van Eleonore dat hij als een kostbare relikwie bewaart. Hij vertelt aan zijn jeugdvriend van de onderscheidingen waarmee de koningen van Pruisen en Frank-

rijk hem vereerden en hij eindigt zijn brief met uitdrukkingen waaruit de meest teedere toegenegenheid spreekt:

„Vaarwel, ik smeeek je, je lieve Lorch en je kinderen uit mijn naam te omhelzen. Denk aan mij, God zij met u allen.

Als altijd je ware en trouwe vriend,

BEETHOVEN.”

Misschien trok hij zich wel in 't verleden bij zijn nobele en waardige vrienden terug om te ontsnappen aan den afschuw die zijne omgeving en in 't bijzonder zijn schoonzuster hem inboezemden. Deze bekommerde zich daarom niet buitensporig. Al hare zorgen waren voor haar neef. En Karl herstelde inderdaad spoedig.

Hij maakte zijn voogd van hem afhankelijk door hem met een nieuwe poging tot zelfmoord te bedreigen. Zelfs hier buiten vond deze kroeglooper gelegenheid zijne hartstochten te bevredigen: hij begon een liaison met zijn tante.

Hoe plechtig is de herfst op het Oostenrijksche platteland. De witte nevelen boven het dal van den Donau stijgen als wierook der eeuwigheid op tot de zon. Uit de vette, met rijk bepoederde voren vliegt de kraai omhoog naar den met leikleurige wolken be-

vrachten hemel. Ook de grijsaard gaat.... z'n blik in de oneindigheid verloren, langs de hagen, hij verschrikt het gespan van een ossendrijver, in gepeinzen verdiept, dronken van een heilig vuur, om dan plotseling tegen een boom te leunen en in elkaar te krimpen van de pijn. Hoe verlangde hij er naar het middel te vinden dat nog eenige jaren van respijt aan zijn gefolterd lichaam zou geven. Hij voelde nog zooveel muziek in zijn hart. Helaas de stof is onverbiddelijk. Hij moet de triestige bachanalen van zijn vader boeten, hij moet tol betalen voor zijn eigen genietingen, zijn eigen smarten, den sloopenden arbeid om het dagelijksche brood, de wijnkaraffen in het priëel geledigd, de vervoeringen en de duizelingen van de kunst.

Hij die zoo lang tegen de erfelijke neiging tot drinken gestreden heeft, had in zijn laatste levensjaren tijden van zwakheid. Hij hield zich dikwijls met den violist Holz in buitenherbergjes op. Deze dionysische bedwelmingen, die hem tijdelijk opwekten, sloopten eindelijk zijn laatste krachten. Tenslotte koos hij voor de kwellingen waarmede zijn leverziekte hem pijnigde, het verderfelijks van alle geneesmiddelen: hij voedde zich slechts met eieren besproeid met groote scheuten wijn.

HOOFDSTUK X

HET EIND VAN DEN EENZAME

Beethoven verliet Gneixendorf ernstig ziek naar lichaam en geest. Den 2en December 1826 keerde hij rillend van de koorts in het huis der zwarte Spanjolen terug. Een maand daarna voegde Karl zich bij zijn regiment in Iglau. En den dag daarop maakte de zieke een testament ten gunste van zijn neef.

Op zijn lijdenssponde had hij nog twee oogenblikken van vreugde. Stump, een Duitsch pianofabrikant in Londen gevestigd, zond hem de complete werken van Händel. En een jonge tenor van de opera, Cramolini, vergezeld van zijn verloofde, kwam bij hem aankloppen. Beethoven verzocht zijn gast wat voor hem te zingen.

Schindler zette zich aan de piano; Cramolini schreef op het leitje dat hij Adelaïde zou zingen. Maar medelijden en aandoening verstikten zijn stem. Hij vroeg Schindler eenige oogenblikken op te houden. Deze schreef zijn antwoord op het leitje en reikte het Beethoven toe. „Zing maar, mijn waarde Cramolini,” zei de zieke. „Ik hoor helaas niets. Ik wilde je alleen maar zien zingen.”¹⁾

Schindler en nog eenige vrienden omringden hem met hun liefderijke toewijding. En zijn huisheer, baron Pasqualati, zorgde voor zijn eten. Een van de laatste eigenhandig geschreven briefjes van Beethoven tot dezen uitnemenden man gericht luidde:

Zeër geëerde vriend!

Ik verzoek je vandaag nog eens om kersen-compôte, maar dan heel gewoon, zonder citroen. Ook een lichte meelspijs, zooiets als brei, zou ik graag hebben. Mijn brave keukenmeid kan nog niet erg goed voor ziekekostjes zorgen. Champagne mag ik hebben, maar ik verzoek je den eersten dag een champagneglas er bij te zenden.

Wat betreft den wijn, wilde Malfatti alleen Moezelwijn, maar hij veronderstelde dat hier geen echte te krijgen zou zijn. Daarom gaf hij mij zelf verscheidene flesschen Gumpoldskirchner, bewerende dat deze 't beste voor mijn gezondheid zou zijn, omdat er nu eenmaal toch geen echte moezelwijn te krijgen is.

Vergeef mij den overlast dien ik u aan doe, schrijf ze gedeeltelijk toe aan mijn hulpe-loozen toestand.

Hoogachtend,

Uw vriend

BEETHOVEN.

De zieke worstelde tegen gebrek aan geld. Hij wilde de bekende effecten, erfdeel voor Karl niet aanspreken en schreef daarom den 22en Februari naar Moscheles en Smart, zijn Londensche vrienden, hen verzoekende een concert te zijnen gunste te organiseeren. Op verzoek van Charles Neate haastte de Philharmonische Vereeniging zich Beethoven honderd pond sterling te zenden. Eindelijk vond de beroemde grijsaard bij een kind de toegenegenheid die hij te vergeefs gezocht had bij hen die hem door banden des bloeds bestonden. Het huisgezin van Stephan von Breuning woonde bij hem in de buurt. Hun oudste zoon Gerard, tien jaar oud, hechtte zich aan Beethoven.

De oude eenzame meester voelde een aandoenlijke genegenheid voor het knaapje. Hij noemde hem dan weer eens „broeks-knoop” dan „Ariel”; de kleine Gerard deed hem denken aan den jongen bode uit Shakespeares „Tempest.”

Het kind tutoyeerde den grijsaard. Den dag na den mislukten zelfmoord van Karl schreef Gerard in het conversatieboekje:

„Je moet bij ons komen eten om niet zoo alleen te zijn”.²⁾

Hoe 'n ontroerend getuigenis van dit eenzame einde, dit gebabbel van een kind,

zooals het in de cahiers bewaard is gebleven :

„Je violoncel is vol stof! Wat voor soep wil je morgen?...

„Is je buik al wat dunner geworden? Het is noodig dat je nog meer transpireert.

„Heb je Walter Scott al uit? Wil je misschien Schiller lezen?

„Mijn vader heeft nog minder geduld dan jij.”
En in Februari 1827, een maand voor Beethoven's dood:

„Ik heb vandaag gehoord dat de wandluizen je plagen en je ieder oogenblik wakker maken. Omdat slapen je goed doet, zal ik je iets brengen om de luizen te verjagen.

„Morgen zal je je kussen hebben.

„Is de operatie gelukt?

„De kachel is gloeiend.

„Was de operatie pijnlijk?

„Schindler houdt niet van macaroni met ham.

„Malfatti is je beste dokter. Hij houdt veel van je.

„Ik zal vanavond omstreeks 8 uur nog eens terugkomen, als 't je niet hindert.”

Wawruch, bijgestaan door de chirurgen Staudenheimer en Seibert hadden vocht afgetapt om den waterzuchtige watte ontlasten. Deze vroeg naar Dr. Malfatti, den oom van Therese, waar hij sedert tien jaar mee gebrouilleerd was. Het bezoek van dezen be-

roemden medicus vervulde hem met hoop.
Den 17en Maart krabbelde hij een briefje
voor Schindler:

„Wonder!

„De geleerde personages, (de snijmeesters
Wawruck en Seibert) zijn geslagen. Alleen
de wetenschap van Malfatti redt me. Het
is noodzakelijk dat ge nog voor den middag
bij me komt.”

Uw BEETHOVEN.

In waarheid achtte Malfatti hem verloren.
Hij raadde hem aan ijs en punch te nemen.
Dit was de laatste vreugde van den armen
grooten man. Hij meende tot het leven terug
te keeren.

Hij wilde dadelijk aan het werk gaan. De
dokter raadde hem aan zich hiervan te ont-
houden en spoorde hem aan zich te ont-
spannen met lichte lectuur. „Ariel” kwam
hem zijn schoolboeken brengen.

Het waren boeken met platen over Grie-
kenland en Rome. Deze bladzijden doorbla-
derend, stelde het sublieme oude kind, op
zijn ziekbed uitgestrekt en de jongen die zijn
hand vasthield, zich de Romeinen als bijzon-
dere schepsels voor, slechts tot goede daden
in staat. Maar waren deze menschen uit
vroeger tijd gedrapeerd in hun toga wel zoo

verschillend van de levenden die rondwandelden in de gesmolten sneeuw der Weensche straten en die met hun gegons de stad vervulden, die een-en-dertig jaar geleden de organist van den Rijn ontving?

Zien de stervenden hunne vreugden en hun lijden terug? Zag Beethoven de rivier en de vrouw uit zijn jeugd? Of keek hij slechts in de toekomst? En beukten de accoorden van zijn Faust en zijn 10e Symphonie zijn koortsige slapen zooals de wind de zeilen? Helaas, spoedig verdubbelden zijn pijnen die zijn ingewanden verscheurden en de bewegingen der ziel smoorden. Zijn beenen zwollen op tot het mismaakte toe.

Den 23en Maart gingen Hummel en zijne vrouw hem opzoeken. Men had juist een mand Rijnwijn, een geschenk van den uitgever Schott, naar boven gebracht.

„Wil je een glas?” vroeg Hummel.

De zieke knikte bevestigend met het hoofd. Maar hij had geen kracht meer om te drinken. Mevrouw Hummel nam haar batisten zakdoek en wischte het zweet van Beethoven's voorhoofd. Deze wierp haar een blik van oneindige dankbaarheid toe.

Het was de laatste vrouwenhand die hem beroerde.

Den volgenden dag ontving hij de sacra-

menten der stervenden. Dien dag ondertee-
kende de zieke — zich met moeite in zijn kus-
sens opheffend — een document betreffende
den verkoop van een kwartet aan Schott.

Daarna herinnerde hij zich het Philharmo-
nische Gezelschap te Londen en de Engel-
sche natie. „God zegene haar,” zei hij.

Johann en zijne vrouw herinnerden zich Enge-
land ook; zij trachtten zich van de honderd
pond, die den stervende door de Philharmonie
Society aangeboden waren, meester te ma-
ken. Zij werden door Beethoven's vrienden
krachtadig afgescheept.

Om één uur bracht men den wijn die Breu-
ning uit Mainz had laten komen, de „Kräu-
terwein”, gemaakt uit het sap van in het
wild groeiende planten, dat volgens de boe-
ren uit Rijnland een onfeilbaar middel tegen
waterzucht was. Schindler schikte de fles-
schen op de tafel, dichtbij zijn bed geplaatst.

De zieke fluisterde:

„Jammer, jammer, te laat.”

Dit waren zijn laatste woorden. De dood-
strijd begon.

In een andere eenzame woning nam de oude
Zmeskall, aan den armstoel gekluisterd de
pen ter hand, één van de ganzenpennen die
hij zoo dikwijls voor Beethoven versneden
had en met een door ontroering en ouder-

dom trillende hand, schreef hij aan Therese Brunswick:

„Onze Beethoven vecht met den dood. Waterzucht. Reeds vijf operaties. Zijn neef heeft in de gevangenis gezeten. Thans maakt men een soldaat van hem. De oom heeft voor de opvoeding van zijn neef zijn rust en zijn geld opgeofferd.”

De doodstrijd duurde twee dagen. Den 26en Maart 1827, om drie uur, vond de Stiermarker Anselmus Hüttenbrenner aan Beethoven's sponde: Breuning, de kleine Gerard, Mevrouw van Beethoven, Schindler en den schilder Teltscher. Deze laatste begon den stervende te teekenen. Breuning protesteerde hiertegen verontwaardigd. De kunstenaar stak hierop zijn schetsboek in den zak en vertrok. Tegen vijf uur verduisterde een voorjaars-onweer den hemel. De schijn van de bliksemstralen verlichtte de sneeuw en ook het gelaat van den stervende. Een donderslag deed hem opspringen. Hij hief de rechterhand op, balde de vuist. Daarna viel de hand machteloos neer op het dek, zijn oogleden sloten zich half. Hüttenbrenner drukte hem de oogen dicht.

Het gelaat van den doode had de trotsche uitdrukking van een gestorven krijgsman. Het zwakke bed scheen te buigen onder

het gewicht van het lijk. Boven bij het hoofdeind hing een klein klokje, stom als het hart van zijn eigenaar.

Den volgenden dag had er een pijnlijke scène plaats in de sterfkamer.

Johann van Beethoven zocht koortsachtig naar de aandeelen van de Nationale Bank. Zij bleven onvindbaar. Reeds overstelpte de oud-apotheker de aanwezige vrienden van zijn broeder Breuning, Holz en Schindler met verdenkingen, toen de laatstgenoemde toevallig het knopje van een kistje aanraakte. Een geheim laadje sprong open. Het bevatte papieren, ten eerste de bekende aandeelen, verder vergeelde velletjes schrijfpapier — de brieven aan de „Onsterfelijke Geliefde.”

Den morgen daarop verrichtte de chirurg Wagner de lijkschouwing.

De barbaar opende den schedel en haalde er de slaapbeenderen, evenals de gehoororganen uit om deze in het anatomische museum te deponeeren. Na deze onwaardige operatie nam Danhauser een afgietsel van het verminkte gezicht.

Den 27en Maart werd het stoffelijk overschot van Beethoven aan de aarde toevertrouwd. Het was een begrafenis 2e klasse, maar een waaraan de publieke ontroering een buitengewonen luister gaf.

Een tijdgenoot, de schilder Stöber, heeft deze gebeurtenis in een aquarel vastgelegd.³⁾ De mannen loopen naar den lijkwagen, terwijl in de rijtuigen die langs den weg van den stoet stilstaan, jonge vrouwen met groote met linten versierde hoeden de hand ten hemel heffen om een laatst vaarwel te zeggen aan de ziel die hen zooveel teedere ontroeringen geschonken had.

„De dood van Beethoven” berichtte Zmeskall aan Therese Brunswick, „heeft een ware opschudding in Weenen verwekt, zóó, als men tot heden nog nooit beleefd heeft. Nimmer heeft een Oostenrijksch keizer zulk een begrafenis gehad als Beethoven. Twintig- à dertigduizend menschen vergezelden hem tot zijn graf. De meest beroemde musici, Eybler, eerste dirigent van den keizer, Weigl, directeur, Gyrovetz, onder-directeur van het theater-orkest en andere intimi hielden de koorden van de lijkbaar, met bloemen bedekt, ontelbare andere musici volgden in rouwkleeren, bloemen en brandende kaarsen dragend.

De eerste zangers van het theater voerden lijkzangen uit, de eerste hofcomedianten volgden, onder hen ook Anschütz die op het graf een rede uitsprak door Grillparzer geschreven. „Het was een kunstenaar,” zei de

dichter en „wat hij was, was hij door de kunst.”

„De doornen van het leven kwetsten hem diep en zooals de schipbreukeling zich vastklemt aan den oever, wierp hij zich in uw armen, verheven broeder van de goedheid en de waarheid, trooster van de smart, kunst, die uit den hooge komt.

Het was een kunstenaar, wie is waardig naast hem geplaatst te worden? Hij heeft alles doorgemaakt en hij heeft alles gevoeld; van het gekoer der duif tot het gerommel van den donder, van het teeder gebruik der grillige kunstmiddelen tot aan de verschrikkelijke grens waar de beschaving zich verliest in den chaos der luide natuurkrachten.

Hij die na hem zal komen zal niet verder gaan. Hij zal opnieuw moeten beginnen, want deze voorlooper eindigde dáár waar de grenzen van de kunst zijn.

Hij trok zich van de menschen terug na hen alles gegeven te hebben en niets van hen te hebben ontvangen. Hij bleef eenzaam, omdat hij geen gelijke kon vinden.”

Eenige weken later werd de nalatenschap van Beethoven bij afslag verkocht. De muzikuitgevers verdeelden zijne papieren; op-

koopers maakten zich van zijn plunje meester. De familie kreeg een serie portretten. De vrienden behielden een aantal kleine voorwerpjes als souvenir aan den doode. Men gaf den kleinen Gerard als herinnering aan zijn grooten vriend een medaillon, een tenger jong meisje met zwarte krullen voorstellend: het was Julietta Guicciardi.

EPILOOG

Op het kerkhof van Währing bedekten de treurwilgen reeds het graf van Beethoven terwijl de deelgenooten van zijn machtig en smartelijk leven hun duisteren weg nog vervolgden.

Johann Nicolaus rouwde met veel uiterlijk vertoon om zijn broer. Op ieder concert, waar werken van hem werden uitgevoerd, zetelde de apotheker op den eersten rang en klapte zoo hard als hij kon, in zijn groote in witte handschoenen gestoken handen, die den lachlust van de toeschouwers opwekten. Karl hield 't niet lang uit in zijn regiment. Hij kreeg het vruchtgebruik van de erfenis van den componist, erfde ten slotte de bezittingen van zijn oom Johann Nicolaus en verkwistte zijn duiten als een genotzoeker in klein formaat. Op een fotografie, genomen in den bloei van zijn jeugd, zien we hem, gehuld in een zwarte jas met langs de slapen achterover gekamde haren en oogen die wegscholen in de schaduw van een grooten, zinnelijken neus. De kinderen van dezen niets uitvoerenden rentenier geraakten verzeild in de kleine bourgeoisie, zijn kleinkinderen kwamen onder het rapalje terecht. De laatste Beethoven, Karl Julius Marie, had van

den grooten musicus slechts de onbeheerscht-
heid geërfd. Hij leed een zwervend leven
in München, Parijs en Londen, als een
soort literator, die niet het talent, maar wel
alle gebreken van de beroemde bohemiens
uit dit tijdperk bezat. Gedurende den oor-
log ingelijfd bij de Oostenrijksche landweer,
was hij de speelbal en het mikpunt van zijne
vrienden. Hij stierf in Januari 1918 in het
hospitaal van het Weensche garnizoen aan
een verlamming.

Gravin Erdödy leefde sedert 1823 in Mün-
chen. Ieder jaar verzocht zij weer om ver-
nieuwing van haar paspoort. In 1828 voeg-
de zij bij haar verzoek een verklaring van
haar geneesheer Dr. Feghelm. De medicus
verklaarde dat zij aan asthmatische pijnen
en bloedspuwingen leed en ten slotte aan
een soort delirium. Haar zenuwgestel is ge-
heel in de war. Slechts opium en andere
verdoovende middelen, kunnen haar tot rust
brengen.¹⁾

Het laatste bericht over gravin Erdödy
dateert uit 1829. Het is een dagvaarding
om honderd twintig gulden, achterstallige be-
lasting voor haar paspoorten, te betalen.

Graaf Gallenberg had de opera in Weenen
gepacht, maar hij deed slechte zaken. Zijn
naam komt steeds weer voor in de politie-

archieven in verband met achterstallige betalingen. Hij stuurt verzoekschriften aan den keizer, overigens zonder resultaat, om hulp te vragen ten einde hem uit den nood te helpen. Omdat hij in Weenen niet slaagde, probeerde hij Parijs te veroveren.

Reeds in 1822 had de Académie Royale de Musique zijn ballet „Alfred le Grand” gegeven. In 1835 liet de elegante Robert Wenceslas er een nieuwe vertooning, met veel ophef aangekondigd, „Bresilia ou la Tribu des Femmes,” ten uitvoer brengen.

Mlle. Taglioni, de verliefde Amazone danste in paniers-Lodewijk XV met roode veeren in het haar. De Indische vrouwen uit haar gevolg droegen ook hard roode veeren. Maar deze kunsten konden het publiek niet warm maken. „Bresilia” beleefde slechts enkele opvoeringen. Zijn auteur trok zich in Rome terug. En daar eindigde hij in 1839 zijn loopbaan van componist zonder inspiratie en van verouderde Cherubin.

Zijn weduwe Julietta kwam op leeftijd en werd dik. Nog omstreeks 1850 kon men haar in de salons te Weenen ontmoeten. Iedere keer dat de conversatie op hem, die aan haar de „Mondscheinsonate” gewijd had, gebracht werd, antwoordde de oude gravin op een teeder minachtend toontje: dat Beet-

hoven haar muzikleeraar was geweest, dat hij iemand met verheven gevoelens was, maar dat hij zich bijzonder slecht kleeedde. Zmeskall overleefde zijn beroemden vriend eenige jaren. Den 29en Juli 1829 deponeerde de oude ambtenaar zijn testament bij de Hongaarsche kanselarij, hij voegde er eenige maanden voor zijn dood, die hem in Juni 1833 plotseling overviel, een codecil bij; uit zijn testamentaire beschikkingen spreekt een roerende bezorgdheid voor zijn familie, voor zijne vrienden en zijn personeel. Hij vergeet niemand, zelfs de waschvrouw en een arme bedelares die hij altijd een aalmoes gaf, niet. Aan Therese Brunswick vermaakt hij geld voor haar liefdadige werken en hij verzoekt haar de Klopstock aan te nemen die zij hem eens gegeven heeft. Hij wenscht dat zijn dagboek, hetwelk alle gegevens voor zijn levensbeschrijving bevat, ter hand zal worden gesteld aan Jozef von Sonnleitner die het na gebruik zal terug geven aan het hoofd van de familie Jozef van Zmeskall.²⁾ Wat Therese betreft, zij had ten slotte haar arbeidsveld gevonden. In Juni 1826 opende, in een voorstad van Buda, de vroegere leerlinge van Pestalozzi een van de eerste crèches van het vasteland onder den naam van „Engelgarten.”

Jaren gingen voorbij, Therese werd ouder. Alles om haar heen veranderde. Tevergeefs trachtte zij door haar liefdewerk en haar liefdadigheid weer met de levenden in aanraking te komen. Iederen dag zonk zij dieper weg in de eenzaamheid. Weldra zou zij de laatste overlevende van haar generatie zijn. De tijd van haar zoete jeugd, van de gepoederde haren, de mooie buigingen, de kwartetten bij den schijn der kaarsen, de tijd van het Keizerrijk met zijn verre oorlogsgeruchten en zijn luchtige gazen sluiers, de vredige periode van 1830, dat alles lag ver als een schaduw achter haar. Wat een namen en personen leefden in haar herinnering die voor hen die haar omringden reeds tot de geschiedenis behoorden. Hoeveel ouderen die zij alléén zich nog wist te herinneren. Maar Therese had te veel moed om zich geheel in het verleden te verliezen. Haar hart wilde nog in harmonie kloppen met het hart van de jeugd. De vurigheid en de voortvarendheid van de jonkheid verschrikten haar een beetje. Men stond aan den vooravond van de revolutie van 1848. Rondom haar was een atmosfeer van romantiek en oproerigheid. Zij had haar nichtjes Teleki, de dochters van Charlotte Brunswick opgevoed. De eene, Emma, trouwde met Auguste de

Gerando, Fransch literator. De andere, Blanche ging in Parijs schilderkunst studeeren. Blanche kwam in Hongarije terug, bezielde door een hartstochtelijke bewondering voor Michelet. Zij dacht en voelde uitsluitend als deze groote historicus. Zij zette Therese's werk voort, maar met een heel wat wijdere horizon. Zij nam het op zich een liberale opvoeding aan jonge meisjes van den Hongaarschen adel te geven. Zij werd in de revolutie van 1848 gemengd, werd aangehouden en gevangen genomen. Men had haar al hare papieren afgenomen, onder andere twee deelen van het dagboek van Therese, die juist den zomer bij haar nichtjes had doorgebracht. De rechter van instructie die het onderzoek in de zaak leidde las enkele metaphysische bedenksels van Therese voor, waarop zij uit de volheid van haar hart uitriep: „Is het niet goed geschreven, mijnheer de rechter?” Blanche werd tot tien jaar gevangenisstraf veroordeeld. Sedert dien tijd voelde Therese iederen keer dat zij een schildwacht zag, een woesten haat in zich opkomen. Het petekind van Maria-Theresia was revolutionaire geworden.

Teruggetrokken in een eenvoudig appartement, dicht bij de kazerne waar zij haar

nichtje en zooveel van haar andere vrienden in had zien werpen, leefde deze oude jonge juffrouw slechts voor haar armen. De liefdadigheid werd haar hartstocht. Zij offerde er haar geheele fortuin aan op. Zij hield er geen huishouden meer op na. Haar maaltijden ontving zij uit een café. Zonder ophouden door valsche of echte armen achtervolgd gaf zij, wanneer haar geldmiddelen waren uitgeput, haar maaltijd weg. Op de lithografie, die omstreeks 1830 de schilder Barabas van haar maakte, zien we haar een weesje, dat tegen haar knieën geleund staat, liefkozen. Uit hare oude doffe oogen waarin het licht gebroken is, straalt een groote goedheid. 's Zomers keerde zij steeds naar Martónvásár, naar de kinderen van haar broeder Franz, terug.

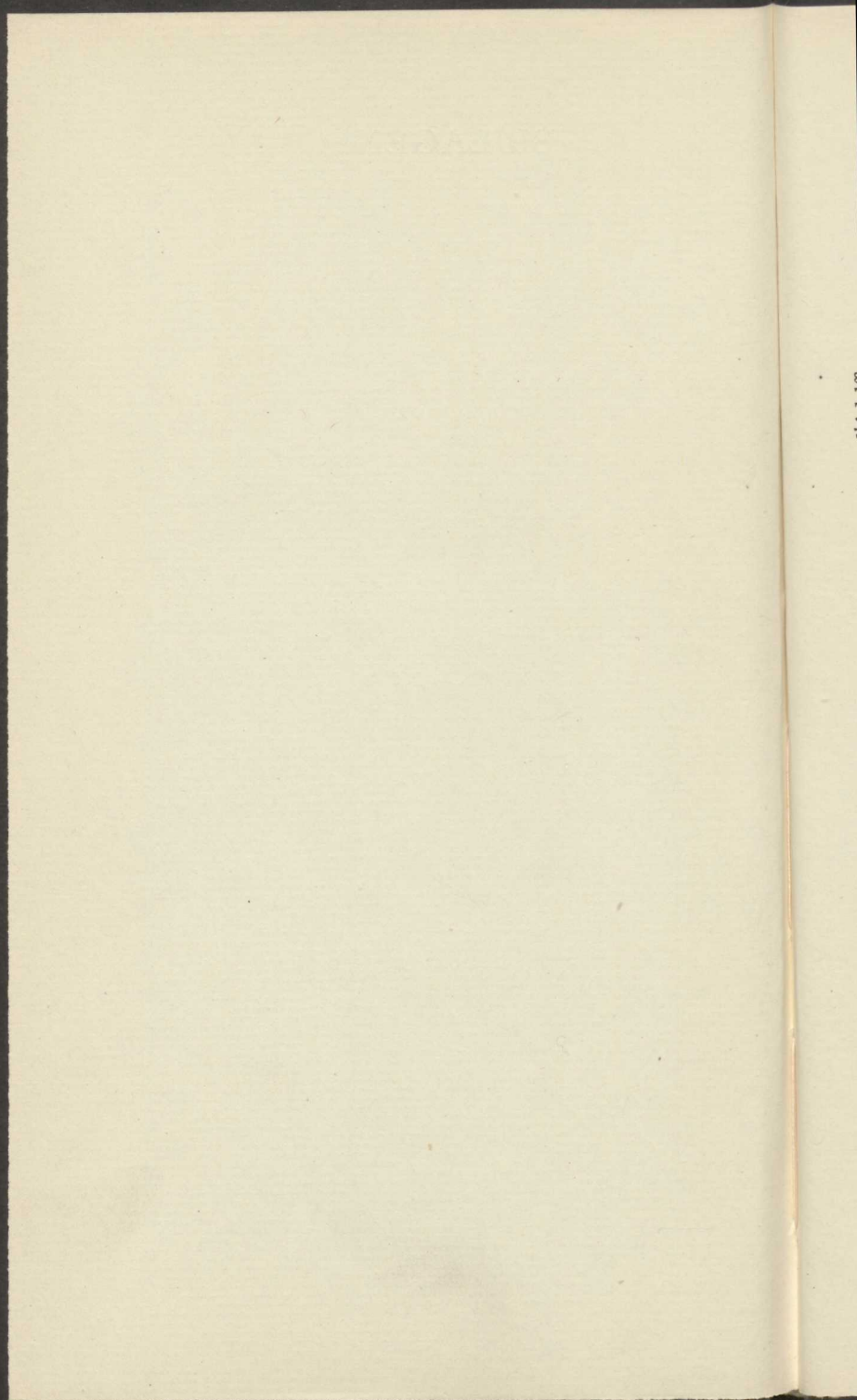
Als een klein gerimpeld vrouwtje, dat steeds dichter naar de aarde boog, die haar spoedig zou ontvangen³⁾ zag zij nauwelijks den hemel meer door het groen van de wilgen, die zij zoo teer had gekend.

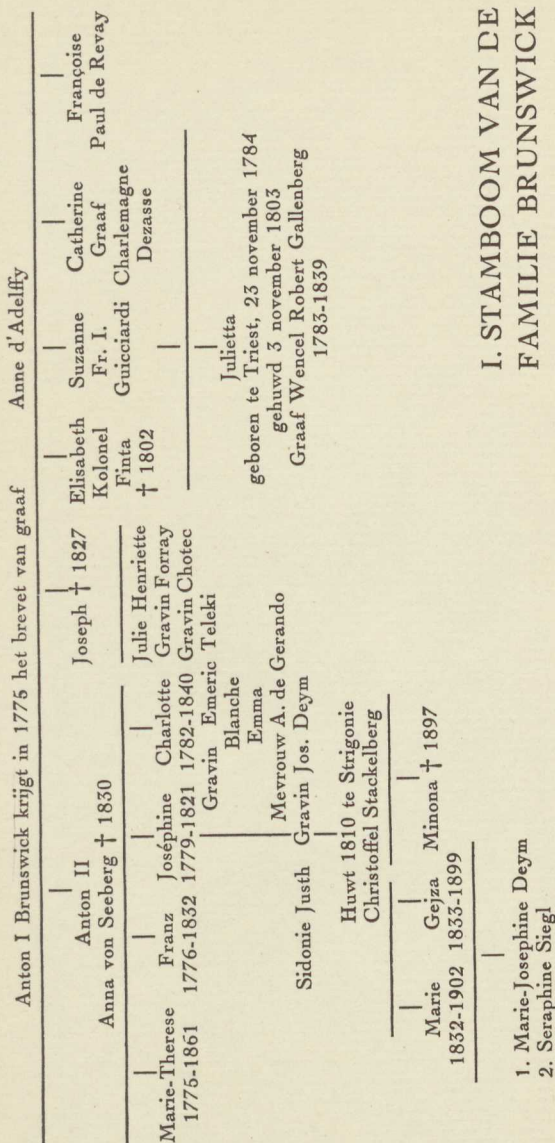
Dacht zij onder deze boomen, wier bast vroeger zoo dikwijls het brandend gelaat van Beethoven tegen zich aan had gevoeld, soms zoo nu en dan aan hem? In Therese's dagboek vindt men slechts een enkele maal dezen grooten naam. Het was met eene van

ouderdom bevende hand dat zij er in schreef:
„Beethoven is zijn en onzen tijd vooruit ge-
weest! Zijn tijd heeft hem niet begrepen.
Als Christus met niemand te vergelijken.”
Zij werd begraven naast Josephine, die zoo
zacht en zoo menschelijk was, een speelbal
van het lot, die steeds onwaardigen de
edele gaven van haar teederheid schonk en
bij haar nicht Damigella Julietta die, nadat
zij het eenzame genie in de strikken van
haar schoonheid had verstrikt, daar ook
rustte, verlost uit haar vergulde armoede.

BIJLAGEN

I. STAMBOOM VAN DE FAMILIE BRUNSWICK

1. Marie-Josephine Deym
2. Seraphine Siegl

I

I

h

o

n

o

B

l

n

B

o

y

II. POLITIERAPPORT OVER JOSEPHINE BRUNSWICK

Den 30en Juni 1815 gaf baron Hager, het hoofd van de politie, bevel aan drie spionnen om op discrete wijze inlichtingen in te winnen betreffende de huiselijke en financieele omstandigheden van Josephine Stackelberg. Hier is het antwoord van een van deze lieden, die zich J. J. teekende en die niemand anders was dan een gemeenteraadslid van Pest: Hoffmann.

„Volgens geloofwaardige inlichtingen hebben de dochter van de gravin douairière Brunswick en de douairière zelf een reis naar Weenen ondernomen om de verwarde financiën van gravin Stackelberg in orde te brengen. Genoemde gravin heeft eenigen tijd dan op het goed van haar broer, Martónvásár genaamd, op vier mijl van Buda gelegen, dan in Buda bij haar moeder gewoond, terwijl zij voor haar onderhoud en dat van de drie kinderen Deym niets anders had dan wat deze laatste haar schonk.

Het schijnt dat zij vroeger met haar man, graaf Stackelberg op een landgoed in Moravië, dank zij het erfdeel van haar eersten man Deym, op grooten voet geleefd heeft. Zij hebben te zamen het geheele fortuin van

de Deyms verkwist, vandaar dat niet alleen zij beiden en hunne kinderen in buitengewoon moeilijke omstandigheden geraakt zijn, maar zij ook de broer van de gravin, die voor een schuld van 5000 ducaten borg gebleven was, in groote moeilijkheden gebracht hebben.

De moraliteit van deze gravin mag zich niet op een buitengewoon gunstigen roep verheugen, men veronderstelt, dat zij er niet van vrij te pleiten is aanleiding gegeven te hebben tot huiselijke twisten.

12 Juli 1815.

„J. J.”

De rapporten van de twee andere spionnen zijn gelijkluidend aan dat van het gemeenteraadslid.

Weenen, Politie Archieven 7 I 2828, 1815.

BIBLIOGRAFIE

O
ne
st
sc
19
S
V
a
b
b
D
R
h
L
i
"
1
v
t
h
v
s
h
s

Om het leven van Beethoven te leeren kennen moet men eerst zijn correspondentie bestudeeren. Deze is gepubliceerd door Kalischer „Beethovens Sämmtliche Briefe” Berlin 1909 en door F. Prellinger „Beethovens Sämmtliche Briefe und Aufzeichnungen,” Weenen 1907—1914. Zoowel de eene als de andere uitgave is incompleet. Max Unger bereidt een nieuwe editie van Beethoven’s brieven voor.

De getuigenissen van tijdgenooten heeft Friedrich Kerst in „Erinnerungen an Beethoven,” Stuttgart 1913, (2 deelen) verzameld. De uitgebreidste biographie van Beethoven is die van Alexander Wheelock Thayer: „Ludwig van Beethoven’s Leben” Berlin 1866—1872 2e druk, Leipzig 1901—1910. W. Thayer, consul van de Vereenigde Staten in Triest, verzamelde gedurende zijn geheele leven gegevens voor de biographie van dezen grooten componist. Maar de consul was een puritein. Deze methodische koude geest slaagde er niet in tot het intieme leven van Beethoven door te dringen. De lijst van ontelbare werken over den grooten componist gepubliceerd, is opge maakt door Kastner en Frimmel, „Beethoven Bibliographie,” Leipzig, Breitkopf u. Härtel 1925.

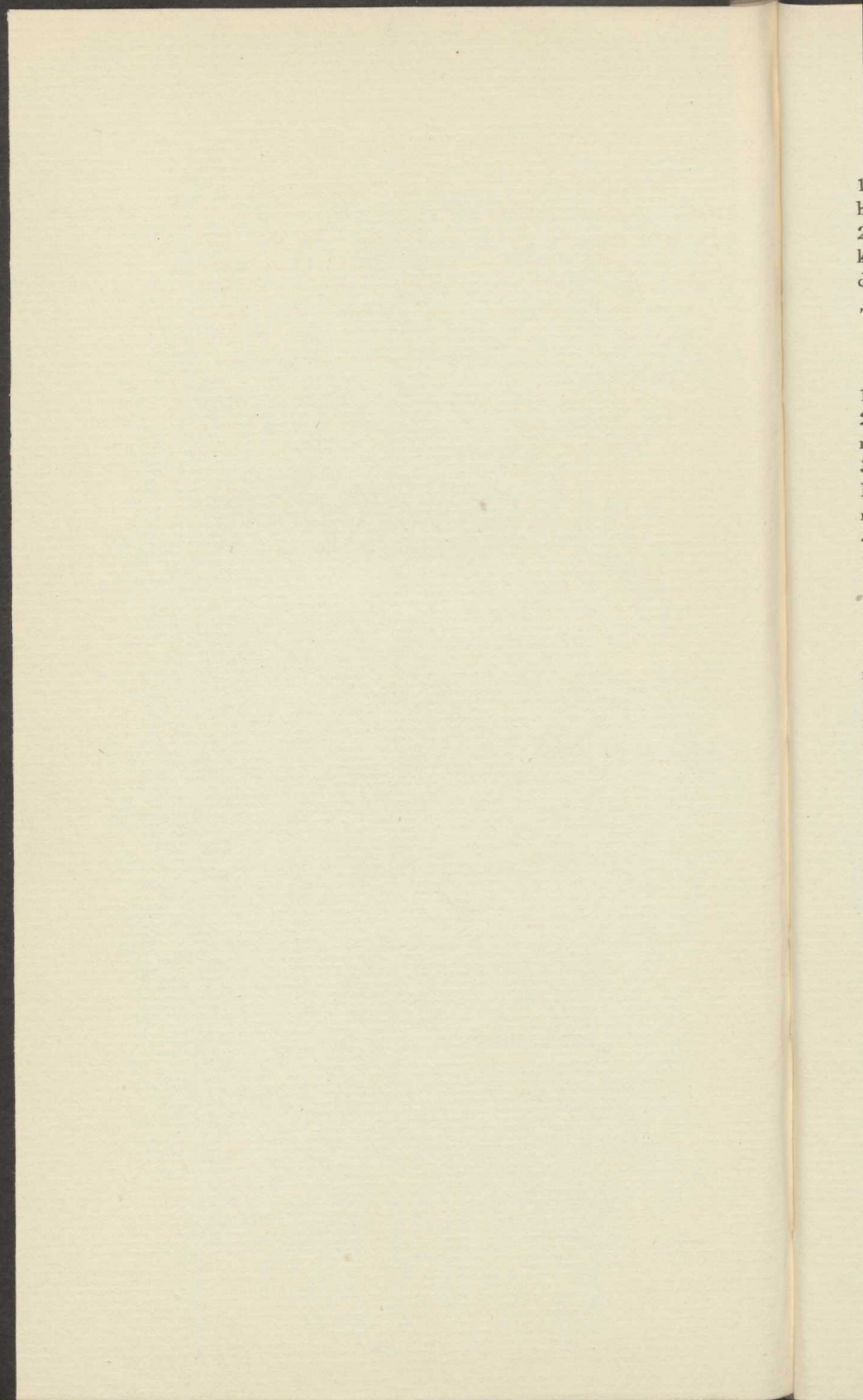
Ook zie men het Beethoven-Jahrbuch van Th. v. Frimmel, Weenen 1908—1909 dat voortgezet wordt onder den titel „Beethoven Forschung.” Frankrijk leverde mooie boeken over Beethoven door Romain Rolland „Vies des Hommes illustres, Beethoven, Cahiers de la Quinzaine” Paris 1903 en door Vincent d’Indy „Beethoven”, Paris Laurens 1913.

Voor de iconographie van den grooten componist zie men: Theodor von Frimmel, „Beethoven’s Äussere Erscheinung”, München 1905 en het geïllustreerde boek van Paul Bekker „Beethoven” Berlin 1911.

an
at
en
e-
d
n,
en
is

n-
t-
5
er

AANTEKENINGEN

HOOFDSTUK I.

1. Baronne du Montet „Souvenirs” Paris 1904 — Thürheim. Mémoires München, 1913.
2. Er bestaat een silhouet van Beethoven uit 1786. Men kan de reproductie hiervan, evenals die van bijna allen van den meester, in het voortreffelijke boek van Th. Frimmel „Beethovens äussere Erscheinung” (München 1905) vinden.

HOOFDSTUK II.

1. Stendhal. Vies de Haydn, de Mozart et de Metastase.
2. Proces-verbaal van de taxatie der boekwerken behoorende tot de nalatenschap van Ludwig van Beethoven.
3. D. Nicolaus Zmeskall de Domanovecz, concipista aulicus. Im Bürgerspital, Kapucinerhof. Stiege 9. Schematismus Regni Hungariae, Buda, 1789.
4. Carl Friedrich Freiherr von Kubeck „Tagebücher”. Wien 1909, I 1, 11.

HOOFDSTUK III.

1. De papieren van Therese Brunswick vermaakt aan haar neef Atila de Gerando bevinden zich in de archieven van Palfalva. Deze brieven zijn buitengewoon vertrouwelijk, dan in het Duitsch, dan in het Fransch, dat toen aan de oevers van den Donau veel gesproken werd, geschreven. Behalve de correspondentie van Therese Brunswick kan men in Palfalva ook haar dagboek van 1810—1862 vinden; de jaren 1849—'50 ontbreken.

Onder den titel „Beethoven's unsterbliche Geliebte, das Geheimniss der Gräfin Brunswick” publiceerde Mevr. la Mara in 1909 een autobiographie van Therese Brunswick, eenige jaren voor haar dood geschreven.

Het schijnt dat, behalve de copie van het manuscript dat de achternichten van Josephine Deym ter beschikking van Mevrouw la Mara hebben gesteld, er nog verschillende copieën met varianten van deze herinneringen bestaan. Onder anderen een die in het bezit is van gravin Bianca Maldegghen geboren Dezasse te Presburg.

Ik dank deze inlichting aan welwillendheid van wijlen Jan Batka, archivaris van de stad Presburg. Een ander manus-

cript van deze herinneringen behoort aan een afstammeling van de Deyms gevestigd in Deutschland.

2. In hare herinneringen vertelt Therese dat zij „la dernière année du siècle passé en mai” in Weenen aankwam en dat Josephine achttien dagen daarna trouwde. Tachtig jaar oud, toen zij hare memoires schreef, verwarde zij de data. In 1796 liet zij een brochure drukken waarin zij in Duitsche verzen hulde bracht aan de antiquiteiten van Deym: „Über Müllers Kunstgallerie in Wien. Von einer Kennerin der Kunst. Wien 1796, gedruckt bei Anton Pichler. Een exemplaar van dit boekje bevindt zich in de bibliotheek van Palfalva. De gebeurtenissen waarvan ik U hier vertel, hadden dus plaats tusschen 1796 en 1799.

3. Zonder twijfel de sonate in F dur. Op. 17.

4. Anton von Brunswick had vier zusters: Elisabeth, Mevrouw Finta; Suzanna, Mevrouw von Guicciardi; Françoise, Mevrouw von Révay en ten slotte Therese, echtgenoot van Charlemagne Dezasse, graaf van Verneuil, afstammeling van een Fransche in de 18e eeuw naar Oostenrijk uitgeweken familie die zich in Bohunicz, dicht bij Presburg vestigde. Zie bijlage I.

5. »Beethoven weet niets meer van de weddenschap die hij met U heeft aangegaan,” schrijft Zmesall den 6 September 1800 aan Franz Brunswick. „Hij heeft de denkbeeldige vernederingen die hij in Hongarije ondergaan heeft even gauw vergeten. Zijn zes nieuwe kwartetten, die hij binnenkort aan den uitgever zal geven, zullen U plezier doen.”

6. Pöstyen of Pistyan, een badplaats ten noorden van Presburg die in dien tijd zeer in de mode was.

7. Tot hiertoe is de brief in 't Fransch, daarna in 't Duitsch geschreven.

8. Babette Keglevick was met Erba Odescalchi getrouwd.
9. Korompa.

10. Deze brieven zijn met potlood op vellen geveergeerd papier geschreven. Na den dood van Beethoven vond men ze in een geheime lade van zijn schrijfcassette. Zij behooren thans aan de bibliotheek te Berlijn.

Het komt me voor dat Thayer gelijk had, toen hij deze brieven als in het jaar 1801 geschreven achtte. Kalischer spreekt van 1800 in het reeds geciteerde werk bldz. 45 en 52 dl. I.

11. Men meende dat Beethoven haar in de schaduw van een priël geschreven had, Rellstab gaf dit meesterwerk den naam van „Mondscheinsonate”. Iederen keer wanneer hij hem hoorde, stelde hij zich steeds voor de maan op het Vierwoudstedenmeer te zien schijnen.
12. Kalischer I bldz. 127 reeds geciteerd.
13. Waldemar Schwersheier „Beethoven's Leiden”. München 1922.
14. Men kan de volledige vertaling in 't Fransch van het Testament van Heiligenstadt bij Romain Rolland vinden (zie bibliografie).

HOOFDSTUK IV.

1. Men noemde Josephine in den huiselijken kring Pepi of Pips.
2. Men beweert dat Lichnowsky geprobeerd heeft Beethoven er toe te dwingen voor zijn gasten te spelen. Hoe is 't mogelijk een zoo uitgesproken beschaafd man een dergelijk gebrek aan tact toe te schrijven. Bovendien moeten we nog bedenken dat hij den musicus al tien jaar lang intiem kende en dus op de hoogte moest zijn van diens ontembaar karakter.
3. Archieven van Kismarton C D 3449—807.
4. Rekeningen van Kismarton C D 4433—807. Nota: Dominus Musicus Compositor Beethoven Cum Socio secum allato et famulo a 10 Sept. usque 16 ejusdeum apud infrascriptum inquarterisatus fuit, in quorum intertentionem et servitium insumpti sunt. R.h. f 20.
Josephus Baranyai, Secretarius.
5. Emeric Teleki.
6. Een bekend amateur die Julia Brunswick trouwde.
7. F. H. Kleinheinz zou later, van 1817—'24 orkest-dirigent in het theater van Pest worden.
8. Professor in de aesthetica aan de faculteit te Pest, beschermeling van de familie Brunswick.

HOOFDSTUK V.

1. Politie-archieven 2 Maart 1814 No. 1044.
2. Gereproduceerd in Le Menestrel 1905.

3. Kalischer „Beethoven's Sämtliche Briefe" Berlin 1909 Brief No. 213.
4. Furst Hermann Pückler Muskau „Briefe" Berlin 1874. V. bl. 441.
5. Mme. du Montet, Souvenirs, Paris 1904.
6. De 11e Augustus 1810. Brief No. 220.
7. Augustus 1812 Brief No. 309.

HOOFDSTUK VI.

1. Een van deze opschrijfboekjes, die hij tusschen 1812 en 1818 gebruikte, is uitgegeven door Nohl, „Die Beethoven Feier". Wien 1871, 52.

2. Tusschen de brieven van Therese is er niet een van Beethoven. Toch bewaarde zij de meest onbelangrijke brieven. En zij hechtte zooveel waarde aan het kleinste woord van Beethoven, dat zij ze zich haastte het voor Josephine over te schrijven.

Omstreeks 1870 vertrouwde Attila de Gerando de erfgenaam van Therese alle papieren die aan deze laatste voor eenigen tijd hadden toebehoord aan Minona Stackelberg, die in deze correspondentie naar herinneringen aan haar moeder Josephine Brunswick zocht. Freule van Stackelberg had een onaantastbaar vertrouwen in haar kamermeisje Vilma Vrasbio, de maîtresse van een zekeren Gabriel Miskolczy, bode aan de Hongaarsche kanselarij te Weenen.

Maar het schijnt dat op een goeden dag het stel naar Amerika vluchtte, verschillende voorwerpen van waarde waaronder de door Beethoven aan Josephine en Therese geschreven brieven meenemend.

3. Politie-archieven 1814 No. 3565.

4. Thayer verzekert in een brief aan Dr. Frimmel geschreven dat Beethoven in zijn jeugd door siphilis aangetast werd. (Mededeeling van Dr. Frimmel).

De musicologen en de bouwmeesters van literaire monumenten zwijgen over dit onderwerp. Hoe is 't echter mogelijk de morele ontwikkeling van een mensch te leeren kennen zonder iets van zijn fysiek te weten?

Dit ongeluk maakt Beethoven niet minder groot, integendeel moet men zijn heldenmoed bewonderen om temidden

- van al dit lijden voort te gaan met scheppenden arbeid.
5. Kalischer I 311.
 6. Thayer, Ludwig von Beethoven's Leben. Leipzig 1901, II 554.
 7. Beethoven's nalatenschap bevatte ongeveer 400 van deze schriften. Breuning schonk ze aan Schindler. Deze vernietigde er een gedeelte van en verkocht de rest, 137 schriften, aan de bibliotheek te Berlijn. Walther Nohl heeft die uit 1819—'20 gepubliceerd.

HOOFDSTUK VII.

1. Bertha Koch, Beethoven-Stätten in Wien und Umgebung. Berlin 1912.
2. Voor Zmeskall, den 23en Juni 1817, brief no. 666.
3. Thayer deelt mede dat Beethoven twee liaisons met gehuwde vrouwen had. Deze puritein is blij dat deze beide episoden aan de „literaire vodderapers" ontsnapt zijn. Zie Thayer, dl. III 557.
4. In December 1819 schreef een van Beethoven's bezoekers in zijn opschrijfboekje: „Is het niet waar dat Karl wist dat zij met haar minnaar sliep terwijl het lijk van zijn broeder nog in huis was?" Walther Nohl.
5. Politie-archief 1820, no. 5722, 5741.
6. Josephine.
7. Zie Goethe Annalen oder Tag- und Jahresfeste.
8. Zoon van Antonius Ferdinand Migazzi en gravin Maria Thürheim, geboren in 1792 en gestorven in 1867.
9. Archieven van Palfalva.
10. Politie-archieven 1817, 10960.
11. De laatste zinnen van Beethoven en Schindler zijn in 't Duitsch.
12. Aufzeichnungen des Schwedischen Dichter, P. A. D. Atterbom, Deutsch von F. Maurer 1867, 206.

HOOFDSTUK VIII.

1. Kalischer Dl. III, 68.
2. Het kind vergat dezen indruk nooit. Deze anecdote werd door zijn dochters Mevrouw Begas en Mevrouw Lövenbruch aan Theodoor Szanto verteld.

3. Baron Nicolaus Kraft een van de oprichters van die Gesellschaft für Musikfreunden te Weenen.
4. Weenen, politiearchieven no. 7498 en no. 8053.
5. D. Nicolaus Zmeskall de Domanovecz, Secretarius Aulicus, una director protocolli. In Bürgerspital no. 1166; Pfarrhoff Stiege no. 1100. Schematismus Regni Hungariae Budae 1824, 238.

HOOFDSTUK IX.

1. Gereproduceerd door Jean de la Laurencie in „Le dernier logement de Beethoven", Paris 1908.
2. De laatste strophe is in 't Duitsch, Kalischer, Dl. V.
3. L. Rellstab, Aus meinem Leben, Berlin 1861.

HOOFDSTUK X.

1. Frimmel, Beethoven Jahrbuch, München 1909, II, 378.
2. Kalischer, Beethoven und seine Zeitgenossen, Berlin 1914, IV, 276.
3. Deze aquarel bevindt zich in het Beethovenhuis te Bonn.

EPILOOG.

1. Archieven van de Hongaarsche Kanselarij. 17386—824, 1891—825.
2. Archieven van de Hongaarsche Kanselarij, N. Dep. 334.
3. In Oktober 1865.

INHOUD

Een woord vooraf blz. 11

EERSTE HOOFDSTUK.

De organist van Bonn blz. 13

De weg naar Weenen. — Beethoven's stamvader. — Zijn jeugd. — Ferdinand Waldstern. — Eerste reis naar Weenen. — Overhaaste terugkeer. — Beethoven als kostwinner. — De Rijn. — Jeugddroomen. — Zijn eerste portret. — Terugkeer in Weenen.

TWEEDE HOOFDSTUK.

Een groot man van buiten in de wereld blz. 23

In 't paleis Lichnowsky. — De Weensche wereld. — De drie generatie's. — Bekrompenheid van het publieke leven, aangenaam huiselijk leven. — Algemeene melomanie — Esterhazy, Suzerein van Haydn. — Lichnowsky, vriend van Beethoven. — Zijn Duitsche opvoeding; zijn „Romeinsche ideeën." — Hij is het tegendeel van een klaplooper. — Zijn eenige vertrouwde in de wereld: Zmeskill. — Adelaïde maakt Beethoven bekend. — Zijn autoriteit in de Weensche Salons. — Zijn minachting voor losbandigheid. — Hij streeft naar een groote hartstocht.

DERDE HOOFDSTUK.

Een Zomernachtsdroom blz. 38

De familie Brunswick. — Therese en Josephine leerlingen van Beethoven. — Josephine huwt met graaf Deym. — De „Kunstgallerie". — Komst van Julietta Guicciardi. — De zomer te Korompa. — Eerste aanvallen van doofheid. — Beethoven wordt bewonderd en vertroeteld. — Julietta te Weenen. — Robert. — Wenceslas Gallenberg. — Tweede zomer te Korompa. — De onsterfelijke geliefde. — Huwelijksplannen. — Terugkeer te Weenen. — De breuk. — Ziekte en moreele ellende. — Het testament van Heiligenstadt. — Julietta huwt graaf Gallenberg.

VIERDE HOOFDSTUK.

Josephine als troosteres blz. 74

De avonden in de Kunstgallerie. — De dood van Deym. — Parijsche reisplannen. — Beethoven en de eerste consul. — Oneenigheid met Lichnowsky. — De mis voor prinses Esterhazy. — Maecenes van Beethoven in Weenen. — Razoumowsky, Lobkowitz, aartshertog Rudolf. — Franz Brunswick en zijn zusters zijn Beethovens uitverkoren vrienden. — De koning van Westphalen biedt hem de betrekking van kapelmeester aan. — Aartshertog Rudolf, en de prinsen Kunsy en Lobkowitz geven een lijfrente aan den componist om hem in Weenen te houden. — Gravin Erdödy — Reis van Josephine. — De onbekende. — Huwelijk van Josephine met Christoffel Stackelberg.

VIJFDE HOOFDSTUK.

Pogingen tot een geregeld Maatschappelijk Leven blz. 98

Het Paleis Pasqualati. — Het werkzame leven van Beethoven. — Platheid van zijne schoonzusters. — De „tweede kring.” — De familie Malfatti. — Beethoven is bekoord door Therese Malfatti. — Zijn aanzoek wordt afgewezen. — Het luchtige leven en de finantieele moeilijkheden van Julietta Gallenberg. — Beethoven hartstochtelijk belust op geld. — Zijn teedere geestdrift voor Bettina Brentano — De redenen die hem gescheiden van de menschen doen leven.

ZESDE HOOFDSTUK.

Wereldsch Intermezzo blz. 118

Politieke overtuiging van Beethoven. — Het bankroet van den Staat tast ook zijne finantien aan. — Nanette Streicher. — Prins Lichnowsky in 't zijkamertje. — Het congres van Weenen. — Beethoven komt in de mode. — Zijne successen in Engeland. — Charles Neate. — De brand in het paleis Razoumowsky. — Einde van het wereldsche succes van den componist. — Julietta te Weenen. — Droevig lot van Josephine. — Eenzaamheid van Beethoven. —

74

1

Es-

La-

ns-

en-

ek-

de

en

ilk

19

1

1

1

k

8

1

et-
de

or

et

ta

—

en

8

n

1-

S

e
n

u
e

1. c

—

ciety. — Voorliefde voor de eenzaamheid. — Compositieplannen. — Verminderen van zijn kracht tot produceeren. — Zijn intellectueele ontwikkeling. — De bronnen voor zijn inspiratie. — Beethoven en Balzac. — De man met de gestalte van Brutus.

NEGENDE HOOFDSTUK.

Het Huis der Zwarte Spanjolen. blz. 172

Het huis der zwarte Spanjolen. — Gehoorscirrhose. — Toestand van buitengewone gevoeligheid. — Onaangenaamheden met Karl Beethoven bij zijn broer te Gneixendorf. — Brief aan 't echtpaar Wegeler. — De laatste herfst.

TIENDE HOOFDSTUK.

Het eind van den Eenzame . . . blz. 179

Beethovens ziekte. — De tenor Cramolini. — Vertrek van Karl. — Baron Pasqualati. — Geldgebrek van den zieke. — Edelmoedige tusschenkomst van zijn Engelsche vrienden. — Ariel. — Hulp van de Philharmonic Society. — Malfatti. — Laatste lectuur en de laatste vrouwenhand. — De doodstrijd. — Beethoven op zijn doodsbed. — Het zoeken naar de aandeelen. — Men vindt de brieven van de onsterfelijke geliefde. — Danhauser maakt een afgietsel van het door lijkschouwing verminkte gelaat en het wegnemen der gehoororganen. — Zmeskall meldt Therese Brunswick de begrafenis van Beethoven. — De bij atslag verkochte nalatenschap — Het portret van Julietta.

Epiloog blz. 191

BIJLAGEN.

1. Stamboom van de familie Brunswick blz. 201
2. Politierapport over Josephine Brunswick „ 203
3. Bibliografie „ 205
4. Aanteekeningen. „ 209

ie-
—
zijn
ge-

72

—
ge-
en-
st.

79

an
—
—
—
d-
lar
fe-
oet
ler
de
a-

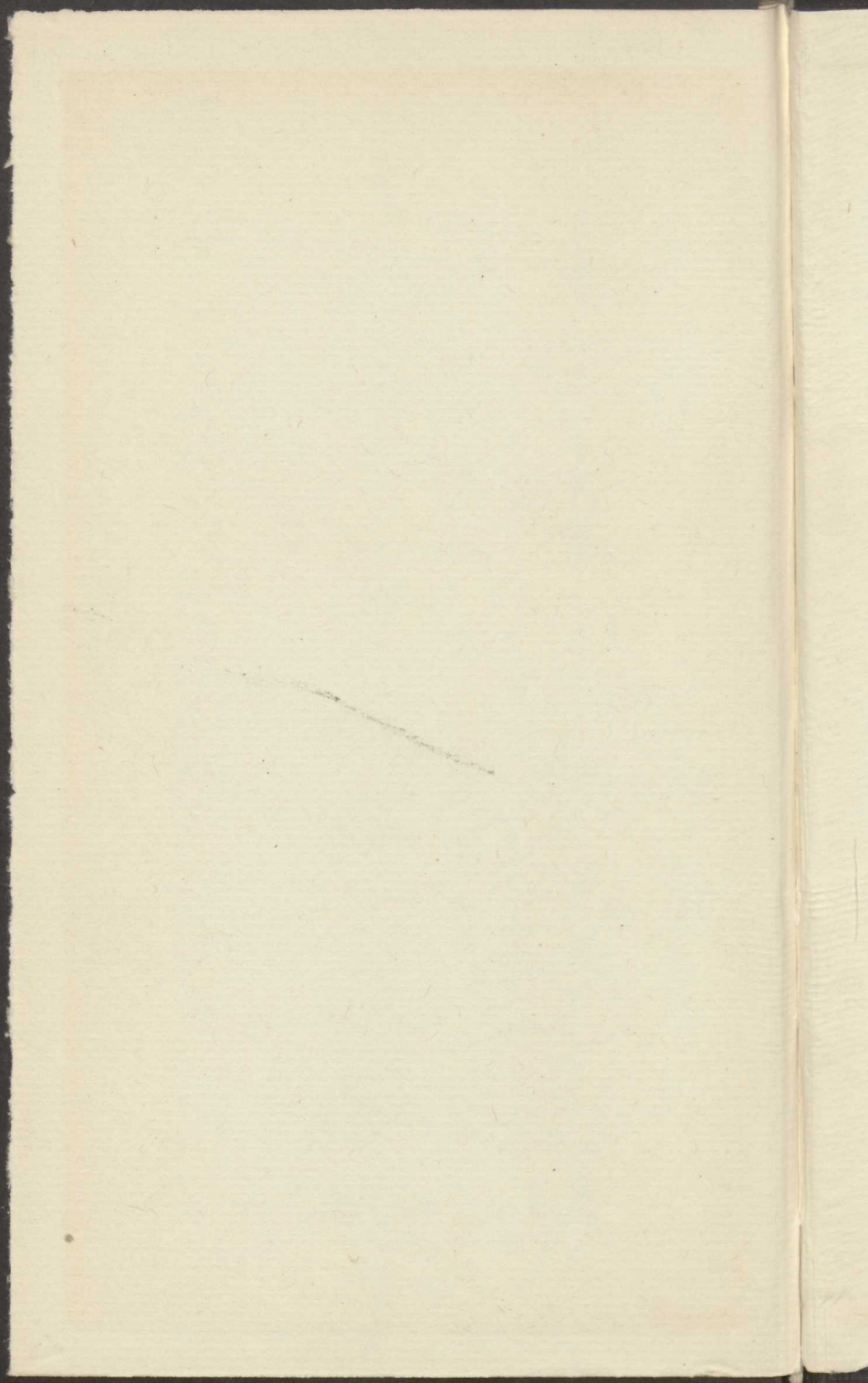
01

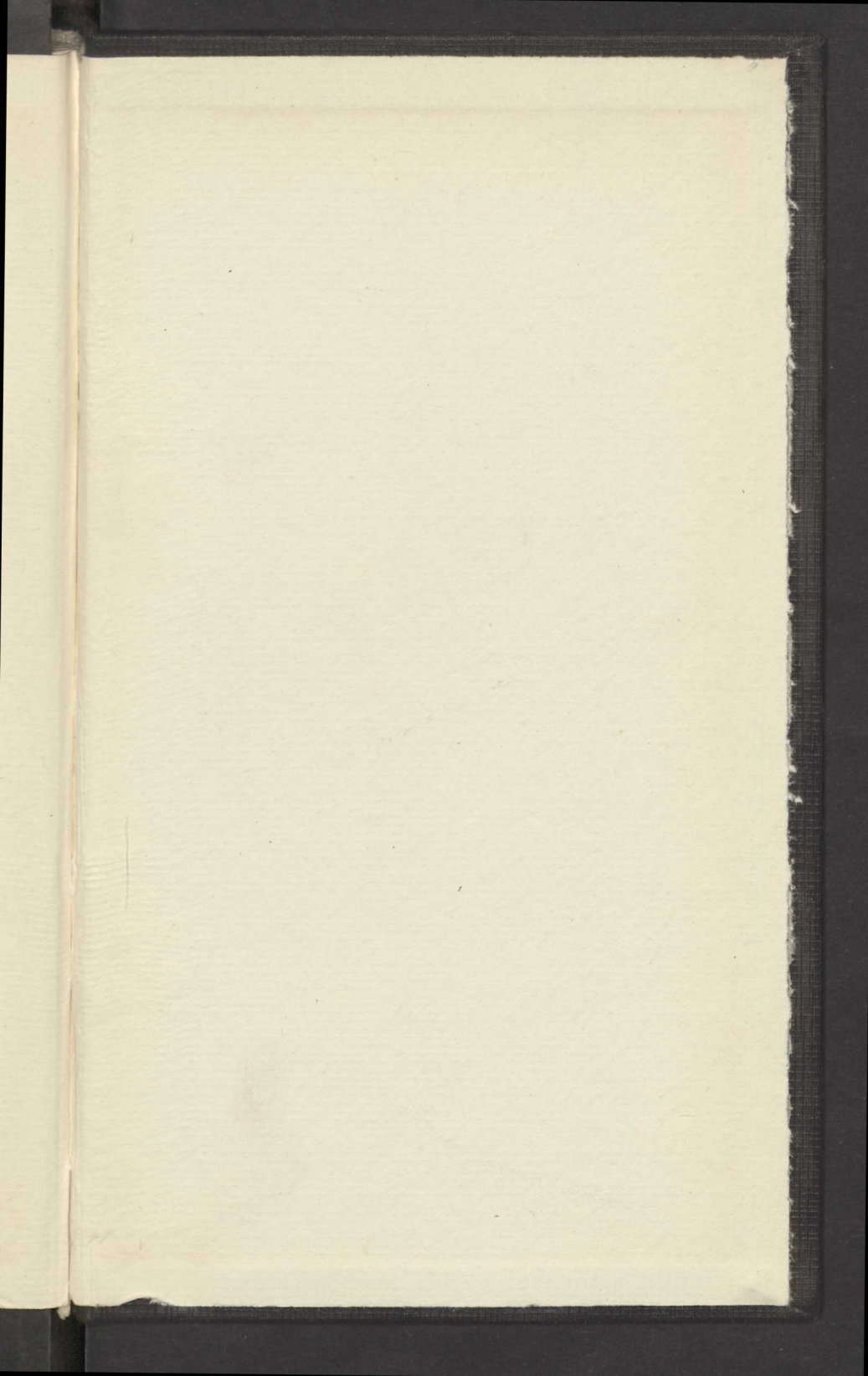
1

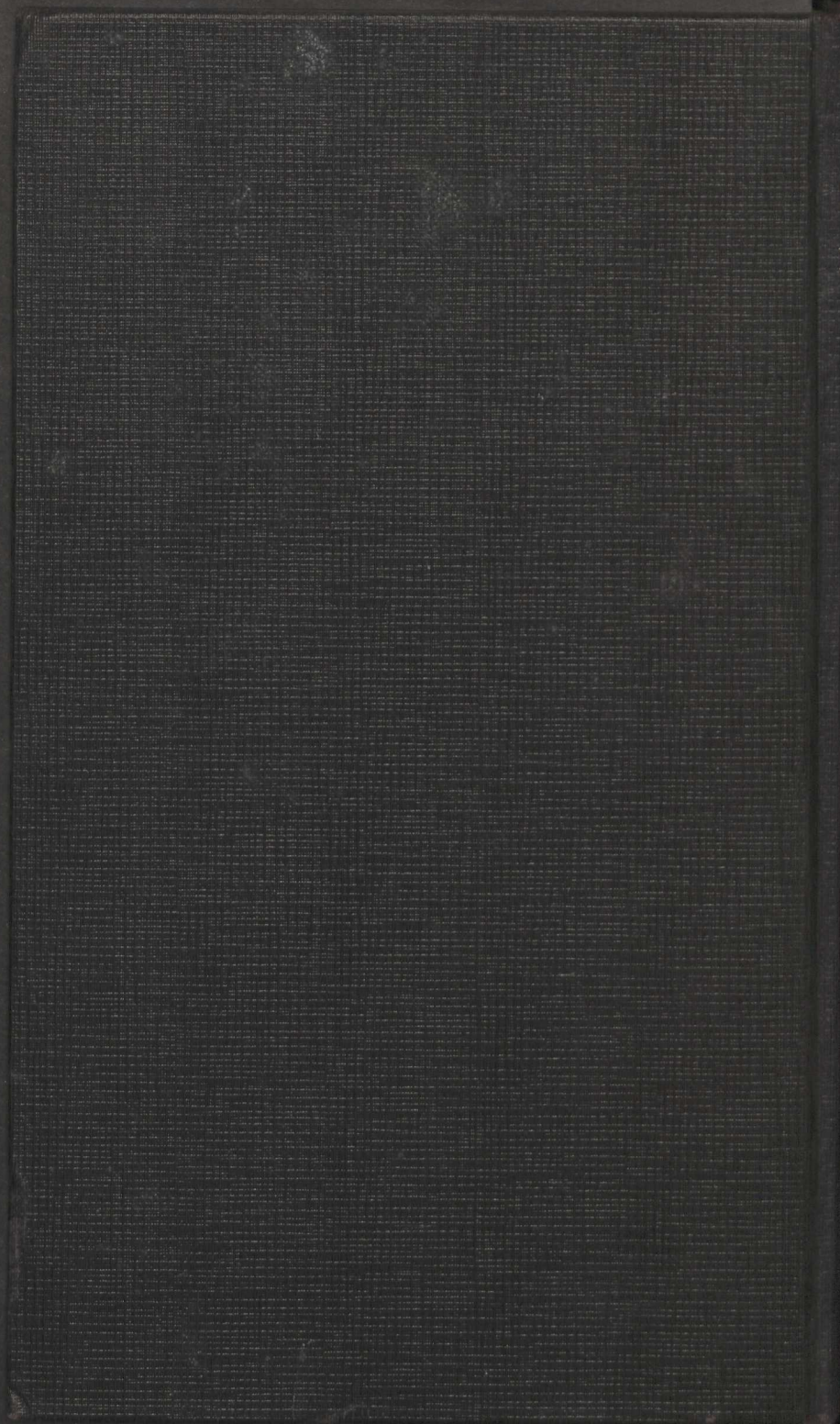
3

5

9

★
ANDRÉ
DE HEVESY

★
BEETHOVEN

